

Práce s dětmi v náhradní rodinné péči z pohledu sociálních pracovníků

Lucie Rošťanská

Bakalářská práce
2021

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně
Fakulta humanitních studií

Univerzita Tomáše Bati ve Zlíně

Fakulta humanitních studií

Ústav pedagogických věd

Akademický rok: 2020/2021

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(projektu, uměleckého díla, uměleckého výkonu)

Jméno a příjmení: **Lucie Rošťanská**
Osobní číslo: **H18147**
Studijní program: **B7507 Specializace v pedagogice**
Studijní obor: **Sociální pedagogika**
Forma studia: **Prezenční**
Téma práce: **Práce s dětmi v náhradní rodinné péči z pohledu sociálních pracovníků**

Zásady pro vypracování

Zpracování rešerše a studium odborné literatury.

Vymezení terminologie a teoretických východisek z oblasti sociální práce s dětmi, náhradní rodinné péče a kompetence sociálního pracovníka.

Příprava metodiky empirické části, zpracování projektu výzkumu a stanovení výzkumného problému.

Realizace kvalitativního výzkumu formou hloubkového rozhovoru.

Zpracování a vyhodnocení získaných dat, včetně jejich interpretace.

Prezentace výsledků výzkumu, jejich shrnutí a doporučení pro praxi.

Forma zpracování bakalářské práce: **Tištěná/elektronická**

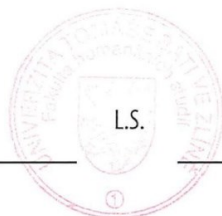
Seznam doporučené literatury:

- ARCHER, Caroline, 2001. Dítě v náhradní rodině. Praha: Portál. ISBN 80-7178-578-4.
ŠVARÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.
TRNKOVÁ, Lucie, 2018. Náhradní péče o dítě. Praha: Wolters Kluwer. ISBN 978-80-7552-864-3.
ZAKOUŘILOVÁ, Eva, 2014. Speciální techniky sociální terapie rodin. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0583-8.
ZEZULOVÁ, Dagmar, 2012. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0065-9.

Vedoucí bakalářské práce: **Mgr. Eva Šalenová**
Ústav pedagogických věd

Datum zadání bakalářské práce: **27. ledna 2021**
Termín odevzdání bakalářské práce: **30. dubna 2021**

Mgr. Libor Marek, Ph.D.
děkan

doc. Mgr. Jakub Hladík, Ph.D.
ředitel ústavu

Ve Zlíně dne 27. ledna 2021

PROHLÁŠENÍ AUTORA BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

Beru na vědomí, že

- odevzdáním bakalářské práce souhlasím se zveřejněním své práce podle zákona č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, bez ohledu na výsledek obhajoby ¹⁾;
- beru na vědomí, že bakalářská práce bude uložena v elektronické podobě v univerzitním informačním systému dostupná k nahlédnutí;
- na moji bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, zejm. § 35 odst. 3 ²⁾;
- podle § 60 ³⁾ odst. 1 autorského zákona má UTB ve Zlíně právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla v rozsahu § 12 odst. 4 autorského zákona;
- podle § 60 ³⁾ odst. 2 a 3 mohu užít své dílo – bakalářskou práci - nebo poskytnout licenci k jejímu využití jen s předchozím písemným souhlasem Univerzity Tomáše Bati ve Zlíně, která je oprávněna v takovém případě ode mne požadovat přiměřený příspěvek na úhradu nákladů, které byly Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně na vytvoření díla vynaloženy (až do jejich skutečné výše);
- pokud bylo k vypracování bakalářské práce využito softwaru poskytnutého Univerzitou Tomáše Bati ve Zlíně nebo jinými subjekty pouze ke studijním a výzkumným účelům (tj. k nekomerčnímu využití), nelze výsledky bakalářské práce využít ke komerčním účelům.

Prohlašuji, že

- elektronická a tištěná verze bakalářské práce jsou totožné;
- na bakalářské práci jsem pracoval samostatně a použitou literaturu jsem citoval. V případě publikace výsledků budu uveden jako spoluautor.

Ve Zlíně 10.3.2021

.....

1) Zákon č. 111/1998 Sb. o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších právních předpisů, § 47b Zveřejňování závěrečných prací:

(1) Vysoká škola nerýdčilečně zveřejňuje disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce, u kterých proběhla obhajoba, včetně posudků oponentů a výsledků obhajoby prostřednictvím databáze kvalifikačních prací, kterou spravuje. Způsob zveřejnění stanoví vnitřní předpis vysoké školy.

(2) Disertační, diplomové, bakalářské a rigorózní práce odevzdané uchazečem k obhajobě musí být též nejméně pět pracovních dnů před konáním obhajoby zveřejněny k nahlášení veřejnosti v místě určeném vnitřním předpisem vysoké školy nebo není-li tak určeno, v místě pracoviště vysoké školy, kde se má konat obhajoba práce. Každý si může ze zveřejněné práce pořizovat na své náklady výpisy, opisy nebo rozmnoženiny.

(3) Platí, že odevzdáním práce autor souhlasí se zveřejněním své práce podle tohoto zákona, bez ohledu na výsledek obhajoby.

2) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 35 odst. 3:

(3) Do práva autorského také nezasahuje škola nebo školské či vzdělávací zařízení, ušije-li nikoli za účelem přímého nebo nepřímého hospodářského nebo obchodního prospěchu k výuce nebo k vlastní potřebě dílo vytvořené žákem nebo studentem ke splnění školních nebo studijních povinností vyplývajících z jeho právního vztahu ke škole nebo školskému či vzdělávacímu zařízení (školní dílo).

3) zákon č. 121/2000 Sb. o právu autorském, o právech souvisejících s právem autorským a o změně některých zákonů (autorský zákon) ve znění pozdějších právních předpisů, § 60 Školní dílo:

(1) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení mají za obvyklých podmínek právo na uzavření licenční smlouvy o užití školního díla (§ 35 odst.

3). Odpírá-li autor takového díla udělit svolení bez vážného důvodu, mohou se tyto osoby domáhat nahrazení chybějícího projevu jeho vůle u soudu. Ustanovení § 35 odst. 3 zůstává nedotčeno.

(2) Není-li sjednáno jinak, může autor školního díla své dílo užit či poskytnout jinému licenci, není-li to v rozporu s oprávněnými zájmy školy nebo školského či vzdělávacího zařízení.

(3) Škola nebo školské či vzdělávací zařízení jsou oprávněny požadovat, aby jim autor školního díla z výdělku jím dosaženého v souvislosti s užitím díla či poskytnutím licence podle odstavce 2 přiměřeně přispěl na úhradu nákladů, které na vytvoření díla vynaložily, a to podle okolností až do jejich skutečné výše; přitom se přihlédne k výši výdělku dosaženého školou nebo školským či vzdělávacím zařízením z užití školního díla podle odstavce 1.

ABSTRAKT

Tato bakalářská práce je zaměřena na oblast práce sociálního pracovníka s dětmi v náhradní rodinné péči. Především se zaměřuje na získání hlubšího pohledu na práci sociálních pracovníků a využívání socio-terapeutických technik. Práce je postavena na komparaci sociálních pracovníků z odlišných pracovišť představující doprovázející organizaci a orgán sociálně-právní ochrany dětí. Bakalářská práce se dělí na část teoretickou a část praktickou. Teoretická část se skládá z pěti kapitol. První kapitola je zaměřená na vymezení náhradní rodinné péče. Druhá kapitola se věnuje jejich základním formám. Třetí kapitola se skládá z popisu legislativy pojící se k náhradní rodinné péči. Ve čtvrté a předposlední kapitole je nastíněna pozice sociálního pracovníka. Pátá kapitola obsahuje přehled socio-terapeutických technik, využitelné při práci s dětmi v náhradní rodinné péči. Praktická část představuje interpretaci rozhovorů se sociálními pracovníky, jež přináší poznatky, které z výzkumu vyplývají.

Klíčová slova: náhradní rodinná péče, sociální pracovník, orgán sociálně-právní ochrany dětí, doprovázející organizace, socio-terapeutické techniky

ABSTRACT

This bachelor thesis is focused on the area of work of a social worker with children in substitute family care. It primarily aims to gain a deeper insight into the work of social workers and the use of socio-therapeutic techniques. The thesis is based on a comparison of social workers from different workplaces representing the accompanying organization and the institution of social and legal protection of children. The thesis is divided into a theoretical and practical part. The theoretical part is divided into 5 chapters. The aim of the first chapter is to define substitute family care. The second chapter deals with the basic forms of substitute family care. The third chapter describes the legislation connected to substitute family care. Chapter four outlines the position of a social worker. The fifth chapter contains an overview of techniques of socio-therapeutic character that can be used when working with children in substitute family care. The practical part is an analysis of interviews done with social workers. The findings that emerge from the research are based on this analysis.

Keywords: substitute family care, social worker, institution of social and legal protection of children, accompanying organization, socio-therapeutic techniques

Poděkování:

Mé poděkování patří vedoucí práce Mgr. Evě Šalenové za její odborné vedení, věcné rady, cenné připomínky a za její trpělivost.

Chtěla bych poděkovat všem informantům, kteří se zúčastnili výzkumného šetření, jelikož bez nich by zrealizování výzkumu nebylo možné.

V neposlední řadě poděkování patří i mé rodině, příteli a známým, kteří tu byli pro mě ve chvílích, kdy jsem je nejvíc potřebovala.

Motto:

„Dítě s láskou přijmout, v úctě vychovat a ve svobodě propustit“ (Trnková, 2018, s. 28).

Prohlašuji, že odevzdaná verze bakalářské/diplomové práce a verze elektronická nahraná do IS/STAG jsou totožné.

OBSAH

ÚVOD.....	11
I TEORETICKÁ ČÁST	13
1 VYMEZENÍ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE	14
2 FORMY NÁHRADNÍ PÉČE O DÍTĚ	16
2.1 OSVOJENÍ	16
2.2 SVĚŘENÍ DÍTĚTE DO PÉČE JINÉ FYZICKÉ OSOBY	18
2.3 PĚSTOUNSTVÍ	18
2.3.1 Dávky pěstounské péče	21
2.5 PORUČENSTVÍ S OSOBNÍ PÉČÍ PORUČNÍKA	24
3 LEGISLATIVNÍ ZAKOTVENÍ	25
3.1 ÚMLUVA O PRÁVECH DÍTĚTE	25
3.1.1 Právo na náhradní péči	26
3.2 LISTINA ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD	26
3.3 OBČANSKÝ ZÁKONÍK.....	26
3.4 ZÁKON O SOCIÁLNĚ-PRÁVNÍ OCHRANĚ DĚTÍ.....	26
3.4.1 Mezinárodní úmluvy	27
3.5 OBČANSKÝ SOUDNÍ ŘÁD.....	27
3.6 O ZVLÁŠTNÍCH ŘÍZENÍCH SOUDNÍCH.....	27
3.7 SPRÁVNÍ ŘÁD	27
4 POZICE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA	28
4.1 SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK OSPOD	29
4.2 KLÍČOVÝ PRACOVNÍK V DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACI.....	33
5 TECHNIKY ZAMĚŘENÉ NA PRÁCI DĚTMI	37
5.1 ZÁKLADNÍ TECHNIKY	37
5.2 SPECIÁLNÍ TECHNIKY SOCIÁLNÍ TERAPIE	37
5.3 PŘEHLED SOCIO-TERAPEUTICKÝCH TECHNIK.....	39
5.3.1 Techniky mapující vztahy v rodině.....	39
5.3.2 Techniky ke zmapování informací o rodině.....	40
5.3.3 Techniky určené k navazování vztahu s dítětem.....	41
5.3.4 Techniky určené na podporu identity dítěte.....	42
5.3.5 Techniky na zpracování historie dítěte	42
5.3.6 Techniky na kontakty s biologickou rodinou.....	42
5.4 METODA MY BACKPACK	42
II PRAKTICKÁ ČÁST.....	44
6 METODOLOGIE VÝZKUMU.....	45

6.1	VÝZKUMNÝ PROBLÉM	45
6.2	REALIZACE VÝZKUMU	47
6.3	VÝZKUMNÉ CÍLE	47
6.4	VÝZKUMNÉ OTÁZKY	48
6.5	VÝZKUMNÝ SOUBOR	48
6.6	METODA SBĚRU DAT	52
6.7	ZPŮSOB ZPRACOVÁNÍ DAT.....	53
7	ANALÝZA A INTERPRETACE DAT	54
7.1	KATEGORIE U OSPOD: VZTAH PRACOVNÍK A DÍTĚ ANEB I MY BÝVALI DĚTI.....	54
7.2	KATEGORIE U OSPOD: RUCE POSKYTUJÍCÍ DOMOV A OCHRANU	54
7.3	KATEGORIE U OSPOD: SOCIO-TERAPEUTICKÉ TECHNIKY ANEB PRÁCE HROU	56
7.4	KATEGORIE U OSPOD: DRUHY TECHNIK ANEB KAŽDÝ SI NĚCO NAJDE.....	56
7.5	KATEGORIE U OSPOD: NEPSANÉ PRINCIPY	58
7.6	KATEGORIE U OSPOD: KLADY A ZÁPORY PROFESÉ ANEB CO SE SKRÝVÁ POD POVRCHEM	59
7.7	KATEGORIE U OSPOD: PŘÍSTUP MĚNÍ POSTUP.....	59
7.8	KATEGORIE U DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE: RODINA JAKO CELEK ANEB JSME RODINA	60
7.9	KATEGORIE U DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE: VZTAH PRACOVNÍKA A DÍTĚTE ANEB I MY BÝVALI DĚTI	61
7.10	KATEGORIE U DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE: RUCE POSKYTUJÍCÍ PODPORU A SMĚR.....	61
7.11	KATEGORIE U DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE: SOCIO-TERAPEUTICKÉ TECHNIKY ANEB PRÁCE HROU	62
7.12	KATEGORIE U DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE: DRUHY TECHNIK ANEB KAŽDÝ SI NĚCO NAJDE	64
7.13	KATEGORIE U DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE: KLADY A ZÁPORY PROFESÉ ANEB CO SE SKRÝVÁ POD POVRCHEM	65
7.14	KATEGORIE U DOPROVÁZEJÍCÍ ORGANIZACE: PŘÍSTUP MĚNÍ POSTUP.....	66
8	SHRnutí VÝSLEDKŮ VÝZKUMU	68
9	DISKUZE	71
10	DOPORUČENÍ PRO PRAXI.....	73
	ZÁVĚR	74
	SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY.....	76
	SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ	78
	SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK.....	81

SEZNAM TABULEK.....	82
SEZNAM PŘÍLOH.....	83

ÚVOD

Cílem práce je analyzovat a komparovat pozici sociálního pracovníka vybraných pracovišť OSPODU a doprovázejících organizací se zaměřením na přístup práce, specifické zkušenosti a využívání socio-terapeutických technik, které uplatňují při práci s dětmi v náhradní rodinné péči. Rodiče s dětmi v náhradní rodinné péči spolupracují s mnoha lidmi z řad odborníků, pro oblast našeho zájmu jsme nezvolili ani rodiče ani děti, nýbrž sociální pracovníky z orgánu sociálně-právní ochrany dětí a dvě doprovázející organizace, které představují podpůrnou síť pro náhradní rodiny, především pro pěstouny.

Ať už si na děti při jejich cestě životem, život sám nachystá různé strasti a nepříjemné události v podobě překážek, které vedou k těžkostem a týkají se nějakým způsobem jeho biologické rodiny. Ať už si dítě sebou přináší různé životní příběhy ze své rodiny vlastní, nebo které nasbíralo v průběhu cesty do rodiny nové, náhradní, je důležité takto strádajícím a mnohdy trpícím dětem najít takové náhradní rodiče, kteří by jim poskytli v těch nejtěžších chvílích oporu a bezpečné zázemí, otevřenou náruč. Ať už na kratší dobu, v případech, kdy se rodinu podaří sanovat anebo jim vytvořili nový, lepší a šťastnější domov, kde budou vyrůstat v láskyplném prostředí a budou jim zajišťovány všechny potřeby, které k životu patří.

Práce se zaměřuje především na socio-terapeutické techniky, které jsou sociálními pracovníky využívány jako součást jejich práce s dětmi, které nevyрrůstají ve své biologické rodině. Jedná se o techniky, které představují určitý způsob práce s dětmi v NRP. V teoretické části představuji pojem náhradní rodinné péče a jejich institutů, přičemž pracuji s formami náhradní péče v souvislosti s tradičním modelem rodiny, nikoliv s ústavní péčí. Druhá kapitola popisuje jednotlivé formy náhradní rodinné péče. V práci jsou vyzdvihnuty nejčastější techniky, se kterými se sociální pracovníci při své práci s dětmi umístěnými v náhradní rodinné péči setkává. V kapitole třetí jsou uvedeny právní normy, které se s touto oblastí pojí. Stěžejní právní normou v oblasti náhradní rodinné péče je občanský zákoník, kde je uvedeno rodinné právo, dále zákon o sociálně-právní ochraně dětí.

Málokdo se zabývá tím, že existují i další možnosti, jak s dětmi pracovat mimo rozhovor a pozorování. Jedná se především o takové techniky, které slouží ke zmapování situace dítěte, a získání informací. Ty jsou obsahem poslední kapitoly. Ne vždy a u všech případů je vyžadována odborná pomoc v podobě psychologa. Někdy stačí si dítě vyslechnout, mít pro něj pochopení, být mu oporou, poradcem. Jindy je zapotřebí využít

techniku k umožnění navázání bližšího vztahu, který by měl být založen na vzájemné respektu, důvěře a partnerství. Na pozici sociálního pracovníka a rámec jeho povinností poukazuje čtvrtá a zároveň předposlední kapitola, ve které nahlížíme na další uplatnění sociálního pracovníka pracujícího s dětmi v náhradní rodinné péči a tím je klíčový pracovník doprovázející organizace.

I. TEORETICKÁ ČÁST

1 VYMEZENÍ NÁHRADNÍ RODINNÉ PÉČE

Slovník sociální práce definuje pojem náhradní rodinné péče odkazem na termín náhradní výchovná péče, jež vysvětluje jako všechny formy náhradní rodinné péče (dále NRP), kdy se dítě ocitá bez funkčního rodinného zázemí, a to ať ve formě rodinné či ústavní. Především, co se týče zájmu dítěte, je náhradní péče rodinného typu vhodnější variantou než forma ústavní (Matoušek, 2016).

Náhradní rodinná péče představuje dočasné či trvalé způsoby péče o dítě, než je péče její biologické rodiny (Smutková, 2007).

Jedná se o péči, která je poskytována dětem, kteří se nachází v ohrožení, nebo došlo k situaci, kdy na straně rodičů je překážka, která je neslučitelná se zabezpečením řádné výchovy a péče o dítě. Tato péče zajišťuje dětem náhradní rodinné prostředí (Matoušek, Pazlarová, 2016).

Z různých důvodů, kdy rodiče dětí nemohou, nejsou schopni nebo se nechtějí o děti postarat, neplní funkce v rámci zabezpečení jejich základních životních potřeb. K častým příčinám odebrání dítěte patří především zanedbávání a zneužívání dítěte, týrání, drogová závislost rodičů, páchaní trestné činnosti či zanedbávání, týrání dítěte. Mnohdy dochází k přechodu dětí do náhradní rodinné péče nezaviněním ze strany rodičů z důvodů smrti rodičů (Trnková, 2018).

Rodina představuje soužití jedné nebo více generací pospolu, kde je základním prvkem emocionální a ekonomická podpora. Nejdůležitější vazbou je vztah mezi rodiči a dětmi, rodina by měla zabezpečovat potřeby dítěte, přičemž je důležité, aby rodiče měli určité kompetence, včetně rodičovských kompetencí, které jsou podstatné pro naplňování hlavních funkcí rodiny (Matoušek, Pazlarová, 2016).

Mezi funkce rodiny se řadí biologicko-reprodukční funkce; sociálně-ekonomická; funkce ochranná; socializačně-výchovná funkce; funkce rekreační a emocionální funkce (Kraus, 2008). Nezabezpečuje-li rodina několik svých funkcí, hovoříme o ní jako o rodině nefunkční, v tomto případě není již sanace, tedy obnovení možné a tak rodinné prostředí se pro dítě stává ohrožujícím, pro jeho další vývoj.

Dětem je potřeba zabezpečit péči, zajistit uspokojování potřeb dítěte, v případech, kdy to není možné vyrůst v biologické rodině, zajistit pobyt v širší rodině, náhradní rodině anebo instituci.

Trnková (2018, s. 8) dělí náhradní péče na individuální péči rodinného typu a na kolektivní péči, která bývá zajišťována v institucích např. v dětských domovech. Ať už se jedná o jakýkoliv typ náhradní rodinné péče ať už o ústavní či rodinnou péči vždy tu stojí dítě, kdy v popředí stojí zájem dítěte jednání v nejlepším zájmu dítěte, ať už se to týká jakékoliv činnosti dítěte (Trnková, 2018).

Nejlepší variantou je pro dítě vyrůstat v jeho biologické rodině, mnoho dětí tuto šanci nedostalo, jejich rodiče se o ně nemohli nebo nechtěli postarat či to nebylo z nějaké důvodu žádoucí, pro tyto účely je důležité zajistit, co nejlepší náhradní péči (Langmeier, Matějček, 2011).

Literatura rozlišuje dva typy náhradní rodinné péče, na náhradní rodinnou péči a na ústavní výchovu, která je vykonávána v ústavních zařízeních (Trnková, 2018).

Do forem náhradní péče o dítě řadíme osvojení, pěstounství a pěstounství na přechodnou dobu, svěřením dítěte do péče jiné osoby a specifickou formu péče představuje poručenství. Tyto formy se dále dělí na náhradní rodinnou péči zprostředkovanou krajským úřadem a na nezprostředkovanou, tím se rozumí stav, kdy si návrh na soud podává přímo osoba příbuzná či osoba dítěti blízká.

2 FORMY NÁHRADNÍ PÉČE O DÍTĚ

V kapitole jsou popsány formy náhradní rodinné péče (dále jen NRP), které v České republice fungují. Lze je řadit podle toho, do jaké míry se podobají normální rodině (Langmeier a Matějček, 2011).

2.1 Osvojení

Z právního hlediska osvojení přesahuje ostatní instituty náhradní péče, které slouží k účelům zajištění péče o dítě při zachování jeho dosavadních příbuzenských vazeb k původní rodině. Co se týče osvojitelské péče, jedná se především o právní záležitost, jelikož se noví rodiče zapíší do rodného listu dítěte a přejímají tak veškeré práva a povinnosti biologických rodičů (Trnková, 2018). Mezi osvojencem a osvojitelem vzniká vztah jako mezi rodičem a dítětem, vzniká tak i vztah mezi dítětem a rodinou osvojitele. O osvojení rozhoduje soud, kdy na základě soudního rozhodnutí je osvojitel zapsán do matriky jako rodič dítěte. Občanský zákoník pohlíží na osvojení jako přijetí cizí osoby za vlastní (§ 794, zákon č. 89/2012 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Podmínkou pro adopci je dítě tzv. právně volné, jehož vlastní rodiče podepsali písemný souhlas s adopcí, takovýto souhlas mohou rodiče dítěte učinit nejdříve šest týdnů od narození dítěte v případě matky, u otce může být tento souhlas udělen i před uplynutím této doby (MPSV, ©2019). Další možnosti, kdy se dítě stává právně volným, jsou případy, kdy rodiče dítěte byli zbaveni rodičovské zodpovědnosti, nebo doba jejich nezájmu o dítě dosáhla určité délky, co se týče novorozenců, je tato doba stanovena na dva měsíce a u dětí starších na šest měsíců. Takto právně volné děti jsou nabídnuty k adopci vhodným žadatelům (Gabriel a Novák, 2008).

Typickým příkladem dítěte je dítě pocházející z rodiny, která neplní své funkce, z rodiny rozvrácené, rodiny užívající návykové látky. Takovéto děti bývají zatíženy vývojovou prognózou a zpravidla jsou problematickými. Dochází se ke zjištění, že je celkového počtu dětí pro adopci volných jen určité procento z nich vhodné k adopci. Osvojení tedy není vhodné pro všechny typy dětí, z toho důvodu je zapotřebí i dalších forem náhradní rodinné péče (Langmeier, Matějček, 2011).

Zákon na kontrolu orgánu sociálně-právní ochrany dětí (dále jen OSPOD), nad osvojitelskými rodinami nahlíží následovně. Po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy byl dán souhlas k osvojení, se pozastavuje výkon práv a povinností vyplývajících z rodičovské

odpovědnosti; soud jmenuje poručníkem osvojovaného dítěte orgán sociálně-právní ochrany dětí, ledaže byl poručník jmenován již dříve. Odůvodňují-li to okolnosti případu, nařídí soud i bez návrhu nad osvojitelem a osvojencem dohled na dobu nezbytně nutnou, jejíž délku zároveň určí; dohled vykonává zpravidla prostřednictvím orgánu sociálně-právní ochrany dětí (§ 823 - §839, zákon č. 89/2012 Sb., vzpp, ©2010-2021).

K osvojení je zapotřebí osobního souhlasu dítěte, které dosáhlo věku alespoň dvanácti let, pokud není v zásadním rozporu se zájmy dítěte, nebo souhlas osoby, která je oprávněna namísto rodiče dítěte. Dále je k osvojení potřeba souhlas rodičů, s výjimkou případu, kdy byl rodič zbaven rodičovské odpovědnosti a práva dát souhlas k osvojení, zdržuje se na neznámém místě a není schopen rozpoznat důsledky svého jednání. Soud rozhodne ve zvláštním řízení, zda je či není, potřeba souhlasu rodiče s osvojením. V případech, kdy není potřeba souhlasu rodičů, je na návrh soudu určen opatrovník, který je pro tyto účely určen (§ 794 - § 854, zákon č. 89/2012 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Osvojitelem se může stát osoba zletilá a svéprávná, která zaručuje svými osobními vlastnostmi a způsobem života, svými důvody a pohnutkami, které jí k osvojení vedou, že bude pro dítě dobrým rodičem. Mezi osvojencem a osvojitelem musí být určitý věkový rozdíl, který by neměl být menší než šestnáct let. Osvojencem se nesmí stát osoba příbuzná v přímé linii, osvojení není povoleno ani mezi sourozenci, s výjimkou náhradního mateřství. Zdravotní stav osvojitele nesmí omezovat v péči o osvojené dítě ve značné míře. Osvojiteli se mohou stát manželé, či jeden z manželů. V případě, kdy manželé žádají o osvojení dítěte, podávají návrh na osvojení společné jako společní osvojitelé. (§ 823 - § 854, zákon č. 89/2012 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Osvojované dítě může být předáno do péče osvojiteli po uplynutí tří měsíců ode dne, kdy byl dán souhlas k osvojení, kdy v této záležitosti rozhoduje na návrh osvojitele soud. Pokud s tím souhlasí rodiče, je možné předat dítě do péče budoucímu osvojiteli i dříve, pokud to zdravotní stav dítěte dovolí. Péče o dítě v době před uplynutím tří měsíců ode dne, kdy byl dán souhlas k osvojení, není považováno za péči před osvojením (MPSV, ©2021). Jestliže existují důležité důvody, může soud osvojení na návrh osvojence či osvojitele zrušit, přičemž to lze, v případech, kdy doba od rozhodnutí o osvojení nepřekročila dobu tří let (§ 823 - § 854, zákon č. 89/2012 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Osvojitel je povinen informovat osvojence o osvojení, měl by tak učinit nejpozději do zahájení školní docházky. Osvojiteli ani osvojenci nevzniká nárok na vyplácení žádné dávky, jako je tomu v případě pěstounské péče. Osvojiteli, obdobně jako při péči o své

vlastní dítě, náleží za podmínek stanovených příslušnými právními předpisy nároky dle předpisů o nemocenském pojištění, pracovněprávních předpisů i zákona o státní sociální podpoře (MPSV, ©2019).

Bezesporu výhodou této formy NRP je skutečnost, že osvojitelé přejímají rodičovskou zodpovědnost, tedy souhrn práva a povinnosti jako rodiče biologičtí, těm tyto práva a povinnosti zanikají a v plném rozsahu přecházejí na osvojitele. V tomto směru není tematika osvojení jako jedna z forem náhradní rodinné péče jednoznačná, zda ji řadit do náhradní rodinné péče nebo nikoliv, rozdíl lze spatřit především v uchopení legislativy u této formy NRP.

2.2 Svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby

V případech, kdy nemůže o dítě pečovat žádný z rodičů ani poručník, bývá jmenována pečující osoba, které je dítě na základě rozhodnutí soudu svěřeno do její péče, toto rozhodnutí musí být v souladu se zájmy dítěte. Tato forma péče o dítě má přednost před zprostředkováním pěstounské péče pěstounů vedených v evidenci. Tato forma vychází z toho, kdy je dítě svěřeno do péče osobě příbuzné či blízké. V takovém případě nepřipadá osobě pečující o dítě nárok na vyplácení dávek pěstounské péče, jelikož je rodičům dítěte soudem uložena povinnost platit na dítě výživné. Pokud to není možné, nelze využít tuto formu náhradní péče o dítě a dítě bývá svěřeno do péče pěstounské (§ 953 - § 957, zákon č. 89/2012 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Jedná se o druh náhradní rodinné péče, která není zprostředkovaná krajským úřadem, na rozdíl od pěstounské péče u této formy nevzniká nárok na jakoukoliv podporu doprovázející organizace, nemají nárok na dávku pěstounské péče, nárok jim vzniká na přídavek na dítě. Fungují, dá se říct jako běžná rodina s tím, že mají do péče svěřené dítě, které znají, ke kterému mají vztah. V praxi lidé dávají přednost pěstounské péči před touto formou péče. Ve většině případů se děti k biologické rodině nevracejí a putují do pěstounské péče.

2.3 Pěstounství

Zde vyvstává jeden termín, který lze nalézt v občanském zákoníku a tím je předpěstounská péče. Tato forma péče by měla předcházet klasické pěstounské péči, do níž bývá dítě svěřeno na základě rozsudku soudu v případě, pokud se jedná o pěstounskou péči zprostředkovanou orgánem sociálně-právní ochrany dětí. V případě zájemců o pěstounskou

péči může soud rozhodnout o svěřeni dítěte do této péče, její délka se stanoví na základě okolností případu. Soud vykonává dohled nad jejím průběhem a úspěšností (MPSV, ©2021).

Pěstounství je další základní formou NRP. Předpokladem svěřeni dítěte do pěstounské péče je skutečnost, že o dítě nemůže osobně pečovat žádný z rodičů ani jeho poručník, byl dítěti jmenován. Občanský zákoník pohlíží na pěstouna jako na náhradního pečovatele, nikoliv na náhradního rodiče dítěte. S přijetím nového občanského zákoníku a rozvojem profesionální pěstounské péče je také změněno chápání pěstounské péče. Pěstounská péče je chápána jako dočasná forma péče o dítě, do doby než je dítě vráceno do rodiny přirozené či osvojeno (Trnková, 2018).

Svěření dítěte do pěstounské péče může soud určit na dobu určitou, kdy se na straně rodičů vyskytují překážky bránící osobní péči o dítě, nebo na dobu neurčitou, bez časového omezení, ovšem maximálně do 18 let věku dítěte. Pokud dítě zůstává v rodině pěstouna i nadále po dosažení zletilosti, již se nedá hovořit o výkonu pěstounské péče, avšak za určitých podmínek, lze dávky pobírat i nadále, avšak nejdéle do 26 let věku dítěte. Ujala se dítěte osoba příbuzná či blízká, je jí dána přednost, před osobou jinou, s výjimkou případů, kdy by tato skutečnost vedla k rozporu se zájmy dítěte. V dalších případech, pak zprostředkovaná pěstounská péče, zabezpečovaná krajským úřadem, který vybírá a připravuje vhodné žadatele. Dítě může být svěřeno do společné pěstounské péče společným pěstounům, jsou-li manželé. Dítě může být svěřeno do péče i jednomu z manželů pod podmínkou souhlasu druhého manžela (§ 958 - § 970, zákon č. 89/2012 Sb., vzpp, ©2010-2021).

S pěstounskými rodinami se nadále pracuje, je jim nabídnuta spolupráce s doprovázející organizací a dalšími subjekty z řad odborníků (Trnková, 2018).

Pěstounská péče bývá určena nezřídka určena pro děti starší, než ty, které jsou osvojeny, děti ze sourozeneckých rodin, děti s určitým druhem postižení anebo se jedná o děti, jejichž rodiče o děti neztratili zájem, ale nemohou jim nabídnout, poskytnout a zabezpečit vhodné prostředí a podmínky pro řádnou východu. Co se týká povinností pěstounů a svěřeni dětí do jejich péče, nemají vyživovací povinnost a práva rodičů, ty nadále zůstávají biologickým rodičům. Kdežto u pěstounských rodin tomu tak není. Ty se musejí vypořádávat s polovičními právy a povinnostmi, což zahrnuje především zajišťování výchovy a zabezpečování potřeb dítěte, k dítěti nemají vyživovací povinnost ani nemohou uplatnit stejná práva k dítěti jako jeho biologičtí rodiči. Co se týče práv a

povinností pěstouna ty jsou obsaženy v zákoně či stanoveny soudem. Pěstoun má povinnost udržet, prohlubovat a rozvíjet sounáležitost rodičů s dítětem (Trnková, 2018).

Rodičům nadále zůstává vyživovací povinnost, výši výživného stanoví soud. Rodiče mají právo na podstatné informace týkající se dítěte a na styk s dítětem, pokud soud nestanoví jinak. Co se týče práv a povinností pěstouna ty jsou obsaženy v zákoně či stanoveny soudem. Pěstoun je povinen a oprávněn rozhodovat jen v běžných záležitostech dítěte. Pěstounům bývá zpravidla zajištěna pomoc a podpora ze strany orgánů sociálně právní ochrany dětí, do podpůrné sítě pěstounů se řadí doprovázející organizace, kde mohou pěstouni hledat podporu ze strany odborníků v podobě přiděleného klíčového pracovníka, a kde jim bývá ukládána povinnosti o uzavření dohody o výkonu pěstounské péče (§ 958 - § 970, zákon č. 89/2012 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Pěstounská péče je finančně odměňovaná, přičemž má pěstoun nárok na pět dávek a těmi jsou: příspěvek při převzetí dítěte; příspěvek na zakoupení osobního motorového vozidla; příspěvek na úhradu potřeb dítěte; odměna pěstouna a příspěvek při ukončení pěstounské péče.

Osoba v evidenci a osoba pečující má právo na to, aby jí v případech, jako je dočasná práce neschopnost, narození dítěte, vyřizování neodkladných záležitostí, či při úmrtí blízké osoby, byla poskytnuta dočasná pomoc k zajištění osobní péče o dítě, které má svěřeno do péče. Má právo na poskytnutí terapeutické, psychologické pomoci minimálně jednou za šest měsíců. Právo na bezplatnou možnost zvyšování si znalostí a dovedností. Co se týče zvyšování si znalostí a dovedností vzniká pěstounům povinnost, vzdělávat se v oblasti výchovy a péče o dítě v rozsahu dvaceti čtyř hodin v období jednoho roku. Pěstouni mají povinnost uzavřít dohodu o výkonu pěstounské péče, z toho také pramení další povinnost a tou je umožnění sledovat naplňování této dohody. Ve vztahu k biologickým rodičům či blízkým osobám dítěte je pěstoun povinen udržovat a rozvíjet s nimi sounáležitost v souladu s vypracovaným individuálním plánem ochrany dítěte (§ 47a, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Obecní úřad obce s rozšířenou působností (dále jen OÚORP), v jehož obvodu má trvalý pobyt osobě pečující či osobě v evidenci navrhne uzavření dohody o výkonu pěstounské péče, která upraví podrobnosti ohledně práv a povinností. Tato dohoda má být uzavřena do 30 dnů ode dne nabytí právní moci rozhodnutí příslušného orgánu o svěřeni dítěte do péče osoby pečující nebo rozhodnutí o zařazení osoby v evidenci do evidence osob. Dohoda o výkonu pěstounské péče musí být v souladu s rozhodnutím soudu o

svěření dítěte do péče osoby pečující nebo osoby v evidenci s individuálním plánem ochrany dítěte, pokud byl zpracován. Při vydávání rozhodnutí či uzavírání dohody o výkonu pěstounské péče se přihlíží k zájmům a individuálním potřebám dítěte a potřebám osoby pečující nebo osoby v evidenci. Obecní úřad obce s rozšířenou působností, obecní úřad, krajský úřad nebo pověřená osoba, pokud uzavřeli dohodu o výkonu pěstounské péče, jsou povinni sledovat plnění dohody o výkonu pěstounské péče prostřednictvím svých zaměstnanců, ti jsou povinni minimálně jednou za dva měsíce osobně navštívit osobu v evidenci, osobu pečující a dítě svěřené do péče. O průběhu výkonu pěstounské péče zpracovává zaměstnanec jednou za šest měsíců zprávu, kterou předá obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností, v jehož obvodu má osoba pečující nebo osoba v evidenci trvalý pobyt. Osoba pečující nebo osoba v evidenci, uzavírá dohodu o výkonu pěstounské péče pouze jednou bez ohledu na počet svěřených dětí (§ 47b, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Nezřídka dochází v praxi pěstounské péče k trvalému svěření dítěte do příbuzenské péče pěstounů jako náhradních rodičů. V průběhu dlouhodobé pěstounské péče se může stát, že se dítě vrátí do své biologické rodiny, v praxi tato situace představuje jen mizivé procento případů.

2.3.1 Dávky pěstounské péče

Příspěvek při převzetí dítěte

Mezi dávky pěstounské péče se řadí příspěvek při převzetí dítěte, jedná se o jednorázově vyplácenou dávku. Tento příspěvek náleží osobě pečující, které si do pěstounské péče převzala dítě a jehož výše se odráží ve věku dítěte, pokud se jedná o dítě do 6 let, činí výše příspěvku 8000 Kč, u dítěte od 6 do 12 let se příspěvek pohybuje ve výši 9000 Kč a u dítěte od 12 do 18 let činí tento příspěvek 10000 Kč (§ 47l, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Příspěvek na úhradu potřeb dítěte

Na tuto dávku má nárok nezaopatřené dítě, pod tímto termínem se rozumí dítě soustavně se připravující na budoucí povolání, které pobývá v pěstounské péči. Tento příspěvek se vyplácí osobě pečující o dítě, nejdéle se však tato dávka vyplácí do 26 let věku v případě nezaopatřeného dítěte, v ostatních případech do dosažení zletilosti. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte je vyplácen měsíčně a odvíjí se od věku dítěte. Dítě ve věku do 6 let má nárok na 4 950 Kč, výše příspěvku u dítěte od 6 do 12 let činí 6 105 Kč, u

dítěte ve věku od 12 do 18 let náleží částka 6 985 Kč, od 18 do 26 let se vyplácí částka 7 260 Kč. Tato dávka rozlišuje i skutečnost, zda se jedná o osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby, v tom případě se výše příspěvku odvíjí dle stupně závislosti a věku dítěte (§ 47f, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Na tuto dávku má nárok nezaopatřené dítě, pod tímto termínem se rozumí dítě soustavně se připravující na budoucí povolání, které pobývá v pěstounské péči. Tento příspěvek se vyplácí osobě pečující o dítě, nejdéle se však tato dávka vyplácí do 26 let věku v případě nezaopatřeného dítěte, v ostatních případech do dosažení zletilosti. Příspěvek na úhradu potřeb dítěte je vyplácen měsíčně a odvíjí se od věku dítěte. Dítě ve věku do 6 let má nárok na 4 950 Kč, výše příspěvku u dítěte od 6 do 12 let činí 6 105 Kč, u dítěte ve věku od 12 do 18 let náleží částka 6 985 Kč, od 18 do 26 let se vyplácí částka 7 260 Kč. Tato dávka rozlišuje i skutečnost, zda se jedná o osobu závislou na pomoci jiné fyzické osoby, v tom případě se výše příspěvku odvíjí dle stupně závislosti a věku dítěte (§ 47f, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Odměna pěstouna

Při výkonu pěstounské péče vzniká nárok na finanční odměnu osobě pečující a osobě v evidenci. Tato odměna je při společné pěstounské péči obou manželů určená pouze jednomu z manželů na základě jejich dohody. Odměna je vyplácena měsíčně a to ve výši 12 000 Kč v případě péče o 1 dítě, v případě péče o 2 děti to činí 18 000 Kč a v případech, kdy je pečováno o 3 děti či o 1 dítě, které je osobou závislou na fyzické pomoci jiné osoby ve stupni 2, 3 nebo ve 4 stupni. Nárok o odměnu pěstouna má i osoba vedená v evidenci, i v případě, že nepečuje o žádné dítě, tato částka pak činí 20 000 Kč (§ 47i - § 47j, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Příspěvek na pořízení motorového vozidla

Tato dávka může být vyplacena osobě pečující, jež má v pěstounské péči alespoň 3 děti, příspěvek činí 70 % pořizovací ceny motorového vozidla, avšak nesmí přesáhnout 100 000 Kč. Vyplacení tohoto příspěvku je možné i před zakoupením motorového vozidla, přičemž osoba pečující zakoupení vozidla musí nejdéle do šesti měsíců prokázat, neučiní tak, je povinna příspěvek vrátit (§ 47m, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Příspěvek při ukončení pěstounské péče

Tento příspěvek se vyplácí jednorázově a nárok na něj má osoba, která byla ke dni dosažení zletilosti v pěstounské péči a činí 25 000 Kč (§ 47h, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp, ©2010-2021).

2.4 Pěstounská péče na přechodnou dobu

Přichází s novelou zákona o sociálně-právní ochraně, která zavádí do náhradní rodinné péče další formu a tou je pěstounská péče na přechodnou dobu, též nazývána jako profesionální pěstounská péče (Gabriel a Novák, 2008). Kovařík (1999, cit. podle Gabriel a Novák, 2008, s. 54) v této souvislosti hovoří o tzv. „profesionálním terapeutickém rodičovství“.

Soud může svěřit dítě osobám, na dobu, po kterou nemůže biologický rodič dítěte dočasně vykonávat rodičovské povinnosti. Nebo na dobu, po jejímž uplynutí může matka dát souhlas k osvojení, nebo po kterou může rodič souhlas k osvojení dítěte odvolat, nebo na dobu do nabytí právní moci rozhodnutí soudu o tom, že souhlasu rodičů k osvojení není třeba (Gabriel a Novák, 2008).

Pěstounstvím na přechodnou dobu se rozumí krátkodobé svěření dítěte do péče pěstouna, nejdéle však po dobu jeden roku, výjimku tvoří svěření sourozenců již svěřeného dítěte, zde se lhůta dvanácti měsíců počítá od svěření posledního svěřeného dítěte do péče pěstouna. A mezitím se řeší, co bude s dítětem nadále, zda se podaří biologickou rodinu sanovat, v jiných případech, kdy sanace není možná, se hledá forma náhradní rodinné péče, který by byl pro dítě nejvhodnější.

Nad výkonem pěstounské péče vykonává dohled OSPOD. Dítě může být svěřeno do péče pěstounům na přechodnou dobu na návrh OSPOD, a pouze osobám, které jsou zapsané v evidenci krajského úřadu, kam se zařazují na základě podané žádosti podané OÚORP. Tyto osoby se do evidence zařazují na základě odborného posouzení. Během výkonu PPPD pěstouni spolupracují na návratu dítěte do biologické rodiny či na svěření dítěte do dlouhodobé NRP (MPSV, ©2021).

Pěstounství na přechodnou dobu funguje v akutních situacích, než se rozhodne, jak se bude s dítětem postupovat dál. Po dobu trvání pěstounské péče na přechodnou dobu, pokud se zjistí, že rodina není kompetentní k výkonu rodičovské odpovědnosti a nenajde se nikdo další z rodiny, kdo by si mohl dítě vzít, tak už se řeší dlouhodobější pěstounská péče. Jsou

výjimky, kdy může dítě u pěstounů na přechodnou dobu zůstat natrvalo. Jedná se o případy, např. dítěte se zdravotním postižením, kdy si pěstoun požádá a podá návrh na soud o svěřeni dítěte do dlouhodobé pěstounské péče. Krajský úřad to vnímá jako selhání profesionální PPPD.

2.5 Poručenství s osobní péčí poručníka

Do poručenské péče se dostávají i děti právně volné, přičemž se pěstouni nemohou stát biologickými rodiči dítěte. Poručníci se zavazují k přijetí rodičovské zodpovědnosti a správu majetku dítěte (Zezulová, 2012). Není-li tu žádný z rodičů, který má a vůči svému dítěti vykonává rodičovskou odpovědnost v plném rozsahu, soud jmenuje dítěti poručníka, ten má ze zákona všechny povinnosti jako rodič, kromě povinnosti vyživovací. Poručník má vůči dítěte všechny povinnosti a práva jako rodič, kromě vyživovací povinnosti (§ 928 - §942, zákon č. 89/2012 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Poručník každé rozhodnutí, které souvisí s dítětem, které se netýká běžných záležitostech, musí být schváleno soudem, tedy nad výkonem poručníka dohlíží soud. Poručník také soudu pravidelně předkládá zprávy od dítěti a jeho vývoji, o nakládání jmění dítěte. Osoba vykonávající poručenství s péčí o dítě, které má svěřené do péče, má nárok na dávky pěstounské péče. V případech než je dítěti určen soudem poručník, vykonává tuto funkci OSPOD jako veřejný poručník (§ 928 - §942, zákon č. 89/2012 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Může se jednat o situaci dítěte umístěného v dětském domově, kdy o dítě pečuje zaměstnanec dětského domova, jeho rodiči jsou zbaveni rodičovské zodpovědnosti, a v tom případě, musí mít dítě stanoveného poručníka, který rozhoduje o podstatných záležitostech dítěte.

V praxi se tato forma vyskytuje u pěstounů, který má svěřeno dítě do péče a zajišťuje o něj péči, ale navíc vykonává funkci poručníka, to znamená, že má rozšířené práva oproti ostatním pěstounům, nejenomže o dítě pečuje, ale místo zákonného zástupce rozhoduje o všech záležitostech, které se týkají dítěte. Někteří autoři řadí do forem náhradní rodinné péče i péči ústavní, jelikož ústavní péči nevnímám jako druh náhradní rodinné péče, byť by se mnou mohli mnozí nesouhlasit. Pořád vidím, v již zmíněných formách NRP to slovíčko rodina, kdežto v ústavní nikoliv. Náhradní rodinná péče má vždy přednost před ústavní výchovou.

3 LEGISLATIVNÍ ZAKOTVENÍ

Oblast náhradní rodinné péče zajišťuje několik zákonů, zabezpečující několik institutů, které se řídí hned několika zákony a tvoří systém ochrany a péče o děti, které nevyrostají v jejich biologické rodině. Reforma péče o ohrožené děti přinesla výsledky ve směru významného posunu ve vývoji oblasti rodinného práva. Výsledkem je provázanost práva veřejného a práva soukromého. Dítě, které nemá právo vyrůstat se svými vlastními rodiči, je zde stát, jehož povinností je zabezpečit dítěti osobu, která se postará o péči a řádnou výchovu dítěte (Trnková, 2018).

Dochází k provázanosti, kdy je pak nezbytným předpokladem spolupráce OSPOD se soudy, a dalšími subjekty jako jsou náhradní rodiče, pěstouni, osvojitelé, biologičtí rodiče dětí, ale také případná spolupráce s pediatry, psychology, nebo doprovázejícími organizacemi, jež tvoří podpůrnou síť pro pěstouny (Trnková, 2018).

Sociálně-právní ochrana dětí má u nás dlouholetou tradici, kdy je od roku 1999 součástí systému sociální péče. V současnosti je upravena zákonem č. 359/1999 Sb., o sociálně právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů. Stát je povinen zajistit ochranu dětí, tato povinnost vyplývá z několika mezinárodních smluv, kam patří především Deklarace práv dítěte z roku 1959 a Úmluva o právech dítěte z roku 1989 (Tomeš, 2009).

Klíčovou právní normu v České republice představuje Nový občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb, vzpp a zákon o sociálně-právní ochraně dětí, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp.

Náhradní rodinnou péči upravuje hned několik právních norem, které je relevantní si představit.

3.1 Úmluva o právech dítěte

Jedná se o mezinárodní dokument na ochranu lidských práv, který vydalo OSN v roce 1989, přičemž pro Českou a Slovenskou Federativní republiku vstoupila v platnost v roce 1991. Stránka právo na dětství. Sdělení Federálního ministerstva zahraničních věcí č. 104/1991. Zde je vymezen termín, kdo je dítě. Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není zletilosti dosaženo dříve. Pro účely této úmluvy se dítětem rozumí každá lidská bytost mladší osmnácti let, pokud podle právního řádu, jenž se na dítě vztahuje, není

zletilosti dosaženo dříve. Jsou zde vyzdvížen články, které se úzce pojí s oblastí náhradní rodinné péče (Sdělení č. 104/1991 Sb., vzpp, ©2010-2021).

3.1.1 Právo na náhradní péči

„Dítě dočasně nebo trvale zbavené svého rodinného prostředí nebo dítě, které ve svém vlastním zájmu nemůže být ponecháno v tomto prostředí, má právo na zvláštní ochranu a pomoc poskytovanou státem“ (Sdělení č. 104/1991 Sb., vzpp, ©2010-2021).

3.2 Listina základních práv a svobod

Usnesení č. 2/1993 Sb., Listina základních práv a svobod ve svém článku 32 odstavec 4 zmiňuje: „Péče o děti a jejich výchova je právem rodičů; děti mají právo na rodičovskou výchovu a péči. Práva rodičů mohou být omezena a nezletilé děti mohou být od rodičů odloučeny proti jejich vůli jen rozhodnutím soudu na základě zákona“.

3.3 Občanský zákoník

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákon, v němž je zakotveno rodinné právo a upravuje institut osvojení, svěřeni do péče jiné fyzické osoby, pěstounství a poručenství.

3.4 Zákon o sociálně-právní ochraně dětí

Zákon č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně definuje sociálně-právní ochranu jako ochranu práva dítěte na zajištění řádné výchovy a příznivý vývoj, na ochranu zájmů a jmění dítěte, zabezpečení náhradního rodinného prostředí, pokud nemůže být dočasně nebo trvale vychováváno ve vlastní rodině, působení vztahující se k obnovení narušených funkcí rodiny. Pro účely tohoto zákona se pod termínem dítěte rozumí osoba, která nenabyla zletilosti (§ 1 - § 2, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Sociálně-právní ochrana dětí se zaměřuje na děti, kterým zemřeli rodiče; rodiče, kteří řádně neplní rodičovskou odpovědnost; zneužívají práva, která se pojí k rodičovské odpovědnosti; děti, které byly svěřeny do péče jiné osoby odpovědné za jejich výchovu, děti, které vedou zahálčivý život; na kterých byl spáchán trestný čin; děti ohrožené násilím; děti opakovaně umísťované do zařízení zajišťující nepřetržitou péči (§ 6, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Mezi orgány zajišťující sociálně-právní ochranu patří: obecní úřady a újezdni úřady; obecní úřady obce s rozšířenou působností; obecní úřady obce s rozšířenou

působností; krajské úřady; Úřad; Úřad práce ČR; ministerstvo. Mezi další orgány se řadí obce a kraje samostatné působnosti; komise pro sociálně-právní ochranu dětí a osoby pověřené výkonem SPOD (§ 4, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp, ©2010-2021).

„Opatření sociálně-právní ochrany musí být zvolena tak, aby na sebe navazovala a vzájemně se ovlivňovala. Při výkonu a realizaci opatření mají přednost ta, která zabezpečí řádnou výchovu a příznivý vývoj dítěte v jeho rodinném prostředí a není-li to možné v náhradním rodinném prostředí; při tom se postupuje s využitím metod sociální práce a postupů odpovídajících současným vědeckým poznatkům“ (§ 9a, odst. 1, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp, ©2010-2021).

3.4.1 Mezinárodní úmluvy

Jedná se o Evropskou úmluvu o osvojení dětí a Úmluvu o ochraně dětí a spolupráci při mezinárodním osvojení.

3.5 Občanský soudní řád

V § 102, odst. 1 je obsaženo předběžné opatření: „Je-li třeba po zahájení řízení zatímně upravit poměry účastníků nebo je-li po zahájení řízení obava, že by výkon rozhodnutí v řízení posléze vydaného mohl být ohrožen, může soud nařídit předběžné opatření, které je uvedeno v zákoně o zvláštních řízeních soudních“ (§ 102, odst. 1, zákon č. 99/1963 Sb., vzpp, ©2010-2021).

3.6 O zvláštních řízeních soudních

V případech předběžného opatření, na jehož základě může být odebráno dítě z rodiny, upravující poměry nezletilého dítěte, může soud nařídit pouze na návrh orgánu sociálně právní ochrany dětí. O návrhu na předběžné opatření soud rozhodne bezodkladně, nejpozději dvacet čtyři hodin od podání návrhu (§ 466 - § 491, zákon č. 292/2013 Sb., vzpp, ©2010-2021).

3.7 Správní řád

Obsaženo vedení správního řízení a postavení účastníků a rozhodnutí (zákon č. 500/2004 Sb., vzpp, ©2010-2021).

4 POZICE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA

Pro pomáhající profese je nutná řada sociálních dovedností, schopností, vlastností a předpokladů. Američtí psychologové tvrdí, že se jedná o namáhající a vysilující práci, která klade zvýšené nároky na fyzickou stránku člověka, který by se měl udržovat v dobré fyzické kondici. Pracovníci, po kterých je požadováno dosažení určitého stupně vzdělání, odborných znalostí, řadí se mezi požadavky i určitá míra inteligence, která svědčí o dalším obohacování se znalostmi, vědomostmi, touha k dalšímu vzdělávání, dobrovolné absolvování vzdělávacích kurzů a seminářů, seznamování se s novými technikami a metodami práce, realizace vlastního výzkumu. Jako další složka osobnosti se předpokládá emoční a sociální inteligence (Matoušek, 2008).

Neméně důležitá je přitažlivost, záleží na tom, jak nás klient vnímá a jejímž výsledkem může být náklonost k pracovníkovi, jež do jisté míry ovlivňuje sympatie. Jedná se jak o vnější stránku pracovníka, tak především jeho chování a vystupování ke klientům, pověst a odborné znalosti pracovníka. Zdroje důvěryhodnosti jsou podobné jako u přitažlivosti. Jedná se především o vzhled, chování pracovníka a jeho pověst. Složky zvyšující důvěryhodnost jsou diskrétnost, kdy se svěřená informace nedostane dál; porozumění, důležité v případech, kdy se pracovník snaží pochopit klientům příběh; a spolehlivost, tvrzení, které pracovník říká, a klient jim věří (Matoušek, 2008).

Mezi nejzákladnější dovednost patří komunikační dovednosti, které slouží jako nástroj k vzájemnému navázání vztahu s klientem a představují pomyslný most toku informací od klienta a zpět. G. Egan (1986, cit. podle Matoušek, 2008, s. 53) vymezuje čtyři základní dovednosti a těmi jsou, empatie a naslouchání, přítomnost pracovníka a vyhodnocení klientových prožitků. Empatie představuje formu lidské komunikace složenou z nasloucháním, porozumění a schopnosti reagovat na chování klienta s pochopením. Je to vhled do světa klienta, schopnost vcítění se do jeho pocitů. Schopnost přijímat a rozumět vysílaným signálům, ať už verbálním či neverbálním se nazývá nasloucháním a skládá se z několika složek. Schopnost pozorovat klientovo neverbální chování, umění naslouchat a rozumět verbálnímu sdělení klienta a obecně sledovat veškeré projevy klienta. Rozlišuje se zúčastněné naslouchání, jehož cílem je porozumění, kdy pracovník v průběhu rozhovoru s klientem poskytuje zpětnou vazbu klientovi tím, že chápe a rozumí jeho vyprávění.

Všechny nároky spojené s výkonem povolání, a práce na jednotlivých případech vyžaduje průběžné supervize, které mohou sloužit jako prevence syndromu vyhoření. Supervizí se rozumí metoda, která se zaměřuje na zvyšování kvality a profesionality práce, rozšiřováním a rozvojem pracovníka v profesionální oblasti. Supervize představuje pro sociálního pracovníka podporu, napomáhá k reflektování vlastní sociální práce s dalšími odborníky z oblasti nad obtížností některých případů. Supervize představuje pomocníka, jak se vyrovnávat s pracovním stresem (Matoušek, 2008).

„Soustava základních kompetencí zahrnuje následující schopnosti a dovednosti:

1. Rozvíjet účinnou komunikaci,
2. Orientovat se a plánovat postupy,
3. Podporovat a pomáhat k soběstačnosti,
4. Zasahovat a poskytovat služby,
5. Přispívat k práci organizace
6. Odborně růst.“ (Matoušek, 2008, s. 16)

Kompetence jsou definovány tzv. kritérii kompetence, které je možné objektivně zjišťovat a představují nutnou podmínku pro naplnění role pracovníka (Matoušek, 2008).

4.1 Sociální pracovník OSPOD

V této kapitole je relevantní vysvětlit dva stěžejní pojmy, kterými jsou sociálně-právní ochrana dětí (podoba pojmu převzata ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí) a orgán sociálně-právní ochrany dětí. V předchozí kapitole byla sociálně-právní ochrana popsána z pohledu legislativního ukotvení v českém právu.

Orgány poskytující sociálně-právní ochranu jsou povinny řídit se stanovenými standardy kvality sociálně-právní ochrany, které jsou ručením základní kvality v poskytování ochrany dětí (Matoušek, Palzarová, 2016).

Sociálně-právní ochrana dětí představuje soubor činností upravených zákony, které se váží k ochraně a zajištění práv dětí na jejich příznivý vývoj, výchovu a ochranu zájmů. V nejlepším zájmu dítěte je vyrůstat ve své původní rodině, OSPOD se zabývá činnostmi, které vedou ke snaze o obnovení narušených funkcí rodiny, usilují o sanaci rodiny (Matoušek, 2008).

Zkratka OSPOD bývá v literatuře označována jako příslušné oddělení obecního úřadu obce s rozšířenou působností. Mezi orgány vykonávající SPOD patří: obce, obecní úřad, krajské úřady, aj. V této souvislosti mohou být krajským úřadem pověřeny i jiné subjekty, z nich se pak stávají tzv. pověřené osoby. Základním atributem SPO je zájem a blaho dítěte, ochrana rodiny a rodičovství a vzájemné právo rodičů a dětí na rodičovskou výchovu a péči (Matoušek, 2008).

Při jakékoliv činnosti vykonávané veřejnými či soukromými subjekty, která se týká dítěte, řídí se dokumentem Úmluva o právech dítěte, mají být v co nejlepším zájmu dítěte. Dítě má svůj zájem vyjádřit v případě jeho způsobilosti, vedle názoru dítěte se za významné pokládá zachování identity dítěte, zajištění péče, zachování rodinného prostředí, zajištění ochrany a bezpečí a podpora jeho zdraví, vzdělávání (Matoušek a Pazlarová, 2016).

K výkonu sociálně-právní ochrana neodmyslitelně patří i pojem předběžné opatření, které je vysvětlováno jako rozhodnutí soudu o zajištění péče o dítě, v případech kdy dítěti není zajištěna odpovídající péče anebo se nachází v prostředí, situaci, kdy je jeho vývoj ohrožen. Toto opatření je platné na období jednoho měsíce, přičemž může být prodlužováno po měsíci, doba platnosti nesmí přesáhnout půl roku. K podání návrhu předběžného opatření má právo orgán sociálně právní ochrany dětí, kdy soud musí v této věci rozhodnout nejpozději do 24 hodin od podání návrhu.

Sociální pracovník působící na obecním úřadě obce s rozšířenou působností má dle zákona o sociálně-právní ochraně povinnost v součinnosti s osobou, která je odpovědná za výchovu dítěte, popř. dalšími osobami, kteří s rodinou a dítětem úzce spolupracují, vypracovat individuální plán ochrany dítěte (dále IPOD) na základě vyhodnocení situace dítěte a rodiny. Povinná lhůta ke zpracování individuálního plánu ochrany dítěte je jeden měsíc od zařazení dítěte do evidence. IPOD slouží k definování příčin ohrožení dítěte a formulují se opatření k zajištění ochrany dítěte. Dochází k jeho pravidelnému aktualizování vzhledem k naplňování stanovených cílů popřípadě v případě řešení situací, kdy je dítěti nařízena ústavní či ochranná výchova.

Při výkonu OSPOD mají přednost opatření, která ponechají dítě v jeho přirozeném rodinném prostředí, v případech, kdy to není možné, zabezpečit výchovu v náhradní rodinné péči (Matoušek a Pazlarová, 2016).

Mimo preventivní a poradenskou činnost, ochranu ohrožených dětí patří do činnosti sociálních pracovníků zprostředkování osvojení a pěstounské péče. V oblasti NRP je povinností sociálních pracovníků vyhledávání dětí, které potřebují tuto péči, vyhledávání

rodičů, kteří jsou vhodní těmto dětem péči poskytnout, zároveň sledovat jejich vývoj v náhradních rodinách, podporovat kontakty a spolupracovat s biologickými rodiči dítěte.

Mezi další činnosti pracovníku OSPODU je zpracovávání žádostí zájemců o pěstounskou péči či osvojení, poskytovat těmto žadatelům poradenství, podílet se na soudních řízeních, které se týkají záležitostí NRP (Matoušek, Pazlarová, 2016).

Během reformy státní správy byl OSPOD vyjmut z přímého řízení MPSV, přičemž se kontrolním orgánem OSPODU stanovil Krajský úřad, který nad orgánem sociálně-právní ochrany dětí vykonává dohled, a přezkoumává jeho vydané rozhodnutí. Představuje zajišťování agendy zprostředkování osvojení a pěstounství, orgány SPO mají právo vyhledávat děti, vede spisovou dokumentaci (Matoušek a Pazlarová, 2016).

Sociální pracovníci vykonávající sociálně-právní ochranu dětí, bývají vnímány jako ti, kteří odebírají děti z rodin, zřídka bývají vnímány a považovány za odbornice. Jejich možnosti bývají podceňovány či naopak přeceňovány. Role sociálního pracovníka OSPODU je ukotvena v českém právu v zákoně o sociálně-právní ochraně dětí a má podobu obsáhlého souborů povinností vztahující se k jejich profesi. Profesionální role sociálního pracovníka pracujícího na městském úřadě vykonávající SPOD, bývá mnohdy pro veřejnost nejasná (Matoušek a Pazlarová 2016).

Personální vybavení odborů sociálně-právní ochrany dětí je však takové, že pro soustavnou poradenskou, a terapeutickou činnost podmínky vytvořeny nejsou. V současné době se nezřídka dochází k situacím, kdy jeden sociální pracovník se zabývá až 400 i více rodinami ročně (Matoušek, Kodýmová, Koláčková, 2010).

Eva Zakouřilová ve své knize Speciální metody sociální terapie odkazuje na to, že sociální pracovník je jeden z profesionálů, který je mezi prvními osobami, který s dětmi přichází do kontaktu, je zde tedy role sociálního pracovníka podstatná (Zakouřilová, 2014).

Práce s ohroženými dětmi a rodinami rozšiřuje soubor kompetencí a dovedností, jimiž by měl pracovník OSPOD disponovat. Sociální pracovník, jakožto osoba vykonávající, jak pomoc, tak na druhé straně i kontrolu, ta má být zajištěna do té míry jaké je ohrožení dítěte, by měl přistupovat k rodinám s profesionálním přístupem, ať už se jedná o oblast kontroly či pomoci (Matoušek, 2017).

Sociální pracovníci spolupracují s dalšími subjekty, co se týče spolupráce s Úřadem práce; se školami; s psychology; s městskou a státní policií; se soudy v případech týkající se nezletilých dětí. Mimo jiné i s dalšími odbory v rámci svého vlastního úřadu, s dalšími prověřenými osobami, které vykonávají sociálně-právní ochranu dětí. Mnohdy také spolupracují s probační a mediační službou, s ústavními zařízeními. Mimo jiné bývá

spolupráce navázána s nestátními organizacemi, které se zabývají podporou ohrožených dětí, rodin. V neposlední řadě s ústavními zařízeními jako jsou domovy dětí, výchovné ústavy, střediska výchovné péče (Matoušek a Pazlarová, 2016).

Na těchto místech se vyskytují pracovníci s vyšším či vysokoškolským vzděláním. Nově příchozí pracovníci musí do tří měsíců od nástupu projít vstupním vzděláváním zaměstnanců, jež v sobě nese osvojení si základních znalostí a dovedností pro výkon příslušné pozice, jedná se o povinné vzdělávání. Toto nařízení se řídí vládním usnesením z roku 2005. Kromě vládního usnesení se pracovníci při výkonu státní správy se dále řídí vnitřními předpisy příslušného úřadu, v nichž jsou stanoveny další podrobnosti k vzdělávání zaměstnanců. Zaměstnanci dále vykonávají zkoušky zvláštní odborné způsobilosti, v rámci této zkoušky se prověřují znalosti pracovníka (Matoušek, 2017).

Vzdělávání sociálních pracovníků, které by ho celkově připravilo na jeho pozici, nebo na doplňování znalostí a dovedností u začínajících pracovníků není v ČR dostupné. Postgraduální vzdělávání v ČR probíhá formou kurzů a ze zákona je musí sociální pracovníci absolvovat v rozsahu 24 hodin ročně, nabízené kurzy musí být akreditované MPSV.

Co se týká kompetencí a dovedností pracovníka jsou kompetence pracovníka OSPOD téměř totožné s obecnými kompetencemi sociálního pracovníka (Matoušek, 2017). Sociální pracovník OSPOD má mít způsobilost ke: kooperaci s dalšími odborníky spolupracujícími na případu; komunikační dovednosti; poskytovat služby, které vedou k řešení náročné životní situace, či vzniklému problému; orientace v právním rámci profese; schopnost řešit dilemata, která jim práce sociálního pracovníka přináší.

Kromě výše uvedených kompetencí je zapotřebí, aby při své práci s ohroženými dětmi, disponoval i dalšími kompetencemi, kam přibývá způsobilost ke: komunikaci s dítětem; vyhodnocení míry ohrožení dítěte v rodině a její fungování; hodnocení výchovných metod a mezi rodinných vztahů; poskytování poradenství v rodinných záležitostech; zprostředkování náhradní rodinné péče v případě ohrožení dítěte (Matoušek, 2017).

Zprostředkování se uskutečňuje pouze na základě žádosti fyzické osoby, která má zájem osvojit si dítě nebo jej přijmout do pěstounské péče. Žádost může podat osoba, která je občanem České republiky a má na jejím území trvalý pobyt. Pokud se jedná o osvojení, zprostředkování se neprovádí v případech, kdy rodiče dítěte dali souhlas k osvojení dítěte předem určeným osvojitelům, anebo pokud návrh na osvojení podá manžel rodiče dítěte nebo pozůstalý manžel po rodiči nebo osvojiteli dítěte. Zprostředkování pěstounské péče se

neprovádí v případech, kdy návrh na svěření dítěte do pěstounské péče podala osoba příbuzná či blízká dítěti, taková forma se pak nazývá příbuzenská pěstounská péče.

Zprostředkování probíhá v několika fázích. Nejprve založí OÚORP spisovou dokumentaci dítěte, pro které je potřeba zprostředkovat osvojení či pěstounskou péči. Spisovou dokumentaci je nutné zakládat i v případech, kdy bylo zahájeno soudní řízení, které může vést k odebrání dítěte z rodiny (§ 19 - § 22, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp, ©2010-2021).

Spisová dokumentace musí obsahovat, její součástí bývá i vyhodnocení situace dítěte a rodiny a individuální plán ochrany dítěte. Do takto založená spisová dokumentace se zakládají další potřebné dokumenty po účely zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče. Mezi dokumenty patří: samotná žádost o zprostředkování; doklad o státním občanství; opis z evidence Rejstříku trestů; zpráva o zdravotním stavu; údaje o ekonomických a sociálních poměrech; písemný souhlas s účastí na přípravě fyzických osob k přijetí dítěte. Dále obsahuje stanovisko OÚORP k žádosti o zprostředkování osvojení nebo pěstounské péče a vyjádření obecního, krajského úřadu pověřené osoby, který není příslušný k vedení spisové dokumentace, v případech, kdy s nimi žadatel uzavřel dohodu o výkonu pěstounské péče. OÚORP neprodleně postoupí kopii spisové dokumentace příslušnému krajskému úřadu, jež pro účely zprostředkování osvojení a pěstounské péče vede evidenci dětí a žadatelů vhodných stát se pěstouny. Krajský úřad posuzuje vhodnost žadatelů, rozhoduje o zařazení žadatele o osvojení nebo o svěření dítěte do pěstounské péče (§ 19 - § 22, zákon č. 359/1999 Sb., vzpp, ©2010-2021).

V rámci rozdělení kompetencí na OSPODU se sociální pracovník pro náhradní rodinnou péči věnuje oblasti, která se týká pěstounské péče, pěstounské péče na přechodnou dobu, osvojení, dětem umístěným v ústavní výchově. Dále pracuje se zvyšujícím se počtem rodin, kde se vyskytuje příbuzenská pěstounská péče. Další povinnosti, jenž novela zákona o sociálně-právní ochraně z roku 2012 přinesla, představují pro sociálního pracovníka velké nároky jak na kapacitu zaměstnanců OSPOD, tak na jejich časové možnosti.

4.2 Klíčový pracovník v doprovázející organizaci

Tato organizace má postavení pověřené osoby a je oprávněna k uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče, ale také je poskytovatelem výchovné a poradenské pomoci osobám, které mají do péče svěřené dítě, zajišťuje povinné vzdělávání pěstounů a poskytuje oddechové služby pěstounským rodinám. Již při podpisu dohody bývá stanoven

klíčový pracovník, který bude s rodinou nadále spolupracovat, k níž má povinnost ji osobně navštívit minimálně jednou za dva měsíce (Trnková, 2018).

Pro pomoc pěstounům se kromě instituce orgánu sociálně právní ochrany dětí řadí i doprovázející organizace. Jedná se o neziskové organizace, které mají za cíl podporu nejenom pěstounů, ale i dalším osobám, kterým bylo svěřeno do péče dítě. Může se jednat o pěstounskou péči na přechodnou dobu či osvojitele (Centrum pro rodinu a sociální péči, ©). V rámci doprovázení a v rámci odborných služeb pro rodinu nabízejí službu doprovázení pěstounských rodin v rámci služby Devětsil soustavnou podporu a doprovázení pěstounských rodin, která je určena pro pěstouny a případné zájemce o pěstounskou péči, jejichž cílem je zabezpečení dětí a podpora pěstounům, doprovázení klíčovým pracovníkem. Pracovníci, vykonávající službu doprovázení musí splňovat kvalifikační požadavky vyplývající ze zákona o sociálních službách a ze zákona o sociálně-právní ochraně dětí (Centrum pro rodinu a sociální péči, ©).

Poskytovat rodinám odborné zázemí a pomoc s přijatými dětmi a to již od počátku svěřením dětí do péče, po dobu průběhu pěstounské péče, zařazení osob v evidenci, do doby zletilosti dětí, návratu do původní rodiny, či do skončení dohody o výkonu pěstounské péče. Uzavírání dohod o výkonu pěstounské péče, na základě pověření Krajského úřadu, se řadí mezi další cíle organizace, ta představuje písemnou dohodu mezi organizací a osobami pečujícími o svěřené dítě, jež se organizace zavazuje k doprovázení pěstounských rodin, ať už při každodenních záležitostech anebo v obtížných situacích (Centrum pro rodinu a sociální péči, ©).

Klient, ať už se jedná o osobu pečující anebo osobu v evidenci, je povinna uzavřít písemnou dohodu do 30 dnů ode dne nabytí právní moci o rozhodnutí svěřením péče o dítě, v případech osob v evidenci se jedná ode dne zařazení do evidence osob vhodných k výkonu PPPD, tato dohoda dává vzájemné spolupráci mezi pěstounem a doprovázející organizací právní rámec (Centrum pro rodinu a sociální péči, ©).

Dohodu s klientem uzavírá klíčový pracovník též označován jako doprovázející sociální pracovník, který je klientovi přiřazen ještě před samotným podepsáním dohody v rámci první osobní schůzky, který je rodině přiřazen a po celou dobu s nimi bude spolupracovat. Kopie uzavřené dohody o výkonu pěstounské péče je poskytnuta i příslušnému OSPODU, se kterým klíčový pracovník úzce spolupracuje, např. na naplňování IPODU či plnění povinného vzdělávání. Klíčový pracovník rodinu doprovází a poskytuje klientovi a jeho rodině komplexní péči skrze nabídku poradenství,

zprostředkování odborné pomoci poskytovanou interními či externími pracovníky, dále nabízí volnočasové aktivity pro děti, či odlehčovací služby, v neposlední řadě i podpora v kontaktu a vztahů s biologickou rodinou dítěte, popřípadě kontakt s rodinami, kteří mají již s náhradní rodinnou péčí zkušenosti. Svůj význam má i supervize, která umožňuje vytvořit prostor pro reflexi práce pěstouna, je užitečná v případech, kdy má pěstoun pochybnosti nad tím, zda je dobrým pěstounem (Centrum pro rodinu a sociální péči, ©).

V rámci poskytování podpory vztahů s biologickou rodinou je klientům zprostředkována potřebná odborná pomoc a nabízí asistenci během asistovaných kontaktů. Kromě osob, kteří o dítě pečují, jeho náhradní rodiče, jsou součástí jeho života i další lidé, v první řadě se jedná o rodiče, sourozence, dále prarodiče a další příbuzné a osoby blízké. Ve většině případů bývá žádoucí, aby s nimi bylo dítě stále v kontaktu, vědělo, jakou roli tyto lidé v jeho životě zaujímají. Služba nabízí možnost mediace mezi pěstounem a biologickou rodinou dítěte, přičemž bývá tento druh mediace hrazen z příspěvku na výkon pěstounské péče. Na základě uzavření dohody vzniká nárok na poskytnutí podpory v zajištění krátkodobé péči o dítě v případech, kdy dochází k překážce na straně pěstouna o zajištění péče o svěření dítěte, v situacích dočasné pracovní neschopnosti, při úmrtí blízké osoby, narození dítěte, vyřizování nezbytných osobních záležitostí. Klient má také právo na poskytnutí podpory při zajištění dlouhodobé péče o dítě v rozsahu 14 kalendářních dnů v kalendářním roce. Tato podpora se může poskytnout v případech příměstských, pobytových táborů.

Další důležitou oblastí je nabídka vzdělávání pěstounů, přičemž se jedná o povinné vzdělávání, na které má pěstoun nárok, a zvyšuje jeho odbornou způsobilost v oblasti výchovy a péče o dítě. Klíčový pracovník bývá s rodinou v pravidelném kontaktu, přičemž minimálně jednou za dva měsíce má povinnost po předem domluvené schůzce navštívit rodinu osobně a poskytnout rodinám podporu, plánuje další průběh služby a naplňování povinného vzdělávání, které mají pěstouni ze zákona uložené. Pěstouni mají povinnost se vzdělávat v rozsahu 24 hodin za rok. Klíčový pracovník poskytuje řadu příležitostí k naplnění vzdělávání, zajímá se o vzdělávací potřeby a zaznamenává absolvované vzdělávání (Centrum pro rodinu a sociální péči, ©).

Tuto službu můžou využít děti žijící v pěstounských rodinách, v širším kontextu všechny děti, které organizaci kontaktují, spadající do jejich cílové skupiny, náhradní rodiče dětí, ať už se jedná o pěstouny, osvojitele, poručníky anebo osoby v evidenci (Centrum pro rodinu a sociální péči, ©).

Podmínkou pro využití služby je udělení souhlasu od příslušného OSPODU, mohou využít osoby, žijící na území kraje, kde se nachází konkrétní doprovázející organizace. V případech, kdy osoba neuzavře dohodu s organizací, přesto může využít některé služby, ke kterým se řadí: poradenství a podpora dětem; osvětová činnost v oblasti NRP; nabídka vzdělávání; nabídnutí prostor vhodných pro asistovaný kontakt (Centrum pro rodinu a sociální péči, ©).

Spolupráce bývá ukončena z důvodu dosažení zletilosti dítěte svěřeného do péče klientovi; ukončením spolupráce ze strany klienta, v takovém případě je pěstoun povinen uzavřít dohodu s novou doprovázející organizací; ukončení pěstounské péče; při neplnění či porušování povinností vyplývajících z podepsané Dohody (Centrum pro rodinu a sociální péči, ©).

Vzhledem k tomu, že přijetí dítěte do péče může přinášet nečekané situace a vypořádání se s touto situací bývá pro náhradní rodiče mnohdy obtížné a právě v takových situacích zde působí doprovázející organizace, která pro pěstouny představuje poskytnutí podpory při jejich plnění zodpovědné role náhradního rodiče, napomohla jim k porozumění tomu, jaké potřeby dítě má a jak na ně adekvátně reagovat. Klíčový pracovník spolupracuje i s dalšími subjekty, jedná se o školy, pedagogicko-psychologické poradny, krajský úřad, psychology, dětské domovy (Dobrá rodina, ©2021).

5 TECHNIKY ZAMĚŘENÉ NA PRÁCI DĚTMI

5.1 Základní techniky

Sociální práce je činnost, která má za cíl předcházet vzniku problému, popřípadě již takto vzniklé problémy, které vznikají z konfliktů potřeb jedinců, popř. skupin se společností řešit. V mnoha ohledech, je považována za umění, které klade na osobnost sociálního pracovníka vysoké nároky na odborné vzdělání v podobě povinného vzdělávání a celoživotního vzdělávání, vyžaduje dovednosti, jako jsou empatie, komunikačních dovednosti, naslouchání, jsou kladeny požadavky na citovou stabilitu sociálního pracovníka, která spočívá v tom, nebrat si klientovy problémy osobně, jako své osobní a zásada mlčenlivosti. Pro práci sociálního pracovníka, pro vytvoření dobrého vztahu s klientem je nezbytným předpokladem rozhovor, pozorování, aktivní naslouchání, které klientovi poskytuje zpětnou vazbu, nejedená se pouze o poslouchání toho, co klient říká, je nutná i odezva od posluchače, která řečníkovi přináší jistotu, že byl pochopen. Na podporu komunikace se využívají techniky jako je parafrázování, reflexe, zrcadlení. Schopnost naslouchat se nezaměřuje pouze na vnímání toho, co bylo řečeno, zaměřuje se i na vnímání emoční složky. Sociální práce je postavena na komunikaci, přičemž nejdůležitější částí je rozhovor. Jedná se o dorozumívání dvou a více lidí pomocí slov, probíhá jak na verbální, tak na neverbální úrovni (Matoušek, 2008).

5.2 Speciální techniky sociální terapie

„Sociální terapie představuje nezbytnou součást sociální práce“ (Zakouřilová, 2014, s. 9).

Každý sociální pracovník se staví ke své práci odlišným přístupem, odlišně přistupuje k volbě nástrojů, metod a užívání technik. Zakouřilová (2014, s. 9) uvádí, že se v praxi objevují důvody, které brání sociálním pracovníkům realizovat s klienty sociální terapii, při níž by využívali některé speciální techniky. Mezi důvody se objevují překážky, jak na straně materiálního vybavení jako je chybějící místnost pro provádění terapií, chybějící literatura na pracovišti, nároky na sociálního pracovníka, zde můžeme jako překážku vidět přespříliš administrativní práce, velký počet rodin v evidenci, ze strany zaměstnance nedostatek výcviků jimi hrazenými, či nízké finanční ocenění, vzhledem k uvedeným důvodům bývají při výkonu sociální práce a sociální podpory značné mezery (Zakouřilová, 2014).

Sociální terapie se zaměřuje na získávání potřebných informací, uvědomění si vlastních pocitů, podporu komunikace a motivace. Sociální terapie se zaměřuje na primární prevenci, nemusí vždy řešit již vzniklý problém. Sociální terapie lze definovat jako odbornou intervenci, jež se snaží přímým či nepřímým působením na klienta, o změnu v jeho chování, sociálním okolím, jejímž cílem je předcházení vzniku rizikového chování (Zakouřilová, 2014).

Povinnost vykonávat sociální terapii je obsažena v zákoně o sociálních službách, a v zákonu o sociálně-právní ochraně dětí. Zakouřilová využívání speciálních technik, ať už při diagnostické či terapeutické práci, vnímá jako efektivní a účinné (Zakouřilová, 2014).

K čemu mohou být speciální techniky prospěšné, využívají se především, co se týče diagnostiky, slouží k porozumění a bližšímu poznání dítěte. Dále mohou napomoci k vytvoření vztahu mezi, v tomto případě, sociálním pracovníkem a dítětem, v mnoha případech mohou vést k rozvoji a podpoře komunikace, v neposlední řadě k vyjádření pocitů, emocí dítěte. Speciální techniky mohou pracovníkovi poskytnout podstatné informace, pomáhají lépe se zorientovat v nastalé situaci, uvědomit si souvislosti, které jsou stěžejní pro další práci s dítětem, v mnoha případech mohou přinést i dítěti samotnému důležité poznatky a lepší orientaci v situaci. Každá spolupráce je dobrovolná a dítě do zapojení k technice nenutíme. Je důležité brát zřetel na věk dítěte, zralost na jeho aktuální psychický stav a popřípadě mu poskytnout tolik času, kolik dítě potřebuje. Také musí sociální pracovník přemýšlet nad tím, zda technika, kterou zvolil, mu napomůže ke zjištění toho, co potřebuje, co prostřednictvím této techniky dosáhnout chce. Pokud nám technika poskytne určité výsledky, v žádném případě s nimi nepracujeme jako s hotovými výsledky, vyvarujeme se unáhleným závěrům. Raději volíme další postupy, techniky, kdy zjištěné poznatky ověřujeme, doplňujeme informace, nelze vyloučit, že určitá technika nám přinesla výsledky v podobě zkreslených výsledků, pozornost také musíme věnovat riziku subjektivního zkreslování. Pakliže dospějeme k výsledkům, věnujeme velkou opatrnost při sdělování výsledků, především v případech dětí a jejich rodičů. Během realizace technik je důležité s dítětem udržovat komunikaci, hovořit, ale i naslouchat, mluvit o jeho pocitech, emocích. Mimo jiné v průběhu techniky sledujeme dítě, co dělá, jak se tváří, jelikož tyto skutečnosti nám mohou také poskytnout cenné informace. Při ukončení techniky neopomínáme na pochvalu a ocenění dítěte. (Zakouřilová a Šišková, 2016).

Projekce ve výtvarném procesu představuje promítání určitých stránek osobnosti člověka do výrobku, kresby, mnoho technik arteterapie je na projekci přímo zaměřeno,

účelem je vyjádřit a zobrazit konkrétní pocity či emoce (Středisko náhradní rodinné péče, ©).

Sociální terapie vychází z laické analýzy, vyhodnocuje se celkový dojem z kresby i vzájemné vazby. Vyhodnocení neslouží ke konkrétním závěrům, spíše jde o signály, že by se v rodině mohli vyskytovat nějaké problémy, něco nefunguje. Výsledky si ověřujeme dalšími technikami a představují zaměření, jakým směrem se má práce ubírat (Zakouřilová, 2014).

Vzhledem k mnohdy těžké minulosti, kterým si dítě prošlo je zapotřebí vyvinout větší úsilí, v tom, abychom zjistili, co je trápí, co jim chybí, co potřebují. Děti v náhradní rodinné péči, krácejí po své životní cestě, která je jedinečná a dítě vnímá svoji minulost, kterou prošlo, rodiče by měli respektovat, čím vším si dítě prošlo, jaké životní příběhy s sebou přináší. Mnozí rodiče mluví o biologickém dítěti takovým způsobem jako, tvoje matka byla narkomanka a nechtěla tě, v této oblasti je důležité poskytovat dítěti adekvátní informace vzhledem k věku a zralosti dítěte. Rodiče by měli přijmout minulost dítěte, ať už byla jakákoliv. Je zapotřebí s dítětem o jeho minulosti hovořit, je důležité jakou formou si náhradní rodiče vyberou, jak budou o biologickém rodiči před dítětem hovořit. Náhradní rodiče by měli poskytovat neutrální informace s ohledem na věk a zralost dítěte, informace typu o tvé matce toho moc nevím, jen asi to, že nejspíš brala drogy. Je důležité, aby dítě znalo svoji minulost, odkud pochází, jeho životní příběh, v tomto napomáhá například technika kniha života, jež si dítě společně s náhradním rodičem tvoří (Purvis, Cross a Sunshine, 2013).

5.3 Přehled socio-terapeutických technik

Jednotlivé techniky se vzájemně prolínají do více kategorií a jejich využití je možné využít v řadě oblastí.

5.3.1 Techniky mapující vztahy v rodině

Ostrov rodiny: pracuje na principu výtvarného vyobrazení rodiny jako ostrova, jejímiž autory jsou Zdeněk Rieger a Hana Vyhnálková. Na začátku setkání je rodina vyzvána k vytvoření svého rodinného ostrova. K dispozici má velký formát papíru a výtvarné potřeby. Arteterapeut zde vystupuje v roli pozorovatele, sleduje jak verbální, tak i neverbální projevy všech členů rodiny, aktivitu a slovní projevy jednotlivých členů. V rámci mapování rodinných potřeb může rodina dostat informaci, že na ostrově může mít vše, po čem touží (Středisko náhradní rodinné péče, ©)

Technika začarovaná rodina: pomocí kresby a její symboliky můžeme získat informace, které se týkají vzájemných vztahů, vazeb v rodině, i o tom, jak dítě vnímání aktuální situaci v rodině. Technika je vhodná pro předškolní a mladší školní věk. Úkolem dítěte při této technice je nakreslit jeho rodinu včetně jeho samotného, jako nějaké zvíře, tedy začarovat členy své rodiny i sebe do podoby zvířat. Po ukončení kresby je důležité s dítětem o kresbě hovořit a rozebrat z jakého důvodu zakreslil své členy rodiny jako určitý druh zvířete (Zakouřilová, 2014).

Konstelace: sestavování obrazu rodiny z různých materiálů (obdobá hry s kameny).

Technika pískování: představuje neverbální kreativní vyobrazení. Technika se uplatňuje na menším pískovišti s různými panáčky a figurkami, které vybírá na základě prožívaných situací, vytváří tak trojrozměrný model svého vnitřního světa (Sandray terapie, ©2014).

Hra s kameny: možnosti variant jsou při této technice široké, jedná se o řadu různých sestav podle toho, na co konkrétní techniku využíváme, Kameny mohou představovat jednotlivé členy rodiny, přání, pocity, problémy. Mohou představovat různé situace v rodině, kterou může být rozvod v rodině, problémy kontakty rodičů s dětmi. Dítěti je požádáno, aby si vybralo určitý počet kamenů, ty mají různou velikost, tvar a barvu. Každý kámen představuje jednoho člena rodiny, s jednotlivými kameny se pohybuje, vytváří se různé varianty a následně se dětem dávají instrukce, nebo se v průběhu hry vede rozhovor nad vytvořenou konstelací, co znamenají jednotlivé tahy, nebo dochází k přeskupení kamenů, přidání či odsunutí a požádáme dítě k reakci nad danou sestavou či sledujeme jeho chování, postupuje se podle toho, k jakému účelu byla technika zvolena, jestli na získání informací nebo k terapeutickému účelu (Zakouřilová, 2014).

5.3.2 Techniky ke zmapování informací o rodině

Ekomapa: technika zaměřující se na zmapování sociálního okolí rodiny, v případě využití při tvorbě knihy života se technika zaměřuje na to, o koho se může opřít, kdo je pro dítě ze sociálního okolí důležitý, s kým se dítě cítí propojeno (AMALTHEA, ©2021).

Genogram: jedná se o schéma rodinné mapy, které představuje několik generací a je podobná rodokmenu. Grafické znázornění poskytuje důležité informace jak o osobní anamnéze, ale zachycuje i rodinné vztahy, souvislosti z pohledu tvůrce. Zachycuje historii i aktuální rodinné vztahy (Zakouřilová, 2014).

Dva domečky: tato technika je primárně vhodná na rozvodovou situaci v rodině, ale lze aplikovat i do oblasti náhradní rodinné péče, přičemž záleží na tom, co použitím techniky sledujeme. Tato technika jako ostatní nabízí různé varianty (Zakouřilová, 2014).

Tři stromy: technika vychází z předpokladu, že pokud má dítě kreslit tři věci, automaticky kreslí rodinou vazbu, vztahy v rodině. Do kresby promítá svou rodinu. Na začátek se dítěti dá instrukce, aby nakreslilo tři stromy, po nakreslení stromů, dítě požádáme, aby si představilo, který strom by mohlo představovat dítě, který naopak matku a otce. U této techniky se předpokládá, že dítě je schopné vnímat určité věci a souvislosti. Je doporučováno tuto techniku kombinovat s technikou Začarovaná rodina (Zakouřilová, 2014).

Strom s panáčky: přínos této techniky lze spatřovat v tom, že může napomoci odhalit vztahy v rodině, rodinnou atmosféru či přání a představy dítěte. Na tuto techniku je možné upravit do několika variant, opět dle účelu techniky- volíme postup. Dítěti nabídneme pastelky a požádáme jej, aby vybarvil panáčka, kde by se nacházel, potom stejným způsobem, aby vybarvil panáčka, který by představoval, podobným způsobem se dále pokračuje, malují se osoby z rodiny, či osoby blízké. V průběhu se mohou dávat další instrukce, nebo pokládat otázky jako: „Proč jsi vybarvil tatínka černou barvou?“, „Proč se maminka nachází pod stromem?“ (Zakouřilová, 2014).

5.3.3 Techniky určené k navazování vztahu s dítětem

Rozhovor: pro rozhovor s malými dětmi je vhodné využít loutky, přičemž by měli být dva, jednoho by měl mít pracovník, skrze kterého mluví a druhého dostane dítě, aby mohlo také prostřednictvím maňáska komunikovat, pro dítě to představuje příjemnější způsob, jak může mluvit (AMALTHEA, ©2020).

Dotazníky: fungující na principu nedokončených vět.

Projektivní techniky: Techniky založené na kresbě, kdy charakter kresby nebývá náhodný, bývá ovlivněn zkušenostmi autora obrázku, který je jakousi projekcí vědomých i nevědomých přání, cílů. Pro dítě ve většině případů představuje malování příjemnou a atraktivní činnost, jelikož se necítí nějak pozorován (Zakouřilová, 2014).

Play terapie (terapie hrou): zahrnuje použití maňásků, prstových maňásků, loutek, kartiček s emocemi, terapeutický písek, apod.

5.3.4 Techniky určené na podporu identity dítěte

Komunikace prostřednictvím her, využití maňásků: způsob jak k dětem proniknout, proniknout do jejich světa (AMALTHEA, © 2020).

5.3.5 Techniky na zpracování historie dítěte

Rodokmen: je možné vytvořit rodokmen rodiny náhradní i vlastní, nebo lze pracovat na propojení obou rodokmenů (AMALTHEA, ©2020).

5.3.6 Techniky na kontakty s biologickou rodinou

Kniha života: zobrazuje životní příběh dítěte, pokud dítě nevyrostá ve své vlastní rodině, napomáhá mu k uvědomění si své minulosti. Veškerý vytvořený materiál patří dítěti. Kniha se skládá z části jako, odkud pocházím, kdo je kdo. Součástí bývá rodný list, fotografie (AMALTHEA, ©2020).

Osa života: technika prostřednictvím, které si dítě zaznamenává důležité životní události. Je vhodné, aby si dítě zaznamenalo všechny důležité změny, jako je přesun z péče do péče, jednotlivé události v ose popsat, kteří lidé dítě v této fázi života doprovázeli, doplnit obrázky, které období vystihují (AMALTHEA, ©2020).

5.4 Metoda My Backpack

Metodu vyvinuly Bep van Sloten a Rinske Mansens, jakožto holandský projekt, jako podpůrný nástroj pro práci v náhradní rodinné péči. Tato metoda se využívá v České republice od roku 2014, přičemž se převážně využívání v Holandsku, kde vznikla, dále také v Bulharsku a Turecku. Metoda se užívá v Holandsku, Bulharsku, Turecku V České republice je držitelem pro používání a výuku metody organizace TRIÁDA, která je poradenským centrem se sídlem v Brně. Metodu do českého jazyky převedly a připravily Mgr. Gabriela Vykypělová a Mgr. Taťána Šimečková (TRIADA-CENTRUM, ©2021).

Metoda napomáhá sociálním pracovníkům v oblasti sociálně právní ochraně dětí k navázání bližšího vztahu s dítětem, pomáhá jak sociálním pracovníkům, tak pěstounům mluvit s dětmi o těžkých tématech, dále může být přínosná v tom, že pěstoun pomáhá pochopit, jak děti události kolem přemístění prožívaly, jakou cestou si dítě prošlo. Pro děti je tato metoda vhodná, především z důvodu pochopení a lepšího přijetí toho, že se ocitly v pěstounské péči.

Cílovou skupinou, pro něž byla metoda vyvinuta jsou děti v pěstounské péči, ve věku od čtyř do dvanácti let, lze využít i u dětí starších i mladších v závislosti na jednotlivém dítěti. Název metody je odvozen od pomůcek, které dítě obdrží, jedná se o batůžek a káčátko, sadu kartiček s emocemi, právě batůžek má symbolizovat průběh cesty dítěte ze své původní rodiny do rodiny pěstouna, do pěstounské péče. Metoda je mapováním procesu přemístění dítěte, zaměřuje se na jeho důvody a okolnosti (TRIADA-CENTRUM, ©2021).

S metodou je vhodné začít pracovat až po kritickém období, kdy je dítě už jistým způsobem v nové rodině ustálené, stabilizované v nové životní situaci. Z tohoto důvodu, není vhodné tuto metodu užívat u dítěte, které je v pěstounské péči na přechodnou dobu.

Základem práce je příběh káčátka, které musí odejít ze své rodiny do rodiny nové. Jelikož je k této metodě vytvořen i interaktivní počítačový program je možné vytvořit animovaný příběh. Příběh začíná tím, kdy si káčátko balí batůžek (odtud název metody) a putuje do rodiny nové, ta je znázorněna jako rodina pejsků. Dítě k této metodě dostává svého nového kamaráda v podobě maňáska káčátka. Takto vytvořený životní příběh je důležitý pro rozvoj identity dítěte, zakotvení v životě (TRIADA-CENTRUM, ©2021).

Metoda díky jejímu ilustrativnímu vyobrazení nabízí dítěti mluvit otevřeněji o svém příchodu do nové rodiny, lépe situaci zpracovat a pochopit. U dětí tato metoda poskytuje bezpečnější pocit, jelikož nemluví prostřednictvím sebe, ale vypráví příběh skrze maňáska káčátka, na němž je celá metoda postavena.

K této metodě je zpracovaný i počítačový program, který slouží k vytvoření příběhu cesty káčátka z původní do rodiny nové, na závěr je možno jednotlivé části příběhu obrázky vytisknout, pracovník s dítětem o jednotlivých vytvořených obrázcích mluví, dítě si obrázky vymalovává, a následně se z obrázků vytvoří knížka, kterou si dítě podle svých přání dotváří, následně pracovník s dítětem mluví o příběhu.

Zajímavostí u této metody, je to, že byla vyvinuta za spolupráce s dětmi a pro děti, ty se podílely na tvorbě materiálů k metodě. Dětské kresby sloužili jako podklad pro ilustrační počítačový program i na výrobu maňáska-káčátka (TRIADA-CENTRUM, ©2021).

II. PRAKTICKÁ ČÁST

6 METODOLOGIE VÝZKUMU

Tato kapitola popisuje výzkumný problém, hlavní a dílčí výzkumné cíle a výzkumné otázky, zaměřuje se na výzkumný soubor, techniku sběru dat a následnou metodu zpracování dat. Výzkumný problém je zaměřen na využívané techniky sociálními pracovníky s dětmi v náhradní rodinné péči v souvislosti s výkonem a komparací pozic sociálního pracovníka. Pro volbu tématu jsme se rozhodli po absolvování odborné praxe. První vize pro realizaci výzkumu byla otázka, jaké techniky sociální pracovníci při své práci využívají a do jaké míry se liší dle zaměření pracoviště.

Pro bližší porozumění zkoumanému tématu jsme zvolili kvalitativní pojetí výzkumu, přičemž se práce opírá o subjektivitu a specifickou povahu zkušeností sociálních pracovníků. Práce s dětmi v náhradní rodinné péči představuje individuální a specifickou činnost.

„Kvalitativní přístup je proces zkoumání jevů a problémů v autentickém prostředí s cílem získat komplexní obraz těchto jevů založený na hlubokých datech a specifickém vztahu mezi badatelem a účastníkem výzkumu. Záměrem výzkumníka provádějícího kvalitativní výzkum je za pomoci celé řady postupů a metod rozkrýt a reprezentovat to, jak lidé chápou, prožívají a vytvářejí sociální realitu“ (Švaříček a Šed'ová, 2007, str. 17).

6.1 Výzkumný problém

Je zaměřen na profesi sociálního pracovníka a jeho využívání socio-terapeutických technik při práci s dětmi v NRP a s ní spjatými povinnostmi.

Zakouřilová (2014, s. 82) uvádí: „Je skutečností, že sociální pracovníci se jako jedni z prvních setkávají s klienty, kteří procházejí těžkým životním obdobím a potřebují pomoc. Vztah mezi sociálním pracovníkem a dítětem může mít povzbuzující, motivující i uklidňující vliv na klienta v tomto případě ne děti, jež se ocitly v nové a mnohých případech náročné životní události“.

Dítě v náhradní rodinné péči má specifickou zkušenost. Má zkušenost s něčím, co se jiným dětem vyrůstajícím ve své rodině nepříhodí. Ocitlo se v situaci bez vlastního rozhodnutí a nerozumí jí. Děti, které přicházejí do náhradních rodin, si s sebou přinášejí mnoho zážitků, zkušeností, názorů a pocitů. Často se jedná o obtížné situace, se kterými se potřebují vyrovnat. Má-li se dítě zdravě vyvinout a dospět do zralosti a spokojenosti, tak je důležité, aby byly naplněny jeho základní vývojové potřeby vhodným způsobem a těmi

správnými lidmi. Nejdůležitějším prvkem týmu je samozřejmě pěstoun, ovšem do tohoto týmu vstupují i další odborníci, v podobě sociálního pracovníka dítěte, doprovázející pracovník pro náhradní rodinu, klíčový pracovník orgánu sociálně právní ochrany dětí. Sociální pracovník vytváří vyhodnocení rodiny a tvoří individuální plán péče o dítě. Zná prostředí, odkud dítě pochází a zná informace, týkající se jeho vlastní rodiny. Děti jsou v průběhu jejich vývoje vystaveny neustálým změnám a jejich chování je určeno i mimo jiné, jejich aktuálním vývojovým stádiem a z něho vyplývajícími potřebami. Velký vliv prožívání má okolní a rodinné prostředí, v němž dítě žije (Zakouřilová, 2014).

V dnešní době existuje řada speciálních metod a technik, které lze využít při práci s dětmi. Sociálnímu pracovníkovi mohou být tyto techniky podpůrným pomocníkem při práci s dětmi v náhradní rodinné péči. Mohou pomoci s dětmi mluvit o těžkých situacích, které doprovázejí odchod a přechod dětí z jejich rodiny vlastní do rodiny nové, cizí, nebo pomoci novým rodičům, jak s dětmi pracovat. Sociální pracovník může vysvětlit náhradním rodičům, že by dítě nemělo ztratit možnost kontaktu se svou původní rodinou.

K této problematice může přispět technika nazvaná Kniha života, prostřednictvím níž může náhradní rodič dítěti porozumět své historii a přítomnosti. Jedná se o kreativní zpracování jeho životního příběhu. Téma identity dítěte je další oblastí, se kterou může sociální pracovník pomoci, je důležité, aby si dítě budovalo pozitivní identitu a vědělo o tom, kdo je a kam patří, kam sahají jeho kořeny. Působení sociálního pracovníka při práci s dětmi v náhradní rodinné péči zaujímá důležitou úlohu.

Problematikou náhradní rodinné péče se zabývá celá řada autorů, mezi něž patří např. Oldřich Matoušek, Eva Zakouřilová, Dagmar Zezulová, Pazlarová Hana. Velmi malá část publikací v oblasti náhradní rodinné péče je zaměřená na speciální techniky sociální terapie. Ve většině případů se jedná o neziskové organizace, které za spolupráce dalších subjektů vytváří různé materiály a brožury, metodiky k tématu náhradní rodinná péče a využití terapeutických metod a technik pro práci s dětmi v náhradní rodinné péči. Jako tomu je v případě MPSV, které vytvořilo zábavné zpracování forem náhradní rodinné péče formou komiksů pro děti. Oblasti náhradní rodinné péče se věnuje např. nezisková organizace Amalthea, Velký vůz sever nebo organizace Šafrán dětem, web Právo na dětství, který provozuje MPSV.

Zakouřilová, která je autorkou publikace speciální techniky sociální terapie rodin, se vyjadřuje k využívání speciálních technik sociální terapie následovně: „Praxe je taková, že není na všech pracovištích orgánů sociálně-právní ochrany uskutečňována s klienty

systematická a kvalitní sociální terapie a jen výjimečně sociální pracovníci užívají při její realizaci některé speciální techniky.“ Dodává s ohledem na její několika leté zkušenosti, že užití speciálních technik při diagnostické či terapeutické činnosti sociálního pracovníka je efektivní a účinné. Využití speciálních technik ve vhodných případech vede ke zlepšení porozumění, vede k navázání sociálně-terapeutického vztahu s klientem, mnohdy je impulsem k rychlejší změně u klienta (Zakouřilová, 2014).

Záměrem bylo také dostat metodu My Backpack do povědomí více lidí, přičemž je o této metodě málo známo a neexistuje k ní téměř žádná česká odborná literatura a oblast výzkumu je v této oblasti téměř neprobádaná. Jedinými uživateli jsou absolventi kurzu této metody, kterých není mnoho a i přes absolvování kurzu na metodu My Backpack nemusí nutně znamenat její užití v praxi.

Výsledky výzkumu mohou obohatit a poskytnout informace pro zájemce v této oblasti, které se týkají především významu využití socio-terapeutických technik sociálním pracovníkem.

6.2 Realizace výzkumu

Realizace kvalitativního výzkumu probíhala v období leden 2021 – březen 2021, v tomto období byly realizovány i rozhovory, které měly za cíl zjistit zkušenosti sociálních pracovníků s využíváním technik a jejich pohled na pozici sociálního pracovníka. Výzkum byl realizován za ztížených podmínek v době probíhající pandemie Covid-19. Data pro výzkumnou část byla získána metodou hloubkového polostrukturovaného rozhovoru.

6.3 Výzkumné cíle

HLAVNÍ VÝZKUMNÝ CÍL

Hlavním cílem práce je analyzovat a komparovat pozici sociálního pracovníka vybraných pracovišť OSPODU a doprovázejících organizací se zaměřením na přístup k práci, specifické zkušenosti a využívání socio-terapeutických technik při práci s dětmi v náhradní rodinné péči. Bylo stanoveno 6 dílčích cílů.

DÍLČÍ VÝZKUMNÉ CÍLE

1. Vymezit rámec klíčových kompetencí a činností, které sociální pracovník na jeho pozici vykonává.
2. Zjistit, jaké konkrétní techniky při své práci využívají.

3. Odkrýt význam technik na základě uplatnění zkušeností při jejich použití.
4. Analyzovat zkušenosti sociálních pracovníků s využíváním speciálních technik při práci s dětmi v NRP.
5. Prozkoumat, jak sociální pracovníci svoji pozici vnímají a hodnotí.
6. Srovnat pozici sociálního pracovníka na OSPODU a v doprovázející organizaci.

6.4 Výzkumné otázky

HLAVNÍ VÝZKUMNÁ OTÁZKA

Jaký pohled zaujímá sociálního pracovníka OSPODU na způsob a náplň práce s dětmi v náhradní rodinné péči v souvislosti s využíváním socio-terapeutických technik a jak se liší v porovnání s klíčovým pracovníkem doprovázející organizace?

Vzhledem k obsáhle položené hlavní výzkumné otázce, bylo stanoveno 6 dílčích výzkumných otázek.

DÍLČÍ VÝZKUMNÉ OTÁZKY:

1. Jaké klíčové kompetence a činnosti sociální pracovník na své pozici vykonává?
2. Jaké techniky při své práci a dětmi v NRP využívají?
3. Jaký význam používaným technikám přiřkládají?
4. Jaké jsou zkušenosti sociálních pracovníků s využíváním technik?
5. Jak sociální pracovníci vnímají a hodnotí svoji pozici?
6. Jak se liší jednotlivé pozice sociálního pracovníka s ohledem na jejich pracoviště?

6.5 Výzkumný soubor

Jako výzkumný soubor jsme se rozhodli oslovit sociální pracovníce, jelikož nás zaujal vhléd do procesu náhradní rodinné péče pohledem sociálních pracovníků. K oslovení první sociální pracovníce nás dovedl rozhovor, který s ní proběhl při cestě na jedno ze sociálních šetření, které jsem během odborné praxe absolvovala. Sociální pracovníce nám poskytla zajímavé postřehy k tématu náhradní rodinná péče. Uvedla nám několik poznatků z praxe, téma nás zaujalo natolik, že jsme se rozhodli mu věnovat v mé bakalářské práci. Její nadšení, odhodlání a jak se říká zápal pro věk, v nás vyvolali otázku, jak pracují ostatní sociální pracovníce s dětmi v náhradní rodinné péči. Seznámila nás s

metodou původně přejatou z Holandska s názvem My Backpack, zaujala mě, a přemýšlela jsem, jaký význam mají techniky při práci s dětmi v NRP. Zde byl postaven základ pro vytvoření mého tématu a zaměření bakalářské práce.

Do vzorku jsme zahrnuli i dvě doprovázející organizace, jelikož nás zajímala komparace práce sociálních pracovníků OSPODU a doprovázející organizace. Dalším důvodem bylo rozšířit si obzor a také zohlednit pozici sociálního pracovníka jako klíčového pracovníka v doprovázejících organizacích v oblasti NRP.

Pro náš výzkum jsme se rozhodli nejdříve oslovit jednu, zde již zmíněnou, sociální pracovníci působících na Městském úřadě v Hodoníně na oddělení sociálně právní ochrany dětí v oblasti náhradní rodinné péče. K dalšímu informantovi jsme se dostali skrze, již zmíněnou sociální pracovníci, jež mi uvedla, že její kolegyně, stejně jako ona, pracuje v oblasti náhradní rodinné péče. Pro tento výzkum jsme se rozhodli oslovit také sociální pracovníce z doprovázejících organizací, kteří úzce s orgánem sociálně právní ochrany dětí spolupracují.

Při výběru informantů byla zohledněna následující kritéria:

- Sociální pracovník (pracující s dětmi v NRP, jedná se o OSPOD a Doprovázející organizace),
- Žena (zajímalo mě, jak ženy ve většině případů matky, jak ony sami i přes profesionální přístup přistupují k problematice náhradní rodinné péče),
- Ve věku (souvisí s délkou praxe),
- Délka praxe (cíleně jsem do vzorku zahrnuta sociální pracovníce s délkou praxe minimálně 3 roky, přičemž s takovou délkou praxe bývá osoba považována za odborníka v oblasti, horní hranice stanovená není),
- Jihomoravský kraj.

Po zvážení těchto zvolených kritérií nám byly poskytnuty následující kontakty technikou sněhové koule, kdy při oslovení první ze sociálních pracovníků se kontakty na výzkumné osoby, které odpovídali našim zvoleným kritériím výběru. Touto metodou díky oslovení jedné ze sociálních pracovníků bylo objeveno dalších 5 kontaktů na vhodné účastníky našeho výzkumu.

„Formou výběru případů v kvalitativním výzkum je výběr metodou sněhové koule, kdy výzkumník zvolí jednoho nebo několik jedinců k rozhovoru, jedná se o metodu, kdy se prostřednictvím dochází k volbě dalším případů na základě doporučení již zkoumaných

jedinců. Tyto osoby pak slouží jako informátoři pro doporučení dalších případů“ (Hendl, 2016, s. 154).

Výběr vzorku byl sestaven tak, aby bylo možné porovnávat činnosti sociálních pracovníků z odlišných pracovišť. Jak již bylo uvedeno, jedná se o Městský úřad oddělení SPOD a doprovázející organizace. Do výzkumu byly zařazeny dvě sociální pracovníce z OSPODU a 2 pracovníce z doprovázejících organizací, abych měla vzorky vyvážené a nepřevažovali jednotlivá pracoviště. Kompletní vzorek tedy obsahuje 4 účastnice výzkumu. Počet účastníků výzkumu, považuji za optimální. Původně jsme chtěli zařadit do účastníků výzkumu celkem 6 osob. Bohužel se situaci velmi zkomplikovala především kvůli přetrvávající pandemii Covid-19. Jednu ze sociálních pracovníček jsem musela ze vzorku vyřadit z důvodu nedostatečné praxe, tento krok jsem učinila až po realizaci rozhovoru s ní, jelikož její výpovědi jsem zhodnotila jako málo přínosné pro můj výzkum. Pro lepší přehlednost uvádím v tabulce seznam účastníků výzkumu, zde bychom chtěli upozornit, že pod označením kód osoby není uveden počet respondentů, nýbrž kód, který byl osobě přiřazen pro zachování její anonymity v průběhu výzkumu.

Tabulka 1 Přehled účastníků výzkumu

Kód osoby	Pracoviště	Délka praxe	Pohlaví
2	Doprovázející organizace	6 let	Žena
3	OSPOD	7 let	Žena
4	Doprovázející organizace	4,5 roku	Žena
5	OSPOD	5 let	Žena

POPIS INFORMANTŮ

Označení informantů není označením jejich pořadí, pouze přiděleným kódem, pod kterým vystupují.

Informant č. 2: Účastnice vystupující pod číslem 2, je žena a matka, pracující v doprovázející organizaci pro pěstouny, zde pracuje na pozici jako vedoucí odborných služeb pro rodiny, v rodinném centru a další oblast v této pozici zahrnuje službu doprovázení, zde má v evidenci 5 rodin. Dochází do kontaktu s těmito druhy NRP. Na této pozici pracuje 3 roky, přičemž předchozí profesní zkušenosti získala v jiné doprovázející organizaci, její délka praxe v oblasti NRP činí 6 let. K zájmu o práci se dostala již při

studiu, kdy ji zaujala jako cílová skupina práce s celou rodinou, hledala práci v doprovázející organizaci pro pěstouny. O tom vypovídá i zaměření její bakalářské práce, kdy srovnávala pěstounskou péči v ČR a na Slovensku, kde se v té době již byla zavedená profesionální pěstounská péče, zatímco u tento termín teprve vznikal. Pracovat v doprovodné organizaci je pro ni splněným snem, nyní by ráda rozšířila své obzory a zaměřila pozornost na práci s rodiči, kteří se rozvádějí.

Informant č. 3: Účastnice s číslem 3 je žena, matka, která pracuje na pozici referentky sociálně právní ochrany dětí na Městském úřadě, zajišťující agendu náhradní rodinné péče. Pracuje jak s dětmi, tak s dospělými. V svém úřadě vede spisovou dokumentaci dětí umístěných v NRP, pracuje s pěstounskými rodinami, s pěstouny na přechodnou dobu, osvojiteli i dětmi v ústavní péči, s biologickými rodiči dětí, ale také evidenci žadatelů o NRP. Na Městském úřadě působí již 12 let, zatímco 7 let přímo v oblasti NRP, kde nyní vede v evidenci spisů 40 rodin, přičemž má i zkušenosti s prací v doprovázející organizaci. Práce ji zaujala již na VŠ, o čemž svědčí i zaměření její diplomové práce. K práci ji vedly i osobní záležitosti, kdy v její blízkosti vyskytují lidé, se svěřenými dětmi do pěstounské péče či děti osvojené. V její práci vidí smysluplný význam a to pomáhat dětem.

Informant č. 4: Účastnice označena číslem 4 je bezdětná žena, která pracuje na pozici, která pracuje na pozici referentky sociálně právní ochrany dětí na Městském úřadě, zajišťující agendu náhradní rodinné péče. Než nastoupila na nynější pozici, věnovala se vyplácení sociálních dávek, vzhledem k organizačním změnám na úřadu se dostala na pozici sociální pracovnice OSPODU, kde pracovala s ohroženými dětmi. V oblasti náhradní rodinné péči pracuje čtyři a půl roku, přičemž na OSPODU pracuje již 10,5 roku, nyní má v evidenci 37 rodin. Pracuje s žadateli o pěstounskou péči, osvojení, s dětmi vyrůstajícími v pěstounské péči, v pěstounské péči na přechodnou dobu, s dětmi osvojenými i s dětmi v ústavním zařízení, i s biologickými rodiči. Práce ji baví a naplňuje.

Informant č. 5: Účastnice s číslem 5 je ženou a matkou, pracující v doprovázející organizaci, která se zaměřuje na pěstounské rodiny, osvojitele i zájemce o náhradní rodinou péči i biologickými rodiči dětí. V organizaci zastává roli doprovázejícího pracovníka pro pěstounské rodiny, a je i zástupcem koordinátora pro Jihomoravský kraj, co se týká regionálních aktivit, vzdělávání pěstounů. Na této pozici působí 5 let, předtím působila jako učitelka v mateřské škole a po absolvování studia na VŠ se dostala na nynější pozici. K zájmu o cílovou skupinu ji přivedla osobní záležitost, kdy její kamarádka

dala dítě k adopci a zároveň její, jak sama popisuje „sounáležení“ s pěstouny na přechodnou dobu, kdy ji v této oblasti ovlivnila především Alžběta Hlásková. Aktuálně má v evidenci 17 pěstounských rodin a k tomu 3 osvojitelské rodiny.

6.6 Metoda sběru dat

K realizaci výzkumného šetření jsem zvolila hloubkový polostrukturovaný rozhovor z toho důvodu, porozumět danému tématu do hloubky, přičemž jsem chtěla předejít určitému riziku odosobnění, jež pro mě dotazníky představují. Pomocí otevřených otázek můžeme porozumět pohledu jiných lidí, aniž by jejich pohled nějak omezoval pomocí výběru položek v dotazníku. Hloubkový rozhovor umožňuje zachytit výpovědi a slova v jejich přirozené podobě (Švaříček a Šed'ová, 2007). Rozhovor mi umožní pružně reagovat na konkrétní situaci a poskytnout mi možnost doplňujících otázek.

Hloubkový rozhovor lze definovat jako „nestandardizované dotazování jednoho účastníka výzkumu zpravidla jedním badatelem pomocí několika otevřených otázek“ (Švaříček a Šed'ová, 2007, s. 159).

Kvale (2007, cit. podle Švaříček a Šed'ová, s. 159) definuje hloubkový rozhovor jako metodu, „jejímž cílem je získat vyličení žitého světa dotazovaného s respektem k interpretaci významu popsanych jevů“.

Rozhovor vycházel z předem připravených témat, přičemž bylo vytvořeno ke každému okruhu témat několik otázek, které vycházely z hlavní výzkumné otázky. Při vytváření otázek k rozhovoru jsem postupovala dle pyramidového modelu, kde je základní výzkumná otázka nejprve rozložena na specifické výzkumné otázky a poté jsou tyto otázky dále rozloženy na otázky tazatelské. Hloubkový rozhovor je výsledkem spolupráce mezi výzkumníkem a účastníkem výzkumu (Švaříček a Šed'ová, 2007).

Otázky byly sestaveny i s ohledem na fáze rozhovoru. Na začátek byly zařazeny otázky úvodní, které měli napomoci k uvolnění atmosféry, poté přišly na řadu otázky hlavní a rozhovor se uzavíral ukončovacemi otázkami, které měli sloužit pro případné dotazy, připomínky informantů. V průběhu rozhovoru byly položeny i doplňující otázky.

Na začátku rozhovoru proběhlo představení výzkumu. Ujistila jsem účastníky o zachování jejich anonymity. Informanti byli požádáni o souhlas k participaci na výzkumu a o udělení souhlasu s nahráváním rozhovoru, který byl následně i zvukově zaznamenán. Dodržuji princip důvěrnosti a informanti vystupují pod uděleným kódem.

Z časového hlediska, kdy vzhledem ke komplikacím, které vznikly při realizaci rozhovorů, byl poslední rozhovor uskutečněn 18. března 2021 a dle délky rozhovorů, kdy

průměrná délka rozhovorů se pohybovala okolo hodiny, jsem usoudila, že jsem získala dostatečné množství informací. Což mi i jedna z mých účastnic výzkumu potvrdila, že zvolené okruhy byly velmi široké.

První dva z pěti rozhovorů byly prováděny tak, že byly nahrávány na telefon, následně prepisovány do počítače. Další a zároveň poslední rozhovor, který probíhal osobně, byl realizován v parku, nahráván na telefon a následně přepsán do počítače. Předposlední rozhovor probíhal prostřednictvím Facebooku, rozhovor byl nahráván do telefonu a následně přepsán do počítače. Poslední rozhovor, byl nejnáročnější z toho důvodu, že probíhal jako telefonický hovor a realizovat rozhovor touto formou bylo pro mě velmi nepříjemné. Rozhovor byl nahrán do počítače a následně podroben transkripci.

6.7 Způsob zpracování dat

Analýza byla prováděna tak, že byl nejprve celý získaný a přepsaný materiál podroben otevřenému kódování. Materiál byl prepisován doslovně, aby byla zachována autentičnost výpovědí informantů. Na základě tohoto kódování byly identifikovány klíčové kategorie.

„Otevřené kódování je technika, která byla vyvinuta v rámci analytického aparátu zakotvené teorie. Kódování obecně představuje operace, pomocí nichž jsou údaje rozebrány, konceptualizovány a složeny novým způsobem“ (Švaříček a Šedřová, 2007, s. 211).

Kódování je odvozeno od toho, co Glaser i Strauss nazývají (označují) jako „koncept-indikátor model“ (Švaříček a Šedřová, 2007, s. 211).

Jak uvádí Hendl (2007, cit. podle Švaříček a Šedřová, s. 210): „při kvalitativní analýze jde o systematické nenumerné organizování dat s cílem odhalit témata, pravidelnost, kvality a vztahy. Termín numerický se zde vztahuje jednak na data, jednak na práci s daty“.

Po procesu otevřeného kódování jsme u sociálních pracovníků z OSPODU vytvořili 8 kategorií, a u klíčových pracovníků doprovázejících organizací vzniklo 9 kategorií, vzhledem k odlišným činnostem, se některé kategorie liší, ale u většiny kategorií došlo ke shodě. Názvy kategorií jsme se snažili o vyjádření její podstaty. U popisu jednotlivých kategorií svá zjištění dokládám úryvky výpovědí účastníků výzkumu.

7 ANALÝZA A INTERPRETACE DAT

Pro přehlednější orientace byla vytvořena tabulka s jednotlivými kategoriemi a kódy (viz. Příloha).

U sociálních pracovníků OSPODU byly zjištěny tyto kategorie:

7.1 Kategorie u OSPOD: VZTAH PRACOVNÍK A DÍTĚ aneb i my bývali děti

Kategorie poukazuje na to hlavní a tím je práce sociálního pracovníka s dítětem. V popředí práce, primárním subjektem je dítě, i přesto, že sociální pracovník pracuje jak s nimi, tak s dospělými. Ukazuje na to, jak je důležité si s dítětem budovat vztah. Mnohdy vytvoření vztahu s dítětem znamená cestu plnou překážek a záleží na tom, jak k tomu sociální pracovník přistupuje, jak si cestičku k dítěti buduje.

Při budování vztahu je důležitý vytyčit hranice vztahu, důležitý je vzájemný respekt a důvěra. Sociální pracovník, který se mnohdy stává součástí příběhu dítěte a je nápomocný při jeho tvorbě, je mu oporou, ochráncem, mnohdy prostředníkem mezi ním a náhradním rodičem.

V této oblasti jsou důležité pocity dítěte, především pocit bezpečí, spokojenost dítěte. V této kategorii se vyskytuje především směr práce sociálních pracovníků a tím je na prvním místě dítě, jako primární subjekt zájmu sociálního pracovníka. Je důležité, aby to dítě vědělo, jak odpovídá informantka č. 3: „*Takže být tam jak já vždycky říkám být tam pro to dítě, já se to i těm dětem snažím říct, že jsem tam pro ně, nejsem tam pro pěstouny.*“

7.2 Kategorie u OSPOD: RUCE POSKYTUJÍCÍ DOMOV A OCHRANU

Kategorie popisuje výkon činností nezbytných pro výkon pozice sociálního pracovníka na OSPODU. Z povinností vyplývá i úzká součinnost s doprovázející organizací. S výkonem práce se úzce pojí i požadavky na mnohočetnost rolí sociálního pracovníka. Nároky, které výkon profese sociálního pracovníka klade na odborné kompetence i jejich osobnostní rysy. To, že jsou na sociálního pracovníka kladeny vysoké nároky, vypovídá odpověď informantky č. 3: „*Asi potřebuji kompetence ze strašně moc oblastí, musí to být napůl právník, napůl psycholog, napůl terapeut, napůl sociální pracovník, na půl v podstatě obyčejný rodič, aby tu situaci dokázal vlastně obsáhnout ze*

všech úhlů pohledu, jo...být si vědom i co ten rodič zažívá, ale trošku se vrátit do dětských let, co to dítě v tom zažívá, občas se řeší záležitosti, které opravdu jsou nutné nahlédnout do zákona, někdy se řeší něco s institucemi, někdy naopak běžné každodenní prostě záležitosti výchovné problémy, takže trošku i nějaký vychovatel, pedagog, je tam strašně moc profesí.“

Práce sociálního pracovníka představuje disponovat dobrými pozorovacími schopnostmi, na případné vnímání výskyt problému, na rychlé reagování a uzpůsobení si vhodných nástrojů k práci, předvídat, kam se budou kroky ubírat a co s nimi způsobí. V případech nového případu dítěte, kdy není známo příliš mnoho informací relevantních pro práci, dochází k až téměř detektivní práci sociálního pracovníka, který se snaží získat informace z různých zdrojů. Tento proces vyhledávání popisuje informantka č. 3: *„Takže je to hodně o té spolupráci s různými subjekty, s ohledem na věk dítěte, Říkám u malého asi nám pomůže ten lékař, možná školka, U většího už i školy, nebo když víme něco, co se dělo tak kolikrát i nějaké jiné instituce PPP, a tak, ale všechno se vlastně nabaluje, někdy se dozvím nějakou informaci, kterou si dál ověřím“.*

Práce sociálního pracovníka představuje v mnoha ohledech běh na dlouhou trať, neznárodná dochází k tomu, že práce s dítětem začíná již v prenatálním období, tedy v období těhotenství matky, provází ho životem a je součástí příběhu dítěte již od narození. Ukončení povinnosti ve vztahu k dítěti nastává jeho zletilostí. Zde v mnoha případech dochází k problémům, které s sebou přináší běžné činnosti, zaměstnání, bydlení, zletilý mnohdy netuší, jak má v těchto situacích postupovat, jelikož doteď měl podporu sociálního pracovníka. Aby se předcházelo takovému stavu, existuje „pozletilostní péče“, kterou popisuje informantka č. 3: *„My máme na úřadě nastavený i systém o děti po dosažení zletilosti, s tím, že v podstatě zhruba rok před tím už kontaktujeme pracovníka oddělení sociální pomoci a služeb na našem úřadě stejného odboru, ale vedlejší oddělení vlastně, kde mu určíme pracovníka, který vlastně ten poslední půl rok s tím dítětem pracujeme oba dva a zaměřujeme se právě na oblasti, které ten mladý, dospělý v kterých potřebuje pomoci.“*

Organizace, aby si sociální pracovník dokázal práci zorganizovat, jelikož se musí vypořádat s tím, že je zaměstnancem úřadu a tudíž má určité povinnosti, které se s pozicí pojí. Respektovat zavedená a nastavená pravidla úřadu jako jsou úřední hodiny.

Časové vytížení sociálního pracovníka se kromě veškerých činností, především pojí s počtem rodin vedených v evidenci, o tom vypovídá informantka č. 4: *„Teď mám 37 rodin*

a mám velmi špatné svědomí, že se jim nestíhám věnovat, tak jak bych chtěla. Já se třeba dokážu intenzivně věnovat souběžně 5 rodinám a ostatní bohužel musím úplně pustit na nějakou dobu, než se stabilizuje krizová situace v těch 5 rodinách.“ Při velkém počtu rodin musí pracovník vyhodnotit závažnost situace u jednotlivých případů.

7.3 Kategorie u OSPOD: SOCIO-TERAPEUTICKÉ TECHNIKY aneb práce hrou

Především u 3 kódů lze nastínit přístup k technice. Kód přístup k technikám-vyhledávač, kód charakterizuje někoho, kdo zkouší nové techniky. Kód přístup k technikám-nezkušený, charakterizuje osobu, která zná techniky po teoretické stránce, ale v případě jejich praktického využití se zdá nejistá, pokud techniku vyzkouší, potřebuje pevnou praktickou základnu. Kód přístup k technikám-ustálenec, kód charakterizuje osobu, která využívá techniky, které má osvědčené, nové by využil, ale nevyhledává.

V rámci využívání technik, vidí potřebu dalšího vzdělávání. Velký vliv pro ně mají sebezkušenostní techniky, význam praxe. Techniky nejsou pouze o pozitivěch, která přináší směrem k dítěti, v rozhovorech se také objevují jistá pozitiva, které techniky svým uživatelům přináší. Informantka č. 3, u které jsou viditelné zkušenosti s využíváním technik, vnímá samotnou techniku jako: *„jakákoliv technika, která mi pomůže lépe porozumět dítěti, tak to považuju za nějakou sociální, terapeutickou techniku.*“ A dodává. *„Každopádně cokoliv, co mi pomůže, abych se k tomu dítěti dostala blíže, pochopit jak přemýšlí, co ho trápí.“*

Informantka č. 4 na otázku, jak by charakterizovala socio-terapeutické techniky, odpovídá: *„Nějaké řekla bych odlehčené techniky, které nejsou vázané na řízený pohovor s tím dítětem. Vyloženě bych je vnímala tak jako aby se dítě otevřelo nějakou formou aktivity, která je pro něho příjemná. Která vlastně může odkrýt to, co mají ty děti skryté, co třeba je trápí a pomůže jim ta technika v tom, aby se vyjádřili jiným způsobem než slovně.“*

7.4 Kategorie u OSPOD: DRUHY TECHNIK aneb každý si něco najde

Kategorie označuje druhy využívaných technik sociálními pracovníky na OSPODU. Je obsahově velmi široká.

S odlišností každého jedince, v tomto případě sociálního pracovníka, se pojí i takový je i přístup k technikám. Co jiný pracovník vidí jako techniku vhodnou k odreagování, mnozí si v této technice najdou způsob, jak se dostat k informacím. Záleží

na zkušenostech s využíváním technik, jak s nimi pracují, jak k nim přistupují. Informantka č. 3 popisuje: „*Když tam jsem tak se s téma dětma bavím, tak je motivuju, at' mi třeba namalují obrázek a tak, samozřejmě já v tom už hledám nějaký ten můj smysl, cíl, některé mi ho namalují, načmárají něco, ale už i třeba z těch barev, které použijí nebo motivů, který použijí, říkám, i záleží o tom, jaké téma se s tím dítětem bavíme.*“

U většiny informantů dochází ke shodě, ve využití terapie hrou, komunikace prostřednictvím maňásků, postavené na depersonalizaci dítěte, které o sobě mluví prostřednictvím hračky.

My Backpack metoda, která napomáhá se zpracováním historie dítěte, mapuje průběh cesty dítěte, její využívání bylo zaznamenáno u informantky č. 3, která ji vnímá jako: „*V metodě My BackPack, kde se právě pracuje tady s tou projekcí, pracuje se s maňásky, děti vlastně dostávají takovou kačenku, kterou si sami pojmenují, dají ji nějaké vlastnosti a vytváří jeho příběh. Potom se pracuje s tím, co ty děti vlastně projektovaly do té kačenky, co mají společného, jestli si vůbec všimly, že mají něco společného s kačenkou, jak se liší jejich příběh od příběhu kačenky a tady se ta hodně pozorovat vlastně, že to dítě tam hodně projektuje ten svůj život, ten svůj příběh.*“ Jako negativa při této metodě vidí časovou vytiženost danou výkonem své pozice, která zahrnuje vedení velkého počtu rodin v evidenci a s tím související administrativní práce, která musí dokumentovat, téměř každý krok sociálního pracovníka. Na výhody metody informantka č. 3 odpovídá: „*Takže určitě výhodou je ten vztah, který je bližší a lépe se s dětmi pracuje, potom samozřejmě pomáhá to hodně i té pěstounské rodině pěstounů pochopit, čím si vlastně to dítě procházelo či i prochází, takže i pro pěstouny je to přínosné, pro dítě je to možná i takové to uvědomění, takový ten aha efekt, jako že fakt toho mám hodně společného s tím káčátkem, fakt se to děje a je to právě další možnost pro další práci s psychologem, v případě, kdy se odhalí, že opravdu něco není v pořádku dítě nemá zpracované nějaké zážitky, nebo nějaký ten svůj příběh odkud se vzalo, kam potom šlo, kam následovalo, kde skončilo.*“

Zde lze vidět odlišné pohledy sociálních pracovníků na metodu My Backpack tento úryvek potvrzuje to, že každému pracovníkovi vyhovuje různá technika, každému sedí jiná technika. Informantka č. 4 na rozdíl od informantky č. 3 v ní nevidí až tak velký smysl a popisuje ji jako: „*Vnímala bych to jako pěkné odreagování, některým těm dětem to může pomoci, ale řekla bych, že dětem, které jsou na to určitým způsobem nastavené.*“

Pro využívání technik je důležitá praktická základna, jelikož poskytuje jistotu, kterou je třeba při využívání mít. Účastnice č. 4 velmi aktivně odpovídá na otázky, které se

týkají její běžné práce, ale při přechodu na otázky týkající se využívání technik, jde vidět její nejistota, přičemž ji v používání brání řada povinností spojených s výkonem SPOD, a nedostatek praxe v rámci technik, o čem vypovídá ukázka její výpovědi: „*Já ho znám ale nevyužila jsem ho ani jednou, opravdu z toho časového důvodu, je to tak. Ale my to tak nějak liskáme abychom udělali v uvozovkách tu papírovou práci, a uniká nám ta praktická sociální práce, která je velmi záživná a té rodině velmi pomůže.*“

Na otázku, která se zaměřuje na realizace jednotlivých technik, odpovídá: „*Tak je pravda, že vnímám toto jako velkou rezervu.*“ U informantky č. 4 je patrná převaha teoretických znalostí nad praktickou stránkou, kdy na otázku: Co si představuje pod pojmem socio-terapeutické techniky? Ta odpovídá: „*Neřeknu, protože to nevím. Řeknu ti, co si myslím já, protože to nastudováno nemám.*“ V závěru rozhovoru s informantkou č. 4 dochází ke zjištění, že i ona pociťuje potřebu ve vzdělávání k technikám. Odpovídá: „*Možná bych i uvítala, tak jak jsme se bavili a narazili na to, že nejsem dostatečně kovaná i v těch sociálně terapeutických metodách a hodně by mi to pomohlo při práci s těma dětma.*“

7.5 Kategorie u OSPOD: NEPSANÉ PRINCIPY

Kategorie zaznamenává zásady, které sociální pracovníci dodržují při práci s dětmi a rodinou. Výpovědi respondentů odkazují na 3 základní ukazatele. Jako nejpodstatnější vidí nezatěžování dítěte, brát zřetel na věk a aktuální stav dítěte, zájmu dítěte.

Pro práci sociálního pracovníka je důležitá zásada mlčenlivosti s čímž souvisí i respektování přání dítěte, na její význam poukazuje informantka č. 3: „*A hodně těm dětem jako vždycky říkám a zdůrazňuju, že to co se tady dozvím, zůstane mezi námi, že to určitě jako nepošlu dál, takže se snažím, aby ten vztah to dítě vnímalo fakt jako důvěrný, a dodržovat to, že ho pěstounům, nebo rodičům nebo komukoliv dospělému potom říkám, prostě byl šikovný, spolupracoval, neboš spíš mu třeba řeknu, že je vidět že toto téma je pro něj opravdu náročné, že je to pro něj těžké, ale nikdy neřeknu přesně. Někdy se děti zeptám, chceš, aby toto věděli? Řekneš jim to sám nebo chceš, abych jim to řekla, takže hodně se jich, jako toho dítěte ptám, co chce ono samo.*“

7.6 Kategorie u OSPOD: KLADY A ZÁPORY PROFESE aneb co se skrývá pod povrchem

Administrativní práce bezprostředně souvisí s pozicí sociálního pracovníka a mnohdy přispívá ještě k většímu vytížení. *„Spíš dělá problém časová náročnost a skloubení tady toho úřadu, protože opravdu máme hodně rodin na starosti, hodně spisu, hodně úřední papírové práce, která vlastně, na úkor té práce, která by pomohla.“*

Náročným momentem v jejich práci bývá situace, kdy se proces náhradní rodinné péče nepodaří, dítě se neocitá v rodině, ale odchází do ústavního zařízení. Ve výpovědích se objevují i termíny jako časově náročná práce, psychicky náročná práce, psychická náročnost může znamenat pro sociálního pracovníka okamžiky, kdy se situace jeví jako neřešitelná, rodina nesměruje k vytyčenému cíli, případ stagnuje, rodina nespolupracuje, nastavenost právního systému, kdy jsou děti již právně volné stále v péči pěstounů a čekají dlouhou dobu, než se dostanou do rodiny osvojitele.

Sociální pracovníci se mnohdy potýkají s příběhy jako na houpačce, který je metaforou pro a naznačuje podstatu práce sociálních pracovníků. Jednou jste dole a jindy zase nahoře, týká se přístupu klientů i samotných pracovníků, kdy je potřeba vydat určitou dávku energie k tomu, aby se situace zlepšila, směřovat energii směrem nahoru, směřovat rodiny směrem k naplnění určitého cíle. Ta ruka, která houpačkou pohybuje a pomůže osobu rozhoupat, nadále se musí osoba naučit houpat sama, převzít postupně odpovědnost za sebe a svůj život.

7.7 Kategorie u OSPOD: PŘÍSTUP MĚNÍ POSTUP

V této kategorii se projevuje postoj sociálního pracovníka, který je důležitý při jeho práci a ten získávají prostřednictvím vzdělávání, v průběhu života, je to přístup, který pracovníka posouvá dál. *„Když se setkám s nějakým problémem, že se ho snažím vyřešit, nehledám jako důvody, proč něco nejde, hledám důvody, proč něco jde, takže opravdu se snažím najít cesty, jak těm dětem pomoci.“*

Ani sociální pracovníci se primárně nevnímají jako kontrolní orgán dítěte, stejně jako je tomu v případě doprovázející organizace. Pro práci je důležité vymezení role sociálního pracovníka, který přichází do rodiny za dítětem, aby mu poskytl pomoc, případnou podporu, zkrátka to, co dítě potřebuje. Zde lze vidět odlišný přístup, kdy ostatní informantky v případě výskytu těžkého tématu u dítěte, již přenechávají na odbornících.

Přístup k práci se úzce pojí se získanými zkušenostmi, o čem vypovídá odpověď informantky č. 3, která popisuje její postup při výskytu citlivého tématu následovně: „že v podstatě nejsem psycholog, terapeut ale tady když se narazí na nějaké téma, které je pro to dítě těžké, tak vím, že ze zkušeností opravdu stačí říct, něco ve smyslu asi to bylo pro tebe těžké, uznat ten jeho pocit, u toho dítěte (nerozuměla) aha takže ona mi porozuměla, slyšela mě a stačí.“ a dále dodává „Jo že pro mě tady ty techniky jsou takové v tom každodenním životě ověřit si tu informaci jedna paní povídala a ať tomu trošku rozumím já a nemusíme dítě hnát k nějakému psychologovi a na nějaké vyšetření nebo na znalecké posudky, jakože to už je jako úplně poslední“. Co jiní sociální pracovníci vidí jako překážku v práci s dítětem, jiní vidí jako něco, s čím se musí pracovat.

U klíčových pracovníků doprovázející organizace byly zjištěny tyto kategorie:

7.8 Kategorie u doprovázející organizace: RODINA JAKO CELEK aneb jsme rodina

Tato kategorie vypovídá o podstatě služby doprovázení, kdy klíčový/doprovázející sociální pracovník při své práci vidí rodinu dohromady jak dítě, tak náhradní rodiče i rodiče biologické. I přesto, že téma mé BP týká dětí v NRP, je zde vidět neoddelitelná součást role pěstouna v péči o svěřené dítě a primární práce s ním, o tom svědčí výpověď informanty č. 3: „Na každé dítě v té rodině má největší vliv ten pěstoun a já potřebuju víc se ujistovat, že je v pohodě ten pěstoun, aby poskytoval tu dobrou péči tomu dítěti a mohl vnímat jeho pocity, než abych já sřouchala do potřeb a pocitů toho dítěte, proto říkám, že to řeším, až v momentě kdy se něco stane.“ Dále dodává: „Pokud já jakoby povedu, podpořím toho dospělého tak aby fungoval, tak pak není potřeba rýpat do toho dítěte. Je důležité, jak se pěstoun se staví ke své roli náhradního pěstouna a ke spolupráci s klíčovým pracovníkem.“

V dnešní době se obávají především toho, co za sebou zanechal nepřítomnost osobního kontaktu, který zamezila pandemie Covid-19. Informantka č. 3 popisuje: „Jak jsem říkala, nechodíme tam jednou za dva měsíce, chodíme tam obvykle častěji. Teď ne, co na nás čeká, až se tam objevíme po tom roce, to nevím, ale jako podle telefonátů všechno kvete, ale uvidíme, jak to bude osobně“.

Práce sociálního pracovníka začíná již při obrácení klienta se na organizaci. „*V momentě toho prvního kontaktu nejde jen o to, abychom přečetli dohodu a nevysvětlili, co nabízíme, ale už v ten moment se seznamujeme i s příběhem té rodiny.*“

Při navazování vztahu je důležité získání vzájemné důvěry, jelikož pouze takový vztah má pevné základy. Informantka č. 5 sděluje: „*Víte co, z počátku je to velice náročné, tam nemůžeme jít zrovna do nějakých vyloženě těžkých věcí, my se musíme nejdříve s tou rodinou zžít, aby nám důvěřovali, tak probudit vzájemnou důvěru, to je to nejtěžší, nejcitlivější a kolikrát nejdelší fáze.*“

7.9 Kategorie u doprovázející organizace: VZTAH PRACOVNÍKA A DÍTĚTE aneb i my bývali děti

V této kategorii je popisován vztah mezi pracovníkem a dítětem. Zde se ve všech výpovědích pracovníci shodují bez ohledu na pracoviště na důležitosti významu vzájemné důvěry ve vztahu. Někteří zdůrazňovali. Jak vidí úlohu své pozice jedna z klíčových pracovníků. „*Já myslím, že dítě, my dospělý bychom měli chránit před tím, aby se stalo obětí čehokoliv včetně náš samotných v touze páchat dobro.*“

Na důležitost navázání vztahu, který je základním kamenem pro práci klíčové pracovníka. Jak sdělila informantka č. 2: „*Já jsem tehdy doufala v navázání nějakého vztahu než ve vytěžení nějakých informací.*“

Všichni informanti se shodli na tom, jak podstatné je vědomí dítěte o tom, že je tam sociální pracovník pro ně, pokud budou něco potřebovat, pokud budou mít nějaký problém, bude je něco trápit. Co se týká činností k dítěti, zde se objevují 3 hlavní okruhy a těmi jsou mapování situace dítěte, zda dochází k naplňování jejich potřeb, zpracování historie dítěte a práce s identitou dítěte. Doprovázení dětí je možné do dosažení zletilosti, tak pohlíží české právo, ovšem zkušenost sociálních pracovníků je odlišná, o tom svědčí výpověď informantky č. 5, která uvádí: „*Samozřejmě si myslím, že by mělo pokračovat i dál, minimálně do té doby než se dítě osamostatní, by bylo ideální. To by byl ideální stav.*“

7.10 Kategorie u doprovázející organizace: RUCHE POSKYTUJÍCÍ PODPORU A SMĚR

U této kategorie byly zaznamenány následující kódy. Tato kategorie zahrnuje náplň činností a kompetencí. Především jsou na požadavky a kompetence kladeny vysoké nároky

na psychickou odolnost a časovou vyčíženost. Klíčové pracovnice se nevnímají jako kontrolní orgán, zde dochází k rozporu výpovědí informantů s literaturou. Teorie je v rozporu s jejich osobním vnímáním, nechápou se jako kontrolní orgán.

Kategorie popisuje nikoliv, s kým pracují, ale co musí ve své roli vůči uživatelům služby vykonávat. Zde vyvstává i otázka vztahující se k ukončení spolupráce s dítětem, kdy bývá ukončena zletilostí dítěte. *„Tam je ta zákonná hranice, kdy doprovázení končí, ale samozřejmě si myslím, že by mělo pokračovat i dál, minimálně do té doby než se dítě osamostatní, by bylo ideální.“*

Jedna z účastnic výzkumu uvádí, že časové náročné je plánování ohledně vzdělávání pěstounů. *„Povinnost vzdělávat se 24hodin za rok a nemají to rádi, takže celkově to téma zajistit jim takové vzdělávání, aby se jim líbilo, v takový čas aby na něj byli ochotni přijít, v takový čas abychom to mohli nějak skloubit s péčí o děti. Naplánovat s něma to vzdělávání, vyhodnocovali a hlavně přesvědčit je aby se vzdělávali.“* To poukazuje na důležitou schopnost pracovníka a tím je plánování.

Kategorie se dále zabývá, jakými vlastnostmi by měl pracovník při práci s dětmi disponovat. *„Najít kompromis mezi tím co rodina chce, co zvládne a co si myslím já, popřípadě systém, co by se mělo dít.“*

To, že sociální pracovník dochází na návštěvu za dítětem, neznamená, že svoji pozornost nezaměřuje i na náhradního rodiče, ten mu může být v mnohých případech spojencem, pomocníkem, kdy ho může upozornit na určité téma, které je pro dítě náročné na zpracování, v některých případech funguje jako prostředník, spojka mezi dítětem a rodičem, napomáhá k lepšímu porozumění dítěti, upevňování vztahu.

7.11 Kategorie u doprovázející organizace: SOCIO-TERAPEUTICKÉ TECHNIKY aneb práce hrou

Při využívání technik je důležité zohlednit několik zásad jako je dobrovolnost, věk, aktuální stav dítěte, důležité je profesionalita a zachování neutrality, což bývá v mnohých případech obtížné. Informantka uvádí: *„Ta práce ač se týká těch dětí, tak nemá úplně to naše setkání ty děti zatěžovat.“*

Využívání technik je zajisté ku prospěchu, ale mělo by se k ní přistupovat jako k pomocné nástroji při práci sociálního pracovníka, nikoliv ji nelze vnímat jako za každou cenu proveditelnou a vynutitelnou. Respondentka č. 3 odpovídá: *„Takže se fakticky vidíme*

a do toho si ještě zavoláme nebo v mezi čase sem přijde dítě, tak ten kontakt je tak intenzivní že já jakoby nemusím pokaždé těžít informace.“ Všeho s mírou, v tomto případě to platí i u využívání technik s dětmi, dítě se nemá technikami přesycovat, opakovaně využít jelikož by mohli postrádat smysl toho, čím chce pracovník technikou docílit. Informantka č. 3 uvádí: *„Nejít přes mrtvolu, teď už jsem nedělala dlouho nic odborného a teď tě přiměřu, abychom tady udělali tohleto, abych měla pocit, že jsem to udělala podle té učebnice.“*

Při práci by si měl sociální pracovník zachovat určitý nadhled a neomezovat se pouze na teoretickou stránku věci, ale zohlednit i konkrétní situaci v praxi, jelikož ta bývá zpravidla jiná než v teorii, není obecně uplatnitelná, zohlednit při práci praktické zkušenosti nad teoretickými. Na problematiku využití běžného rozhovoru jako jediné použitelné technika poukazuje informantka č. 2: *„Protože ono samotný u velké řady těch dětí, pokud se dostaneme k samotnému jednoduchému rozhovoru na ano – ne, tak jsem vítězové, takže ve smyslu že nám neodpoví pěstoun, ale dítě.“*

Kategorie ukazuje na zkušenosti pracovníků s využívání technik. Každý z informantů vnímá pod pojmem socio-terapeutická technika něco jiného. Informantka č. 2 uvedla: *„.....technika inspirovaná terapeutickým přístupem, kterou může dělat sociální pracovník.“*

Nejdůležitějším poznatkem se v této kategorii jeví shoda informantů, na nenásilném a nezatěžujícím přístupu k dítěti při využívání technik a cítí potřebu dalšího rozvoje v technikách. Jako hlavní přínos, které používání technik sociálním pracovníkům přináší je získání informací a navázání vztahu k dítěti (cesta k informacím a dítěti). Informanti se shodli na tom, že cítí potřebu dalšího vzdělávání v technikách, aby použití mělo hlubší smysl, což dokládá výpověď informantka č. 5: *„Víte co pravidelně to určitě není, absolvovali jsme možná 2 nějaké výcviky,.....už je to opravdu 2-3 roky dozadu a bylo by to velice přínosné, kdyby nám tady tohle obnovovali aspoň 1x ročně nějaká 8 hodinovka by se hodila, ale ne, byla jsem opravdu tak na 2 seminářích“*

Již Komenský odkazoval na školu hrou, která přinesla mnoho pozitiv, tak jako přináší i využívání technik pro jednotlivé pracovníky i děti. Jaký význam v nich pracovníci vidí, a jak je vnímají na to je určena, k tomu slouží tato kategorie.

7.12 Kategorie u doprovázející organizace: DRUHY TECHNIK aneb každý si něco najde

Tato kategorie obsahuje druhy využívaných technik, kterým je vyčleněna samostatná kategorie. Zde se ukázalo, že každému sociálnímu pracovníkovi vyhovuje jiná technika, co jiný pracovník využívá téměř denně, nemusí sedět tomu druhému.

Co se týká používaných technik, byly zde zaznamenány určité shody, ale jednalo se i odlišné druhy využívání technik. Správné použití a vyhodnocení je základem pro využívání technik. Diferenciace ve využívání metod není tak zřetelná. Z výpovědí je patrné, že pracovníci z doprovázejících organizací při své práci s dětmi do velké míry pracují s jeho historií, s budováním jeho identity. Používají k tomu techniky jako je obdobu rodokmenu genogram, knihu života, osu života.

Informantka na dotaz, jaké techniky využívá, uvádí techniku karet nazvanou Moře emocí, kterou následně popisuje: *„Není to pro takové ty prťata co si hrajou s plyškem, ale pro ty starší. Tady ta velryba se tváří vždycky nějak, a tady se dá právě hezky řešit, protože tady těch témat je samozřejmě víc a je to prostě obrázek, není to o tom, že ukaž mi, jak se cítíš“*. *„Když to dítě vytáhne tu nejsmutnější velrybu, jakou jste kdy viděla, tak vás to nutí potom řešit, proč je zrovna teď aktuálně smutné. A když si povídáš o velrybě, tak vlastně nemluvíš o sobě a je to bezpečnější.“* Poskytuje to dítěti možnost bezpečnější metodu, jak může prostřednictvím neživé věci mluvit o událostech ze svého života je to jakýmsi způsobem ochrana pro to dítěte, která skrývá to, že dítě mluví o sobě.

Informantka č. 2 přikládá velkou váhu využívání techniky aktivního naslouchání, která se jí jeví jako nejsnazší a vnímá ji jako něco nadřazeného nad ostatními technikami. Ukazuje na zkušenosti pracovníků s využívání technik. Každý z informantů vnímá pod pojmem socio-terapeutická technika něco jiného. Informantka č. 2 uvedla: *„.....technika inspirovaná terapeutickým přístupem, kterou může dělat sociální pracovník.“*

Nejdůležitějším poznatkem se v této kategorii jeví shoda informantů, na nenásilném a nezatěžujícím přístupu k dítěti při využívání technik a cítí potřebu dalšího rozvoje v technikách. Jako hlavní přínos, které používání technik sociálním pracovníkům přináší je získání informací a navázání vztahu k dítěti (cesta k informacím a dítěti). Informanti se shodli na tom, že cítí potřebu dalšího vzdělávání v technikách, aby použití mělo hlubší smysl, což dokládá výpověď informantka č. 5: *„Víte co pravidelně to určitě není, absolvovali jsme možná 2 nějaké výcviky,.....už je to opravdu 2-3 roky dozadu a bylo by to velice přínosné,*

kdyby nám tady tohle obnovovali aspoň 1x ročně nějaká 8 hodinovka by se hodila, ale ne, byla jsem opravdu tak na 2 seminářích“

7.13 Kategorie u doprovázející organizace: KLADY A ZÁPORY

PROFESE aneb co se skrývá pod povrchem

Při výkonu každodenních výkonů jsou na pracovníka nároky na jeho práci ať už mění se legislativou anebo nároky uživatelů služeb. O tom vypovídá odpověď informantky č. 2: *„To že máme dělat všechno, máme být sociální pracovníci, učitelé, terapeuti, psychologové a právníci a referentky úřadů a podobně.“* Jiná informantka vidí jako úskalí práce nedostatečnou četnost kontaktů s dětmi a rodinami. V této oblasti jim pomáhá telefonní kontakt, jelikož do rodin jezdí obvykle 1 x za 2 měsíce, což je obzvlášť při budování vztahu náročné, jelikož v tu chvíli by ta intenzita měla být, co největší. Jako pozitiva, která jim práci sociálního pracovníka v doprovázející organizaci přináší, vidí v obohacování se zkušenostmi, informantka č. 5 popisuje: *„Naučila mě neodsuzovat absolutně nikoho, protože za každým příběhem je opravdu hrozně moc těžkých věcí a nemáme právo soudit, to mě naučila“.*

Mezi podpůrné prostředky, jak se vyrovnat se stresovými záležitostmi, s tzv. pracovním stresem napomáhají i pravidelné supervize, kde si mohou sociální pracovníci navzájem poskytnout zajímavé postřehy z praxe, sdílet svoje pocity, získat reflexi nad svojí prací.

Na základě analýzy výroků informantů můžeme formulovat, určit 3 hlavní okruhy bariér při práci sociálních pracovníků. Jako bariéru při práci informantka č. 2, která uvádí: *„Není to většinou příjemný pocit, protože tam kde bych měla pocit, že je potřeba větší pomoci, tak je to obvykle tam kde se ten pěstoun nejvíc seká.“* Pak samotná práce sociálního pracovníka s pěstouny, kdy se jejich spolupráce zastaví a zůstane stát na mrtvém bodě, představuje obtížnou situaci, jelikož v případech, kdy je zapotřebí něco změnit, má největší vliv právě pěstoun, který má v rukou tu možnost něco změnit.

Všichni informanti se shodli na tom, že jim práce dává smysl a do určité míry je také naplňuje. Náročnou část spatřují v kontaktech s biologickými rodiči, kdy mohou v této oblasti zajišťovat asistovaný, kontakty bývají velmi emotivní.

7.14 Kategorie u doprovázející organizace: PŘÍSTUP MĚNÍ POSTUP

Jsou zde uvedeny postoje. Všechno subjektivní, zkušenosti s pozicí sociálního pracovníka. Pro všechny informanty je důležité především spokojené dítě v nové rodině. Skupina postojů k práci tvoří nejvíce rozlišnou skupinu.

Při otázce postavení k práci s dětmi, vnímá svůj přístup informantka č. 5 následovně: *„Přijímající prostě, nejenom k dětem, ale i opravdu k pěstounům i k biologickým rodinám, rodičům, vůbec jako nemám pocit, že bych je měla za něco odsuzovat.“* Zkušenosti sociálních pracovníků ukazují, že je důležitá neutralita, profesionalita a cit pro práci. *„Tam je to hodně o tom jak se který pracovník cítí, jako samozřejmě dá se to nějak definovat, nemůžeme jít do těch témat kde už je to pro terapeuta nebo pro lékaře. Musíme si hlídat tady tyto věci, jako určitě bych to dokázala nějakým způsobem ohraničit, ale máme každý nějaké jiné zkušenosti, nějaké jiné témata, na které reagujeme citlivěji a v tomhle se musí každý pracovník znát a vědět, kde to zastavit. U někoho prostě je to v daném tématu na povrchu že ví, že ho to dál už bude bolet.“* Další informantka uvádí: *„Kdybychom do něčeho rýpli, nebo že to tak řeknu, rozhrnuly bolavé místo, tak mi jako sociální pracovníci bysme ho nedokázali jak kdyby zahojit.“* Vypovídá o důležitosti vyhraničených kompetencí, na vyjasnění role každého pracovníka, znát své osobní limity, o jakémsi druhu citu pro práci, který nelze naučit a v práci sociálního pracovníka představuje důležité místo.

Celou kategorií prostupuje jeden ústřední motiv a tím je přesvědčení sociálních pracovníků o tom, že jejich práce má smysl, že je smysluplná, místo, které zastávají, to je tím, co je smysluplné, vidí svoji pozici jako smysluplnou. Informanti se také shodují na významu supervizí, psychohygieně, rodinném zázemí. O hodnocení vlastní práce vypovídá informantka č. 2: *„Nicméně, co se týká nás jako doprovodek si myslím, že aspoň prostě co znám okolní doprovázející organizace, tak tu práci děláme nejlépe, jak můžem a podle mě prostě dává smysl, tak jak ji dělám.“*

Kód s názvem přístupy k technikám vyhledávác je přiřazen informantce 3, přičemž ona odpovídá: *„Nesnažím se prostě, že si splním, abych měla splněno, ale snažím se v tom hledat ty školení, které jsou pro mě něčím zajímavé, něčím zvláštní, některé předpokládám, že mi dají něco víc než si odsedět 6 nebo 8 hodin prostě a školitel mluví, mluví a nic se neděje.“*

Na přístupu k práci se projevuje i uplatnění specifických termínů, které se pojí s délkou praxe sociálního pracovníka i jeho energií, kterou do práce vkládá. Informantka č. 3 u níž je z délky výpovědi patrný její entuziasmus pro práci: *„Je to spíš takový rituál, na který jsem spíš došla zkušeností a říkám to pěstounům, ať slaví dovezeniny, že tím tomu dítěti dají najevo, že si ho dovezli odněkud a ať mu povypráví ten příběh, odkud si ho dovezly, ať mu odvykládají pohádku, která vlastně, kde tím hlavním hrdinou jsou ty děti.“*

8 SHRNUÍ VÝSLEDKŮ VÝZKUMU

Cílem shrnutí výsledků výzkumu je zodpovězení hlavní a dílčích výzkumných otázek. Jedná se o kvalitativní šetření, kdy byla pro získání dat zvolena metoda hloubkového polostrukturovaného rozhovoru, který byl realizován se čtyřmi informanty.

Jako výzkumný vzorek byly zvoleny sociální pracovnice z OSPODU a doprovázejících organizací, vzhledem k přetrvávající pandemii Covid-19 a kvalitativně pojatému výzkumu, nebyly některé z rozhovorů realizovány osobně. Data, která byla získána za využití polostrukturovaného rozhovoru byla analyzována technikou otevřeného kódování. Na počátku výzkumu byla položena hlavní výzkumná otázka a to Jaký pohled zaujímá sociálního pracovníka OSPODU na způsob a náplň práce s dětmi v náhradní rodinné péči v souvislosti s využíváním speciálních technik a jak se liší v porovnání s klíčovým pracovníkem doprovázející organizace? Výsledky výzkumu nám poskytly hlubší vhled na pozici sociálního pracovníka.

Z výzkumného šetření byla získána odpověď na hlavní výzkumnou otázku. Doprovázející organizace představují pomocnou ruku pro náhradní rodiče, především pro pěstouny, která představuje nejčastěji zastoupenou skupinu uživatelů této služby.

Poskytují v první řadě podporu, na níž celý systém doprovázení stojí, druhořadou neméně důležitou oblastí je poskytování vzdělávání pěstounům, jež mají ze zákona uloženo. V souvislosti s tématem práce stojí v zájmu doprovázejících organizací rodina, kterou vnímají jako celek.

Z rozhovorů vyplývá, že práce s dítětem začíná u práce s pěstounem, jedině pěstoun drží v rukou tu moc, kterou má možnost situaci změnit, zná. Na začátku stojí vždy rodina, se kterou je zapotřebí a žádoucí pro další spolupráci vybudovat si vzájemnou důvěru, přičemž klíčovým pracovníkům komplikuje situaci intenzita kontaktů v rodině, jak z rozhovorů vyplývá, kontakty bývají omezené na osobní kontakt jednou za 2 měsíce, pouze ve výjimečných případech častěji.

Četnost kontaktů by měla být v začátcích spolupráce, co nejintenzivnější, ovšem v tomto směru mají klíčové pracovnice kompetence ohraničené. Co se týká pracovníků OSPODU ti v první řadě poskytují ochranu dítěte, aby jakékoliv opatření týkající se dítěte nebylo v rozporu s jeho zájmem.

Další neméně důležitou činností, kterou mají v rukou a je velmi podstatná je vyhledávání dětí, kteří potřebují z nějakého důvodu pomoci, jelikož rodiče neplní povinnosti, které vyplývají z jejich rodičovské odpovědnosti. Takto nalezeným dětem

hledají náhradní rodiče, kteří by jim poskytli v těch nejtěžších chvílích oporu a bezpečné zázemí, otevřenou náruč, ať už na kratší dobu, v případech, kdy se rodinu podaří sanovat anebo jim najít nový domov, kde budou vyrůstat v láskyplném prostředí a budou zajišťovány všechny jejich potřeby, které k životu patří.

Z výzkumů vyplývá rozličnost pozice sociálního pracovníka na OSPODU a v doprovázející organizaci, liší se využívané techniky, ty se ovšem liší i napříč jednotlivými sociálními pracovníky.

Z rozhovorů je patrné, že každému pracovníkovi vyhovuje jiná technika, každý využívá ty, které se mu z určitého důvodu líbí, či je má oblíbené. Ovšem všichni informanti je shledávají jako přínosné, užitečné pomocníky při práci, kteří jim poslouží jako úspora času, k vybudování bližšího vztahu k dítěti a především k získání velkého množství informací.

Informanti se také shodli, že hlavním nástrojem pro práci sociálního pracovníka je rozhovor, pozorování a naslouchání. V případě využívání speciálních technik sociální terapie hovoříme především o užívání technik, jako je terapie hrou, která v sobě zahrnuje komunikaci prostřednictvím loutky, která představuje depersonalizace člověka, dítě tak mluví o sobě nepřímo prostřednictvím maňáska. Další technikou je hra s kameny, strom s panáčky.

V souvislosti s méně známou metodou My Backpack se podle názorů sociálních pracovníků jeví, jako zajímavá především pro způsob zpracování cesty dítěte do nové rodiny z rodiny původní, ovšem jako negativní poznatek této metodě přisuzují její náročnost na časové zpracování, jelikož se metoda skládá z několika sezení.

V rozhovorech byly zmíněny i další techniky, ale obecně se jedná o takové techniky, které nejsou náročné na přípravu, jsou rychlé a jednoduché. Jak bylo u některých informantů zjištěno, projevuje se u nich slabší míra rigidity ve smyslu užití metod. Na druhou stranu z výpovědí přímo vyplývá potřeba dalšího vzdělávání se v oblasti technik.

Z popsaných činností, které jejich práce zahrnuje, jsou s postupem času, především v souvislosti s novelami zákonů, kladeny vyšší nároky na jejich odbornost a kompetence. Vzdělává vysoké nároky a požadavky na osobnost sociálního pracovníka, jakožto osobu, která k výkonu své profese potřebuje kompetence z řady oblastí.

Z výpovědí je zřejmé že pro svoji práci potřebují navázat s klientem důvěrný vztah, k těm pak z výpovědí nejčastěji vyplývá nenásilný a individuální přístup ke každému

jedinci, ať už se jedná o dítě či dospělého. Jak bylo z rozhovorů zjištěno, je na pozici sociálního pracovníka výhodou jistý cit pro práci, podstatným je pak vymezení hranic vztahu mezi pracovníkem a dítětem, vymezení kompetencí, určitá míra předvídatelnosti a uvažování v širších souvislostech.

Informanti pracující jako klíčový pracovníci se shodli na nedirektivnosti přístupu, který dítě nezatěžuje, přátelském jasně vymezeném vztahu s vytyčenými hranicemi. Podobné stanovisko zaujímá i OSPOD, kteří sebe nevnímají v první řadě jako kontrolní orgán, nýbrž jako orgán mapující zda jsou potřeby dítěte v rodině naplňovány a zda je dítě v rodině spokojené. Na spokojeném, šťastném dítěti se shodli všichni informanti, jelikož takové dítě představuje smysl a cíl jejich práce.

Co se týká vzájemného vztahu mezi účastníky výzkumu zajišťující SPOD a doprovázejícími sociálními pracovníky je z rozhovorů patrná úzká spolupráce, kdy se mohou podílet na vypracování individuálního plánu ochrany dítěte, či sociální pracovníce z OSPODU převádí určité kompetence v tomto případě techniku vytvoření Knihy života do jejich rukou. Podle názoru informantky, který uvádí z vlastní zkušenosti, že pokud je spokojený pěstoun, tak je spokojené i dítě.

Z výzkumu vyplývá, že se sociální pracovníci během své práce musí popasovat s určitými etickými problémy, jako je ukončení své práce směrem ke zletilému. Ví, že jejich spolupráce musí být ukončena, ovšem cítí potřebu dítěte určitým způsobem vést, jelikož jim zkušenosti přinesly takové případy, kdy se zletilý po ukončení péče ocitl v tíživé situaci, v níž si nedokázal sám poradit.

9 DISKUZE

Tématem naší bakalářské práce bylo práce s dětmi v náhradní rodinné péči zaměřené na využívání socio-terapeutických technik, pozici sociálního pracovníka z jeho pohledu. Především nás zajímalo, jaké druhy socio-terapeutických technik používají, a jak se ke své práci staví. Výzkumného šetření se zúčastnily čtyři sociální pracovníce, s ohledem na jejich rozličné pracovní pozice byla provedena komparace v oblastech kompetencí a činností, druhu využívaných technik a přístupu k práci s dětmi v náhradní rodinné péči.

Domníváme se, že vzorek, který byl zvolen, nám poskytl relevantní ucelené a přínosné informace především pro další praxi.

„Pracovníci provádějící dobrou praxi mají jasné vědomí cílů své práce“ (Matoušek a Pazlarová, 2016, s. 167). „Zformulované kompetence mohou sloužit jako koordinátory vzdělávání i supervizí a zároveň jako pomůcka pro definování dobré praxe“ (Matoušek, 2008, s. 16).

Z výpovědí informantů a výsledků výzkumu lze konstatovat, že zvolený vzorek může být považován za profesionály ve svém oboru, dělající dobré jméno své práci a může být považován za příklad dobré praxe. Na tento pojem odkazují v knize Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí, dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků, Oldřich Matoušek a Hana Pazlarová (Matoušek a Pazlarová, 2016).

Zformulované kompetence mohou sloužit jako koordinátory vzdělávání i supervizí a zároveň jako pomůcka pro definování „dobré praxe“. Vymezení kompetencí, to k jakým výkonům je ve své profesní roli oprávněn. K definování kompetencí se vyjadřuje Matoušek (2008, s. 16) ve své knize, kde uvádí: „Pokud u nás budou platit předpisy přiřazující pracovnímu postavení v sociálních službách určitou kvalifikaci, měly by být souběžně definovány potřebné pracovní kompetence“. S tímto tvrzením plně souhlasím.

Přičemž tyto kategorie se často ve výpovědích opakují. F. Biestek (1957, cit. podle Matoušek, 2008, s. 37-38) zformuloval principy hodnot ve vztahu sociálního pracovníka a klienta. Biestek až nadčasově vnímá jednotlivé principy, jestliže se zaměříme na to, kdy byly principy zformulovány. Jedná se o následující principy: individualizace, vyjadřování pocitů, empatie, nehodnotící postoj, sebeurčení, diskrétnost.

To se shoduje s našim tvrzením, které bylo z výzkumného šetření zjištěno a to, že v případě budování vztahu sociálního pracovníka s dítětem, to platí i pro rodiče dítěte, je vztah založený na vzájemné důvěře u tohoto principu se shodli všichni informanti ve svých výpovědích. Vztah, který je založený na vzájemné respektu, určitém typu partnerství a jasně vymezené roli, jak sociálního pracovníka ve vztahu k dítěti, tak ve vztahu k dospělému a naopak.

Clark (2000, cit. podle Matoušek, 2008, s. 39) formuluje na základě literatury pravidla pro tzv. dobrou praxi:

1. „Respekt klienta.
2. Upřímnost, otevřenost a důvěryhodnost ve vztahu ke klientovi.
3. Vzdělanost a dovednost pracovníka.
4. Pečlivost a ochota pracovníka.
5. Účinnost a užitečnost.
6. Oprávněnost (legitimita).
7. Spolupráce a odpovědnost.
8. Autorita a dobrá pověst“.

V oblasti NRP je povinností sociálních pracovníků vyhledávání dětí, které potřebují tuto péči, vyhledávání rodičů, kteří jsou vhodní těmto dětem péči poskytnout, zároveň sledovat jejich vývoj v náhradních rodinách, podporovat kontakty a spolupracovat s biologickými rodiči dítěte.

Mezi další činnosti pracovníku OSPODU je zpracovávání žádostí zájemců o pěstounskou péči či osvojení, poskytovat těmto žadatelům poradenství, podílet se na soudních řízeních, které se týkají záležitostí NRP (Matoušek, Palzarová, 2016).

Tento úryvek poukazuje na činnosti sociálního pracovníka OSPODU, které se nám ve výpovědích opakovaly. Jsou zde patrné vysoké požadavky na kompetence sociálního pracovníka.

I přesto, že z výzkumu vyplývá jistá míra využívání socio-terapeutických technik jak při práci sociálního pracovníka na OSPODU, tak v doprovázející organizaci, domníváme, že by bylo na místě dále soustředit pozornost na použití socio-terapeutických technik, kdy z výsledků výzkumu přímo vyplývá jejich nezanedbatelný přínos.

10 DOPORUČENÍ PRO PRAXI

Díky výsledkům výzkumu je možné vyjádřit několik doporučení pro praxi. Jsem si vědoma toho, že se jedná o subjektivní vhled do situace očima sociálních pracovníků, a že se výsledky nedají zobecňovat.

V oblasti náhradní rodinné péče obzvlášť na využívání speciálních technik při práci sociálních pracovníků existuje málo odborné literatury. V této situaci by bylo vhodné snažit se prosadit vznik odborné literatury na téma využití při práci socio-terapeutické techniky. Téma socio-terapeutických technik se v odborné české literatuře vyskytuje v malé míře, bývá spíše roztrženo do několika manuálů, příruček, ale nikoliv nevychází knižně. Přínosná je kniha Speciální techniky sociální terapie od Zakouřilové a celkově její práce v této oblasti. Pro moji práci byla stěžejní především tato kniha a dále mi velmi v tomto tématu pomohla kniha od Matouška-Orgány sociálně právní ochrany dětí.

Kde postrádám literaturu úplně je u metody My Backpack, která v sobě skrývá velký potenciál, tento její potenciál by bylo vhodné rozvinout, kupříkladu tím, že by se nabídka školení k této metodě poskytovala širší skupině sociálních pracovníků. To, se obecně týká všech sebezkušenostních výcviků, které jsou náročné jak na finanční prostředky, a tudíž školení takových metod a technik nebývá tak časté, jak by bylo potřeba.

Udržet i nadále úzkou spolupráci OSPODU s doprovázejícími organizacemi, spolupracovat na vytvoření individuálního plánu ochrany dítěte a směřovat rodinu ke stejnému cíli. Pořádat a účastnit se případových konferencí.

Mělo by dojít k omezení počtu případů, snížení počtu vedených rodin v evidenci, tím by se snížilo i množství administrativní práce, které představuje pro sociálního pracovníka nepřijemnou součást jeho práce a odvádí ho od toho nejdůležitějšího a tou je praktická sociální práce, mohl by tak vzniknout větší prostor pro kontakty s klienty.

Sociálním pracovníkům by mělo být kromě povinného vzdělávání poskytnuto i praktické vzdělávání, sebezkušenostní výcviky, které by zajisté napomohli při řešení obtížných situací. Při účasti na vzdělávacích seminářích by měla být nabídnuta možnost vybrat si, u které věkové kategorie dětí sociální pracovník cítí potřebu se dále rozvíjet.

Druhou variantou řešení tohoto problému by bylo zvýšení počtu sociálních pracovníků na OSPODU. Vzhledem k náročnosti práce sociálních pracovníků, především na jejich psychickou stránku osobnosti by mělo docházet k pravidelným supervizím a programům osobního rozvoje.

ZÁVĚR

Cílem práce bylo zjistit, co všechno obnáší pozice sociálního pracovníka a jak se liší pozice sociálního pracovníka na OSPODU a v doprovázejících organizacích se zaměřením na zkušenosti a využívání socio-terapeutických technik při práci s dětmi v náhradní rodinné péči.

Práce se zaměřila na hlubší porozumění při využívání socio-terapeutických technik při práci s dětmi v náhradní rodinné péči, a jak se přechodu dítěte z jeho původní rodiny dítěte do rodiny nové projevuje v činnostech sociálního pracovníka, jak se odráží práce sociálního pracovníka při využití těchto technik na situaci, kdy dochází k umístění dítěte do náhradní rodinné péče či již pobýváním v této péči, nebo dochází k tomu, kdy sociální pracovník zpětně zpracovává přemístění dítěte.

Práce je rozdělena do dvou částí na teoretickou a část praktickou. Teoretická část se skládá z pěti kapitol. První kapitola přibližuje termín náhradní rodinné výchovy. Druhá kapitola se věnuje formám náhradní rodinné péče, kam se řadí osvojení, pěstounská péče, pěstounská péče na přechodnou dobu, svěření dítěte do péče jiné fyzické osoby a specifickou formou poručenstvím s osobní péčí poručníka. Legislativní zakotvení týkající se oblasti náhradní rodinné péče je popsáno v kapitole třetí, zde se legislativa soustředí především na dva stěžejní zákony. Zákon o sociálně právní ochraně a Občanský zákoník, ve kterém je obsažena část rodinného práva. Čtvrtá kapitola obsahuje vymezení a popis pozice sociálního pracovníka vykonávajícího sociálně-právní ochranu, druhou částí této kapitole je pozice klíčového pracovníka v doprovázející organizaci. Pátá a zároveň poslední kapitola přibližuje přehled základních a speciálních technik sociální terapie využívaných při práci s dětmi v náhradní rodinné péči. Techniky jsou rozděleny dle účelu a zaměření do několika kategorií. Kromě přehledu speciálních technik je v závěru kapitoly popsána metoda My Backpack.

V praktické části je popsána metodologie výzkumu, kdy bylo zvoleno kvalitativní pojetí výzkumu. Jako výzkumný soubor byli zvoleni sociální pracovníci se záměrným výběrem dvou odlišných pracovišť a to orgánem sociálně-právní ochrany dětí a doprovázející organizací. V praktické části jsou obsaženy výsledky výzkumu jejich interpretace a doporučení pro praxi.

Na základě výzkumu byl zjištěn rámec činností a kompetencí práce sociálních pracovníků. Data poskytla hlubší vhled do práce sociálních pracovníků s komparací na dvě skupiny sociálních pracovníků a využívání speciálních technik při jejich práci.

Výsledky výzkumu ukazují, že sociální pracovníci na OSPODU vnímají svůj časový prostor jako nedostatečný vzhledem k množství nutné administrativní práce a k plnění povinností s úřadem spojených. Vzhledem k tomu již nemají tolik času na využívání socio-terapeutických technik, ovšem existují i takové techniky, které jsou rychlé a jednoduché na přípravu a pracovníkovi poskytnout dostatečné množství informací, tudíž někdy mu naopak použití socio-terapeutických technik čas ušetří.

Výzkum poukazuje na to, že v popředí zájmu, co se týče práce sociálních pracovníků OSPODU stojí dítě, ovšem hned za ním stojí dospělý, kdežto u doprovázejících pracovníků představuje primární subjekt celá rodina. Jejich rámec povinností se doplňuje, přičemž v určitých případech spolu úzce spolupracují.

Z pohledu sociálních pracovníků se jeví jako nejdůležitější při práci sociálního pracovníka vybudovaná vzájemná důvěra jak s dítětem, tak jeho rodinou, popř. těmi, kteří jsou odpovědní za jeho řádnou výchovu. Domnívám se, že se podařilo v rámci bakalářské práce odpovědět na položené výzkumné otázky a bylo dosaženo výzkumných cílů.

Práce by mohla být přínosná pro zájemce o tematiku náhradní rodinné péče nebo pro ty, kteří nemají povědomí o možnosti využití socio-terapeutických technik při práci s dětmi v náhradní rodinné péči. Smysl mé práce vidím v interpretaci zkušeností sociálních pracovníků při práci s dětmi v NRP.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

GABRIEL, Zbyněk a Tomáš NOVÁK, 2008. Psychologické poradenství v náhradní rodinné péči. Havlíčkův Brod: Grada. ISBN: 978-80-247-1788-3.

HENDL, Jan, 2016. Kvalitativní výzkum. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0982-9.

KRAUS, Blahoslav, 2008. Základy sociální pedagogiky. Praha: Portál. ISBN 9788073673833.

LANGMEIER, Josef a Zdeněk MATĚJČEK, 2011. Psychická deprivace v dětství. Praha: Karolinum. ISBN 9788024619835.

MATOUŠEK, Oldřich, 2008. Metody a řízení sociální práce. Vyd. 2. Praha: Portál. ISBN 9788073675028.

MATOUŠEK, Oldřich, Pavla KODYMOVÁ a Jana KOLÁČKOVÁ, 2010. Sociální práce v praxi: specifika různých cílových skupin a práce s nimi. Praha: Portál. ISBN 9788073678180.

MATOUŠEK, Oldřich, 2016. Slovník sociální práce. Vydání třetí. Praha: Portál. ISBN 9788026211549.

MATOUŠEK, Oldřich a Hana PAZLAROVÁ, 2016. Státní orgány sociálněprávní ochrany dětí: dobrá praxe z pohledu rodin a pracovníků. Praha: Univerzita Karlova v Praze, Nakladatelství Karolinum. ISBN 9788024633367.

MATOUŠEK, Oldřich, ed, 2017. Dítě traumatizované v blízkých vztazích: manuál pro profesionály a rodiny. Praha: Portál. ISBN 9788026212423.

PURVIS, Karyn B., David R. CROSS a Wendy Lyons SUNSHINE, 2013. Dítě v nové rodině. Praha: Grada. ISBN 9788024745350.

SMUTKOVÁ, Lucie, 2007. Sociální práce s rodinou. Hradec Králové: Gaudeamus. Texty k sociální práci. Vybrané kapitoly z teorií a metod sociální práce. ISBN 9788070410691.

ŠIŠKOVÁ, Tatjana a kol., 2016. Průvodce rodinnou mediací. 1. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1157-0.

ŠVARŤÍČEK, Roman a Klára ŠEĐOVÁ, 2007. Kvalitativní výzkum v pedagogických vědách. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-313-0.

TOMEŠ, Igor, 2009. Sociální správa: úvod do teorie a praxe. Vyd. 2., rozšířené a přepracované. Praha: Portál. ISBN 9788073674830.

TRNKOVÁ, Lucie, 2018. Náhradní péče o dítě. Praha: Wolters Kluwer. Právo prakticky. ISBN 9788075528643.

ZAKOUŘILOVÁ, Eva, 2014. Speciální techniky sociální terapie rodin. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0583-8.

ZEZULOVÁ, Dagmar, 2012. Pěstounská péče a adopce. Praha: Portál. ISBN 9788026200659.

SEZNAM ELEKTRONICKÝCH ZDROJŮ

Cesta k dítěti: Terapeutické metody pro práci s dětmi v náhradní rodinné péči, 2020. Amalthea [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: https://www.amalthea.cz/data/File/metodiky%20ke%20stazeni/cesta-k-diteti_web.pdf

Devětsil - podpora a doprovázení pěstounských rodin: Pěstouni a zájemci o pěstounskou péči. Centrum pro rodinu a sociální péči Hodonín [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://cprhodonin.cz/wp-content/uploads/2020/05/Devětsil.pdf>

Doprovázení pěstounů: Co je doprovázení a Dohoda o výkonu pěstounské péče, 2021. Dobrá rodina [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://dobrarodina.cz/pro-zajemce/doprovazeni-pestounu/>

Formy náhradní rodinné péče, 2019. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/web/cz/formy-nahradni-rodinne-pece>

„Chceme to vidět tvýma očima.“ Metody a techniky práce s ohroženými dětmi a rodinami – inspirace pro praxi. Právo na dětství [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <http://www.pravonadetstvi.cz/aktuality/chceme-to-videt-tvyma-ocima-metody-a-techniky-prace-s-ohrozenymi-detmi-a-rodinami-inspirace-pro-praxi.html>

Ministerstvo představuje sešity a komiks pro děti, který vysvětluje osvojení a pěstounskou péči, 2019. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/documents/20142/511219/TZ+-+Ministerstvo+představuje+sešity+a+komiks+pro+děti+který+vysvětluje+osvojení+a+pěstounskou+péči.pdf/0a4c8c08-f131-defa-ee47-b79f85835dce>

Metodika služby: Podpora pro rodinu a dítě, 2020. Amalthea [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://www.amalthea.cz/data/File/metodiky%20ke%20stazeni/odborné%20metodiky/program%20Podpora%20pro%20rodinu%20a%20dítě/030101%20Metodika%20služby.pdf>

Nabídka vzdělávacích programů: Vzdělávací program My Backpack, 2021. Triada: Poradenské centrum [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://www.triada-centrum.cz/vzdelavani-publikace/my-backpack>

POKORNÁ, Pavla et al., 2012. Metodika podpůrných aktivit pro náhradní rodinnou péči: Podpora pěstounských a osvojitelských rodin s romskými dětmi, Arteterapie, Klub náhradních rodin, VTI [online]. 1. Praha: Středisko náhradní rodinné péče [cit. 2021-4-27].

ISBN 978-80-87455-13-5. Dostupné z: https://www.nahradnirodina.cz/sites/default/files/metodika_podpurnych_aktivit_pro_nahradni_rodinnou_peci_podpora_pestounskych_a_osvojitelckych_rodin_s_romskymi_detmi_ar_teterapie_klub_nahradnich_rodin_vti.pdf

Proces zprostředkování, 2019. Ministerstvo práce a sociálních věcí [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://www.mpsv.cz/proces-zprostredkovani>

Přechod dítěte z rodiny do alternativní péče, 2014. Velký vůz Sever: poradenské a vzdělávací -centrum [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://www.velkyvuz-sever.cz/downloads/prechod-ditete-z-rodiny-do-alternativni-pece.pdf>

Sandray terapie - život jako na dlani, 2014. Sandtray terapie hrou v pískovišti [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://www.sandtray.cz/products/sandray-terapie-zivot-jako-na-dlani/>

SEMERÁDOVÁ, Monika, Ria ČERNÁ a Barbora ZACHAŘOVÁ, 2013. Metodika doprovázení: Podpora, vzdělávání a kontrola při výkonu náhradní rodinné péče [online]. Amalthea [cit. 2021-4-27]. ISBN 978-80-904801-0-0. Dostupné z: https://www.centrumpodpory.cz/soubory/metodiky/Amalthea_Metodika_doprovazeni.pdf

Sdělení č. 104/1991 Sb.: Sdělení federálního ministerstva zahraničních věcí o sjednání Úmluvy o právech dítěte, 2021. Zákony pro lidi: Sbírka zákonů [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1991-104>

Usnesení č. 2/1993 Sb.: Usnesení předsednictva České národní rady o vyhlášení LISTINY ZÁKLADNÍCH PRÁV A SVOBOD jako součástí ústavního pořádku České republiky, 2021. Zákony pro lidi: Sbírka zákonů [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1993-2>

Zákon č. 89/2012 Sb.: Občanský zákoník, 2021. Zákony pro lidi: Sbírka zákonů [online]. [cit. 2021-04-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2012-89>

Zákon č. 359/1999 Sb.: Zákon o sociálně-právní ochraně dětí, 2021. Zákony pro lidi: Sbírka zákonů [online]. [cit. 2021-04-25]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1999-359>

Zákon č. 99/1963 Sb.: Občanský soudní řád, 2021. Zákony pro lidi: Sbírka zákonů [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/1963-99>

Zákon č. 292/2013 Sb.: Zákon o zvláštních řízeních soudních, 2021. Zákony pro lidi: Sbírka zákonů [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2013-292>

Zákon č. 500/2004 Sb.: Zákon správní řád, 2021. Zákony pro lidi: Sbírka zákonů [online]. [cit. 2021-4-27]. Dostupné z: <https://www.zakonyprolidi.cz/cs/2004-500>

SEZNAM POUŽITÝCH SYMBOLŮ A ZKRATEK

NRP	Náhradní rodinná péče
OSPOD	Orgán sociálně právní ochrany dětí
SPOD	Sociálně-právní ochrana dětí
PPPD	Pěstounská péče na přechodnou dobu
IPOD	Individuální plány ochrany dítěte
OÚORP	Obecní úřad obce s rozšířenou působností
Sb.	Sbírky
Vzpp.	Ve znění pozdějších předpisů
např.	Například
apod.	a podobně
popř.	popřípadě
aj.	a jiné

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1 Přehled účastníků výzkumu	50
---	----

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha 1: Otázky k rozhovoru

Příloha 2: Přehled kategorií a kódů

Příloha 3: Ukázka rozhovoru

PŘÍLOHA 1: OTÁZKY K ROZHOVORU

Úvodní otázky:	
1.	Jak dlouho již tuto pozici zastáváte?
2.	Jak jste se k Vaší nynější práci dostala?
3.	Povězte mi něco o Vaší práci sociálního pracovníka s dětmi v náhradní rodinné péči?
4.	Jako sociální pracovník působící v oblasti náhradní rodinné péče máte určitě mnoho povinností, které k nim patří?
5.	Kde začíná náplň práce sociálního pracovníka?
6.	Kde končí náplň práce sociální práce s dětmi v náhradní rodinné péči?
Hlavní otázky:	
7.	Co všechno by se dalo tedy zařadit do vašich kompetencí při výkonu Vaší práce v oblasti náhradní rodinné péče?
8.	Napomáhá Vám užití těchto technik k navazování vztahu s dítěte, popř. jeho rodinou?
9.	Využíváte ve své práci techniky, které s dětmi realizujete? Pokud, ano o jaké techniky se jedná?
10.	Dokázala byste zařadit jednotlivé techniky, které využíváte do kategorií podle jejich účelu (k čemu jejich použití napomáhá)?
11.	Jaké techniky při práci s dětmi nejčastěji využíváte?
12.	Dochází u Vás k pravidelnému vzdělávání se v oblasti speciálních technik využívaných v NRP?
13.	Jak postupujete ve své práci v případě přidělení nového případu (dítěte)?
14.	Podle čeho volíte použití konkrétní techniky?
15.	Máte povědomí o metodě My Backpack? Pokud ano, využíváte ji v praxi?
16.	Jaká technika se Vám jeví jako nejúčinnější? A proč?
17.	Která technika se Vám během Vaší praxe s dětmi v NRP nejvíce osvědčila? A proč?
18.	Je nějaká forma techniky, od které byste ráda upustila, přestala používat?
19.	V čem vidíte smysl při využívání těchto technik a metod při práci s dětmi v NRP?
20.	Z jakého důvodu jste si zvolila za cílovou skupinu práci s dětmi v NRP?
21.	Jak se Vám s těmito dětmi pracuje?
22.	Co považujete při vaší práci s dětmi v náhradní rodinné péče za nejdůležitější?
23.	Jak přistupujete ve své práci k dětem, které se ocitly v náhradní rodinné péči?
24.	Čeho chcete ve své práci s dětmi v NRP docílit? /V čem vidíte hlavní cíl Vaší práce s dětmi? A proč?
25.	Když se zamyslíte nad dětmi, se kterými jste měla možnost pracovat, existuje nějaký příběh dítěte, na který ráda vzpomínáte?
26.	Jaké jsou nejčastější překážky při Vaší práci s dětmi v NRP? (Jak se s těmito překážkami vyrovnáváte)?
27.	Co považujete ve Vaší práci s dětmi v NRP za nejtěžší činnost?
28.	Kdybyste se měla zamyslet a popsat mi úskalí Vaší práce s dětmi?
29.	Jaké pozitiva Vám práce s dětmi v NRP přináší?
Ukončovací otázky:	
30.	Je něco, na co jsme během našeho rozhovoru zapomněli?
31.	Chtěla byste zdůraznit ještě nějakou oblast, o které jsme se bavili?
32.	Chtěla byste se na něco zeptat vy?

PŘÍLOHA 2: PŘEHLED KATEGORIÍ A KÓDŮ

OSPOD KATEGORIE	KÓDY	Doprovázející organizace KATEGORIE	KÓDY
		RODINA JAKO CELEK ANEB JSME RODINA	osobní kontakt; četnost kontaktů; telefonický kontakt; komunikace-dominanta; pozorování interakce rodiny; dohoda s organizací; partnerství; vzájemná důvěra; budování vztahu; vzdělávání pěstouna; příbuzenská pěstounská péče; vliv pěstouna
VZTAH PRACOVNÍK A DÍTĚ ANEB I MY BÝVALI DĚTI	kontakt s dítětem; vymezení pozice; pocit bezpečí; pocity dítěte; spokojenost dítěte; dítě na prvním místě; respekt; opora dítěte; životní osudy dětí; nenásilná forma; empatie; cesta k dítěti; role náhradního rodiče	VZTAH PRACOVNÍK A DÍTĚ I MY BÝVALI DĚTI	dítě nemluvné; stydlivé; hravé; uvolněné; spolupracující; komunikativní, živelné; reakce dítěte; potřeby dítěte; životní osudy dětí; ochránce; respekt; cesta k dítěti; spolehlivost
RUCE POSKYTUJÍCÍ DOMOV A OCHRANU	vedení spisové dokumentace; zprostředkování NRP; formy NRP; počátky práce; rozvázání spolupráce; součinnost s doprovázející organizací; multidisciplinární spolupráce; zpracování IPOD;	RUCE POSKYTUJÍCÍ PODPORU A SMĚR	podpora rodin; mapování situace; směřování k cíli; preventivní činnost; součinnost s OSPOD, multidisciplinární spolupráce; motivace; vedení a doprovázení; rozvoj; poskytování rad

	provádění dětí; potřeby dětí; ohraničené kompetence; směřování rodiny; vzdělávání		
SOCIO- TERAPEUTICKÉ TECHNIKY ANEB PRÁCE HROU	bližší vztah; depersonalizace; usnadnění práce; odkrýt skryté; pomocník k vyjádření; ověřování informací; odreagování; časový pomocník	SOCIO- TERAPEUTICKÉ TECHNIKY ANEB PRÁCE HROU	nápomocné; zisk informací; mapování emocí; práce s podvědomím; řešení problému; otevření cesty k tématu; uvolnění dítěte; bezpečnější pozice
NEPSANÉ PRINCIPY	hledání symbolů, důvěrnost sdělení; vyhledávač; nezkušenec; potřeba vzdělávání; účel; dobrovolnost; profesionalita; věk dítěte; důvěrnost vztahu; stav dítěte; časový prostor; srozumitelnost; citová vyrovnanost; hodnoty	NEPSANÉ PRINCIPY	potřeba vzdělávání; účel; naladění dítěte; charakter dítěte; ustálenec; neutralita; věk dítěte; dobrovolnost, profesionalita, zásada mlčenlivosti
DRUHY TECHNIK ANEBO KAŽDÝ SI NĚCO NAJDE	rozhovor; kresba; terapie hrou; hra s kameny; komunikace prostřednictvím her; projektivní techniky; My Backpack; strom s panáčky; Kniha života	DRUHY TECHNIK ANEBO KAŽDÝ SI NĚCO NAJDE	moře emocí, technika pískování, kresba, kniha života, osa života, aktivní naslouchání, projektivní techniky, terapie hrou,
POZITIVA A NEGATIVA PROFESE ANEB CO SE SKRÝVÁ POD POVRCHEM	sloučení povinností; časová vytíženost; náročnost; vysoké požadavky; nedostatek praxe;	POZITIVA A NEGATIVA PROFESE ANEB CO SE SKRÝVÁ POD POVRCHEM	počet dětí; vhodnost dětí; náročnost případů; intenzita kontaktů; syndrom vyhoření;

PŘÍSTUP MĚNÍ
POSTUP

naplňující práce;
obohacující práce;
biologická rodina;
administrativní
činnost; míra
spolupráce; citlivost
témat; obtížné
situace; chybějící
zkušenosti;
obohacování
zkušenostmi;
supervize
nenásilný přístup;
přístup hledající
cestu; sociální
cítění; důraz na
praxi; zájem o
vzdělávání;
detektivní práce;
sdílení zkušeností;
odlišnost
pracovníků; etický
kodex

PŘÍSTUP MĚNÍ
POSTUP

neadekvátnost nároků;
časový prostor;
ohraničené
kompetence; práce
postrádající smysl;
dobrý pocit; přínos
zkušeností;
smysluplnost;
supervize; biologická
rodina; přístup dítěte;
právní systém; citlivost
témat
nenásilný; cit pro
práci; odlišnost
pracovníků; citová
vyrovnanost; hledání
kompromisu;
přijímající; laskavý;
neodsuzující přístup;
psychohygienu

PŘÍLOHA 3: UKÁZKA ROZHOVORU

Tazatel (Lucie Rošťanská): Takže téma je práce s dětmi v náhradní rodinné péči z pohledu právě Vás sociálních pracovníků s využitím sociálně terapeutických Já se Vás nejdřív zeptám, jestli můžu rozhovor nahrávat?

Účastnice výzkumu (č. 3): Ano, souhlasím. Dobře.

T: Takže co bys mi na úvod řekla o tvojí práci sociálního pracovníka v oblasti NRP?

ÚV: Tak tady se zrovna myslí, že je zrovna obecně dané, že fakt moc nevím, co mám odpovědět, co bych řekla o pozici sociálního pracovníka. Asi to, že vedeme spisovou dokumentaci vlastně dětí, co jsou v NRP, ale vedeme také na městském úřadě dokumentaci žadatelů o NRP, takže pracujeme nejen s dětmi ale i s dospělými a to je asi takové to gró.

T: Teď se tě zeptám s jakými formami NRP pracuješ?

ÚV: Takže dá se říct, že se všemi formami NRP. Máme v evidenci děti, které jsou svěřeny do pěstounské péče, pěstounské péče na přechodnou dobu, děti, které se dostávají do osvojení, děti které vyrůstají v ústavním prostředí a samozřejmě děti, které vyrůstají v NRP, ale v rámci jako širší biologické rodiny, ale nejsou v péči rodičů, takže ta NRP, jak kdyby, obsahuje všechny formy, kdy dítě nevyrostá se svými rodiči.

T: A chtěla bych se tě zeptat, jak dlouho pracuješ tady na té pozici?

ÚV: Na této pozici...tak 7 let.

T: A celkově v té oblasti NRP?

ÚV: To myslím takhle, na úřadě jsem 12 let a 7 let se věnuji náhradní rodinné péči, z toho první dva roky to bylo v rámci doprovázející organizace, a 5 let přímo jako že na úřadě vyloženě jako sociálně pracovnice OSPODU.

T: A jak ses tady k té nynější práci v té oblasti NRP dostala?

ÚV: Přiznám se, že o NRP jsem psala už i diplomovou práci, takže mě to zaujalo na VŠ, asi i tím, že mám v okruhu známé, které mají děti svěřené do péče, ať už do adopce nebo do pěstounské péče, takže mě to tak nějak to téma zajímalo a objevilo se v mém životě, jako i mimo a přišlo mi vždycky jako takové zajímavé, asi v té oblasti jako sociální, jak pomoci dětem, tak mě to přišlo takové smysluplné, takže jsem já sama asi hledala cestičky, jak se k tomu dostat no, tak jsem se dostala.

T: A jako sociální pracovník působící v té oblasti NRP máš určitě mnoho povinností, a kdybys je měla shrnout, nebo vypíchnout ty nejdůležitější, tak které by to byly?

ÚV: Jako povinnosti sociálního pracovníka na úřadě?

T: Ano v té NRP? Nebo spíš co všechno zahrnují tvoje kompetence v této oblasti?

ÚV: Myslím si, že člověk, netvrdím, že je mám ale snažím se je získávat, asi potřebuji kompetence ze strašně moc oblastí, musí to být napůl právník, napůl psycholog, napůl terapeut, napůl sociální pracovník, na půl v podstatě obyčejný rodič, aby to situaci dokázal vlastně obsáhnout ze všech úhlů pohledu, jo...být si vědom i co ten rodič zažívá, ale trochu se vrátit do dětských let, co to dítě v tom zažívá, občas se řeší záležitosti, které opravdu jsou nutné nahlédnout do zákona, někdy se řeší něco s institucemi, někdy naopak běžné každodenní prostě záležitosti výchovné problémy, takže trochu i nějaký vychovatel, pedagog, je tam strašně moc profesí, a od každého snad mám něco, ale říkám, je to takové, je toho tak strašně moc, že právě že i díky té praxi a těm zkušenostem se pořád něco nového člověk učí a já teda doufám, že sem ten člověk, že vždycky když se setkám s nějakým problémem, že se ho snažím vyřešit, nehledám jako důvody, proč něco nejde, hledám důvody proč něco jde, takže opravdu se snažím najít cesty, jak těm dětem pomoci.

T: A kdybys měla říct, kde podle ta práce sociálního pracovníka s těmi dětmi v NRP začíná?

ÚV: Tak to je těžká otázka, kde začíná, asi vyloženě jako, nechci říct narozením dítěte, protože kolikrát už v podstatě se na to dítě zaměřujeme už v době těhotenství té matky, protože opravdu tyto děti pocházejí z rizikových prostředí, ze sociálně slabých rodin, které už nějakým způsobem v evidenci OSPODU jsou, takže už si mapujeme ten terén i když jsou ty maminky těhotné, zjišťujeme, kde bydlí jaké mají podmínky, jak jim pomoci, aby mohli mít dítě u sebe a narozením se rozjede větší kolotoč, protože už ten tvoreček tady je a musíme se o něj postarat, a buď teda ty rodiče zabraly už v době těhotenství a šlo to a nebo se jim snažíme ihned po porodu poskytnout nějakou radu, poradenství, ale když o to ten člověk nestojí tak potom už právě jako to pokračuje dál, ale pokud má být odpověď na tuto otázku, tak určitě ještě v prenatálním období.

T: A kde podle tebe ta práce naopak končí nebo u čeho by měla skončit?

ÚV: Skončí...no je to těžké, u nás končí nebo u mě opravdu skončí prostě 18 rokem život dítěte zletilostí, ale nemyslím si, že tady ta práce končí, my máme na úřadě, nevím jestli teda nepředbívám nastavený i systém o děti po dosažení zletilosti, s tím, že v podstatě

zhruba rok před tím už kontaktujeme pracovníka oddělení sociální pomoci a služeb na našem úřadě stejného odboru, ale vedlejší oddělení, kde mu určíme pracovníka, který ten poslední půl rok s tím dítětem pracujeme oba dva a zaměřujeme se právě na oblasti, které ten mladý, dospělý v kterých potřebuje pomoc. Nějaké rodiny samozřejmě jsou, že se navázaly a ty vztahy fungují jako v normální rodině, ten mladý dospělý zůstává v rodině a funguje to pěkně, fungují vztahy jako v normální rodině, někdy to takhle nefunguje, tam ti lidé potřebují pomoc a ve smyslu opravdu běžných záležitostí jestli stále můžou mít dětského lékaře, nebo jak mají obvodního lékaře, jak zacházet se zdravotní pojišťovnou, kde získat příjem, bydlení, jak si zaplatit nájem, jestli ještě dál můžu nemůžu studovat, co to pro mě bude znamenat, jak si najít práci a takové, takže nemyslím si, že ta práce jako že je, protože tady ty děti vždycky nějakým způsobem nesou tíhu toho, že nevyrostaly s rodiči, mají za sebou různé těžký či lehký život, různá traumata a dá se říct, že opravdu se nám stávalo, že ty děti už jsou dospělý se nám vracely a ptaly se tady na tyto témata, takže teďkom jsme nastavili takový trošičku jiný, že se to snažíme nějakým způsobem předejít, aby se vlastně z nich nestali bezdomovci, takže jo formálně to pro mě končí 18 rokem, ale zkušenost je taková, že i někteří se vrací a ptají se, co mám dělat, takže je potom nasměřuju, kam mají jít, co mají udělat, takže nějaké poradenství je a jako přímou práci já konkrétně s nima po 18 roku opravdu nemám.

T: A už tady zazněly určité ty kompetence, činnosti ale přece jen, teď bych to chtěla přece jen nějak jako ve vztahu k tomu dítěti jaké činnosti vykonáváš?

ÚV: Samozřejmě mojí povinností je navštěvovat dítě v náhradní rodině a snažím se vždycky s těmi dětmi mluvit, všimnout si jejich neverbálních projevů, signálů, nechci úplně říct kontrolovat, ale mapovat jestli je všechno v pořádku, zda je to dítě tam spojené, šťastné, zda dostává všechno, co potřebuje, samozřejmě každá rodina je jiná, každá má jiný výchovný styl, každá má jiné hodnoty, takže nelze paušalizovat tady je to dobře tady je to špatně, ale spíš jak se tam to dítě v té rodině cítí, jestli se stalo součástí rodiny, když ne tak proč se tomu nestalo, co tomu bránilo, takže se snažím s těmi dětmi mluvit, mluvit s nimi i o samotě bez přítomnosti těch pěstounů, abych zjistila, někdy se samozřejmě stydí, bojí, ale jakože z dlouhodobého hlediska se jakože dá vyhodnotit jak to dítě vnímá a v čem potřebuje pomoc. Takže být tam jak já vždycky říkám být tam pro to dítě, já se to i těm dětem snažím říct, že jsem tam pro ně, nejsem tam pro pěstouny, jak oni mě vždycky říkají, vy jste domluvená s pěstounkou, tetou, mamkou, každý je nazývá jinak a já říkám, já nejsem s nikým domluvená já jsem tady pro to, že chci zjistit co ty chceš a pak můžeme

dál takže se snažím převrátit na jejich způsob myšlení, že jsem ten dospělý, kteří stejně drží partu s někým jiným a říct, že tady nejsem ani pro jednoho ani pro druhého, ale jsem tady pro to dítě a pro to co potřebuje

T: A teď když se dostáváme k další oblasti, tak já se tě zeptám, co si představíš, nebo co se ti vybaví, když řeknu socio-terapeutické techniky? Co si pod tímto pojmem představíš?

ÚV: Tak přiznám se, že ze školy už jsem dlouho, takže názvosloví nebudu jako úplně řešit, já v podstatě technika, jakákoliv technika, která mi pomůže lépe porozumět dítěti, tak to považuju za nějakou sociální, terapeutickou techniku, každopádně cokoliv co mi pomůže, abych se k tomu dítěti dostala blíže, pochopit jak přemýšlí, co ho trápí, tak tohle si pod tím představuju, může to být pouhý rozhovor, může to být nějaké malování nějaká hra, asi takhle.

T: To už jsi mě možná trochu zodpověděla další otázku. Já se tě zeptám, zajímalo by mě, které ty techniky s dětmi realizuješ?

ÚV: Snažím se s nimi samozřejmě povídat, takže rozhovor, když tam jsem tak se s těma dětma bavím, tak je motivuju, ať mi třeba namalují obrázek a tak samozřejmě já v tom už hledám nějaký ten můj smysl, cíl, některé mi ho namalují, načmárají něco, ale už i třeba z těch barev, které použijí nebo motivů, který použijí, říkám, i záleží o tom jaké téma se s tím dítětem bavíme, když se bavíme o dovolené tak je pochopitelné, že mi namalují, kde byly na dovolené, když se bavíme o rodině, tak je pochopitelné, že mi třeba namalují rodinu, když je to nějaký ponurý obrázek tak, vidím, že se něco děje, může to být samozřejmě jenom vývojovou fází dítěte, které je v pubertě a v podstatě se bouří proti všemu, takže trošičku i takhle to odhadovat, takže to malování. Já potom používám techniku s kamínky, mám různé druhy kamenů ať už co do struktury, velikosti, barvu tvaru, a v podstatě pracuju s nějakou depersonalizací toho človíčka, kdy vlastně on sám sebe prezentuje určitým kamenem, ty svoje blízké osoby taky v podstatě určí, který jsou kámen, a trošičku s těma kamínkami pohybujeme po stole a bavíme se o těch konstalacích, těm dětem to pomáhá že nemluví sám o sobě, ale bavíme se o kamínkách, který kamínek třeba bude smutný, když tento kamínek z rodiny odejde a tak, ale samozřejmě, i já i to dítě víme, koho ten kamínek představuje, ale pro ty děti je jednodušší, že nemluví o sobě a o mamce a o pěstounce, ale o šedém kamínku, malém kamínku a tak, takže se jim lépe hovoří.

T: Takže by se dalo říct, že využíváš projektivní techniky, že to dítě mluví prostřednictvím nějakého maňáska?

ÚV: Ano, když si narazila na maňásky tak jsem byla samozřejmě proškolená v metodě My Backpack, kde se právě pracuje tady s tou projekcí, pracuje se s maňásky, děti vlastně dostávají takovou kačenku, kterou si sami pojmenují, dají jí nějaké vlastnosti a vytváří jeho příběh. Potom se pracuje s tím, co ty děti vlastně projektovaly do té kačenky, co mají společného, jestli si vůbec všimly, že mají něco společného s kačenkou, jak se liší jejich příběh od příběhu kačenky a tady se ta hodně pozorovat vlastně, že to dítě tam hodně projektuje ten svůj život, ten svůj příběh na to, takže tady ty maňásky jsou taky fajn.

T: Já se zeptám, když už jsme tady u této metody, tak bych se chtěla zeptat jaké negativa a pozitiva tady u této metody vidíš?

ÚV: Negativa? Já tam negativa asi úplně nevnímám. Myslím si, že je to bezpečná metoda pro všechny i jak jsem říkala, že v podstatě nejsem psycholog, terapeut ale tady když se narazí na nějaké téma, které je pro to dítě těžké, tak vím, že ze zkušeností opravdu stačí říct, něco ve smyslu asi to bylo pro tebe těžké, uznat ten jeho pocit, u toho dítěte (nerozuměla) aha takže ona mi porozuměla, slyšela mě a stačí. Jo že opravdu a pokud by se něco takového zjistilo, tak samozřejmě mým úkolem je upozornit pěstouny nebo nějakého psychologa, že se tady toto objevilo, aby s tím pracovali dál, takže negativa já úplně nevnímám.

T: Takhle já bych to zformulovala trochu jinak-úskalí při používání tady této metody?

ÚV: Tak to bych stáhla úplně na mou pozici jako sociálního pracovníka na úřadě a to je možná to negativum, úskalí mám málo času se tady této metodě věnovat, protože je trochu časově náročná, ne že by děti nebyly, to by se dalo vždycky nějak najít, nevím, jestli tam teda zmiňuješ v té tvé práci, jestli o té metodě je tam zmíněné, takže tady nebudu popisovat pro jakou věkovou kategorii je to vhodné. Takže děti jako určitě jsou, spíš dělá problém časová náročnost a skloubení tady toho úřadu, protože opravdu máme hodně rodin na starosti, hodně spisu, hodně úřední papírové práce, která vlastně, na úkor té práce, která by pomohla, ale to musím říct, že je na úkor jakékoliv metody či techniky, ty ostatní techniky jsou možná pro mě rychlejší, v tom, že opravdu stačí mi se s tím dítětem sejít jednou, zjistit nenásilně jeho přání, potřeby, motivace nebo já nevím co. Protože tady ta metoda je o tom setkávání vícekrát a ...netvrdím, že to nejde, ale časová náročnost jediná je, protože zrovna na našem úřadě samozřejmě nám umožnili nakoupit pomůcky, můžeme to tady provádět, prostory na to taky máme, takže není problém, proč by to nemohlo být, ale problém je prostě časová náročnost a vytíženost sociální pracovníce na úřadě.

T: A kdybys měla vyzvednout teda, v čem vidíš ty pozitiva u tady této metody?

ÚV: Pozitiva vidím, v podstatě v tom že opravdu nenásilnou formou. Mě se teda podařilo navázat bližší vztah k těm dětem se kterými jsem tady toto dělala, protože jsme si ujasnili i moji pozici, kdo jsem, proč je vlastně navštěvuju, i to, že jsem tady od toho aby jim pomohla, abych si všimla jejich přání, a takže i tohle, že ty děti se na mě dívají trošku jinak, jsem jim bližší, když tam přijedu tak už ví, proč jsem tam přijela, takže to je u spoustu rodin opravdu ty děti netuší proč tam chodím, je jim prezentováno přijede paní ze sociálky jo, takže ani neví, proč tam jedu, jak tam jedu, takže já se vždycky snažím říct pěstounům, vysvětlíte dětem proč tam jezdím, ať je to pro to dítě, protože si myslím, že všechny podstatné věci a to by dětem měl sdělovat ten jejich nejbližší člověk. Takže určitě výhodou je ten vztah, který je bližší a lépe se s dětmi pracuje, potom samozřejmě pomáhá to hodně i té pěstounské rodině pěstounů pochopit, čím si vlastně to dítě procházelo či i prochází, takže i pro pěstouny je to přínosné, pro dítě je to možná i takové to uvědomění, takový ten aha efekt, jako že fakt toho mám hodně společného s tím káčátkem, fakt se to děje a je to právě další možnost pro další práci s psychologem, v případě, kdy se odhalí, že opravdu něco není v pořádku dítě nemá zpracované nějaké zážitky, nebo nějaký ten svůj příběh odkud se vzalo, kam potom šlo, kam následovalo, kde skončilo. Takže to si myslím, že je fajn no.

T: Já se ještě vrátím k té otázce, jsme přešli trochu někam jinam, které teda ještě další techniky tě napadají? Zmínila jsi tady nějaké projektivní, kresbu, maňásky.

ÚV: Takže ten teda vyloženě mám od titulu nevím p. Evy Zakouřilové, na které jsem teda měla možnost být i na semináři, to bylo strašně fajn to osobní setkání, takovou pohodovou paní jsem dlouho nezažila a navíc je to paní, která opravdu pracuje na úřadě, je to už starší paní takže tam pracuje už řadu let a už jako má takový nadhled nad věcí, a ta právě ta mě naučila několik technik, které jsou výhodou v tom, že opravdu se nemusím dětí násilně ptát a doptávat, a otravovat ho 5x,6x co si doopravdy myslí, ale když tomu věnuju na začátku čas, opravdu aby to mělo smysl, ta ušetřím čas potom, takže od paní Zakouřilové mám strom s panáčky, nevím jestli mám víc popsat, je to strom kde jsou panáčci, je to vyloženě černobílý papír, jsou tam panáčci různě posazeni na stromech, různě seskupení mají různý výraz obličeje a děti vlastně do toho takovým nějakým způsobem projektují své osoby blízké, nechci říct, rodinu protože mnohdy je to jenom o těch osobách blízkých, a všímám si, koho zakreslilo jako první, koho vybarvilo jakou barvou, proč to tak má, samozřejmě se doptávám, proč má ten a ten jakou barvu, všímám si postavení, které na tom stromě mají,

jsou tam samozřejmě i panáči mimo strom, kteří asi nějakým způsobem naznačují, že ta osoba asi nebude úplně blízka, nechce ji mít u sebe na stromě, takže je to takové, tento strom je hodně o takových pochopení vztahů a vazeb v té rodině, takže tady tenhle, potom občas používám, spíš je to teda s rodiči takový nějaký seznam přání, ale jde o to, že je to spíš taková technika, kde si rodiče odškrtávají jako takové fajfky, křížky, co se jim povedlo a nepovedlo a pokud mají seznam přání, snaží se vždycky jako takové 3 hlavní nějaké a co jak kdyby snažíme se dát takové podcíle nebo podoby, co k tomu cíli, přání jak tomu pomoci, jo. Teď pracuju s jednou rodinou, která má dítě u babičky, ti ho převzali ze své péče, tak samozřejmě prioritou pro ně je mít to dítě v péči, že zase podcíle si dáváme, co kdo pro to udělá, jak to jako povede a když to ti rodiče mají napsané na papíře, tak se jim v tom mnohem lépe orientuje, mají to na ledničce nalepené, můžou si tam jako dopisovat co je napadne, takže je to pro ně lepší, nějaká taková motivace nebo žebříček hodnot nebo nevím jak to mám nazvat, takže hodně se mi osvědčuje, že mi prostě ti lidi mají napsané, než, že se o tom bavíme, když se o tom bavíme já vím, já vím, ale skutek utek, ale když to mají postavené, tak se s tím lépe pracuje a potom už asi nic moc. Jo, ještě mě napadá jedna technika, ale ona je to spíš taková projektivní technika, kde se kreslí 2 domečky, většinou to samozřejmě představuje nějakou tu biologickou rodinu a náhradní rodinu a bavíme se s dítětem, dítě si u toho samozřejmě různě vybarvuje jak to má být, základem je, že ty domečky jsou totožné, naprosto stejné, kreslí se na čtverečkovaný papír aby opravdu vyšly 10 čtverečků 1 domeček, 10 čtverečků druhý domeček, takže ty domečky jsou naprosto totožné a přesto dítě dokáže říct, v kterém tom domečku by žilo radši. Pak se samozřejmě bavíme o různých variantách, kdy musí z domečku odejít a zase se tam vrátit a tak...No a potom spíše je to taková technika, nevím jestli technika to jsem si možná já vymyslela k těm domečkům, mám naskládaných spoustu kinder vajíček od dětí s různými postavičkami a tak a je to vlastně děti, je to možná něco podobného jak s těmi kamínky akorát, že tady si děti nevybírají kamínky, ale postavičky z kinder vajíček, takže tady už jde potom o to vidět nějaké takové seskupení, že když jedna holčička si u mě vybrala 5 šmoulíků, tak bylo jasné že se ztotožňuje s tou rodinou, protože všichni byly šmoulíci, a druhá rodina prostě byla všehočů, byl tam lev, byl tam nějaký panáček, byl tam hroch, bylo tak já nevím co, bylo jasné, že ta rodina je pro ni taková nejednoznačná, taková cizí, že se ztotožnila vyloženě, že do toho jednoho domečku dala všechny šmoulíky tak bylo jasné, že asi k nim má hezký vztah, kdyby neměla tak předpokládám, že by všichni byly šmoulíci a ona by byla nevím, nějaká balónek nebo něco. Takže všechny ty techniky jsou o tom, o takové laické analýze situace, tak jak všichni víme, že tmavá barva symbolizuje smutek, a zářivé barvy štěstí,

takže i tady toto se všechno vyhodnocuje spíš laicky jakoby a to by bylo tak asi všechno, co tak jako stíhám a tak, ale ráda se vždycky nějaké ty techniky podívám a tak, a řeknu si, že něco zkusím a zapomenu na to (smích). Ale tady tyto kamínky, strom s panáčky, dva domečky, My Backpack, to asi tak mám odzkoušené.

T: Já se tě zeptám, mě by zajímalo, jestli využíváš nějaké techniky již při navazování spolupráce s tím dítětem?

ÚV: Někdy ano, když jakože už vidím, že se to nedaří právě, abych se k tomu dítěti přiblížila, tak je to to jednodušší, protože ty děti nemusejí mluvit přímo se mnou, ale mluví právě prostřednictvím toho maňáska, mluví prostřednictvím kamínku, takže to neberou, že vyloženě musí mluvit se mnou. Je to o tom, že fakt se ten vztah asi navazuje líp no.

T: A chtěla bych se zeptat, zajímal by mě takový ten proces, jak to funguje, když je ti přiřazeno (nebo nevím jak to nazvat) nový případ v podobě nového dítěte jak to funguje? Nebo jak postupuješ?

ÚV: Jako postupuju z hlediska čeho jako navazování vztahů s dítětem nebo práci s tou rodinou?

T: Spíš mě zajímá ve vztahu k tomu dítěti?

ÚV: Ve vztahu k dítěti...záleží, jak to je, pokud je to jakože miminko, které se narodí, tak se ten příběh tvoří od začátku jako se mnou takže, poznávám co se děje, neděje. Pokud se u mě ocitne starší dítě, jakýmkoliv způsobem, třeba že jsme o rodině nevěděli a najednou je nějaký průšvih nebo se nám postoupí spisová dokumentace z nějakého jiného úřadu nebo nevím co, tak se snažím pátrat po té historii té rodiny protože to řekne hodně, takže buď si načtu spis z jiného úřadu od začátku, co se dělo, co s maminkou zkusili, nezkusili, čím vším si dítě prošlo, když je to něco nevíme a najednou se to objevilo na stole, tak spíš pátrám ve škole, jak tam funguje to dítě, nebo si i žádáme dětskou lékařkou protože to taky hodně odhalí, jak to vlastně šlo, kdo s dítětem chodil k lékaři, nechodil jestli má za sebou povinná očkování povinné prohlídky a takové věci, v případě, že se nám nezdá, tak třeba žádáme i policii o nějaké sdělení, jestli třeba vědí něco o rodičích, jestli byly rodiče nějak prošetřováni dříve, jestli tam nějaký záznam mají, takže taková spíš detektivní práce, zjišťovat u různých subjektů, co všechno se dozvíme, co by mohlo vlastně pomoci, abychom získali informace o tom dítěti, takže je to hodně o té spolupráci s různými subjekty, s ohledem na věk dítěte, Říkám u malého asi nám pomůže ten lékař, možná školka, U většího už i školy, nebo když víme něco, co se dělo tak kolikrát i nějaké jiné

instituce PPP, a tak, ale všechno se vlastně nabaluje, někdy se dozvím nějakou informaci kterou si dál ověřím, dál ověřím...Takže je to takhle takže, jo asi tak. Hodně je důležité zjistit ty informace, abych si udělala obrázek, čím vším si to dítě jakože prošlo a jdu do té rodiny, přiznám se, že nejdřív mluvím s těmi dospělými, který mi nějak naznačí situaci, ale chápu, že jejich úhel pohledu může být úplně jiný než dítěte, ale chci znát jejich stránku věci, abych věděla, nebo naopak mě ti dospělý můžou upozornit na to, že dítě má trauma z něčeho, tak vím, že se na to určitě při první schůzce ptát nebudu. Takže i na to, abych si na něco dávala pozor co je pro ně citlivé téma nebo naopak co má dítě rádo, když budu vědět, že ten kontakt se nenavazuje dobře, tak se můžu zeptat na nějaký jeho koníček, kterým vlastně získám ten jeho zájem a tu pozornost, takže tak no.

T: A které ty techniky využíváš nejčastěji?

ÚV: Nejčastěji? Asi strom s panáčky, a kamínky.

T: Chtěla bych se zeptat, podle čeho volíš tu volbu té konkrétní techniky, že třeba tady tu použiju nebo tady tu si vyberu, podle čeho?

ÚV: Asi i podle věku nebo i podle toho, co je v zájmu těch dětí, když jsou menší tak jim nevádí malovat, takže i rádi malují, rádi si vybírají ty barvičky, takže jim dám strom s panáčky, že jako mají radost. Když je to 12 ti leté dítě, kdybych mu dala strom s panáčky tak se na mě podívá trošku jak na mimoně jestli fakt chcu aby si jako malovalo, v podstatě vykreslovalo omalovánku, takže tam zase naopak volím ty kamínky, protože to je takové, že oni se na to podívají, aha fakt jsou různé a je to takové zajímavé, přece jenom je to ještě malé dítě, taky si určitě vozí suvenýry z cest, takže taky kamínky někoho baví, zaujmou, takže ty kamínky jim zase tolik nevádí no. Asi možná v tomto případě pokud mám volit mezi stromem s panáčky a kamínky, tak mladším dávám strom s panáčky a starším kamínky.

T: A chtěla bych se zeptat, když už máš tu techniku, tak jaké zásady při využívání té techniky považuješ za nejdůležitější, nebo jakých zásad se držíš?

ÚV: Zásad? Mm...jak to říct, takhle ty techniky využívám protože samozřejmě nechcu, aby to dítě úplně poznalo, že mým cílem je získat informaci která je pro něj velmi složitá říct jakože ústně, takže je to takové jakože zaobalit, proč tam je, takhle to dítě vždycky jako řeknu proč tady je jo, je to o tom hodně o tom vysvětlení té mojí pozice proč vlastně mluví přímo se mnou, i jak to jakože je proč tam jsem, že se něco děje to dítě to ví vždycky, že se něco děje, takže samozřejmě vím, že se něco děje, ale že bych ráda věděla,

jeho názor na to, že si spolu teď budeme vykládat, a hodně těm dětem jako vždycky říkám a zdůrazňuju, že to co se tady dozvím, zůstane mezi námi, že to určitě jako nepošlu dál, takže se snažím, aby ten vztah to dítě vnímalo fakt jako důvěrný, a dodržovat to, že ho pěstounům, nebo rodičům nebo komukoliv dospělému potom říkám, prostě byl šikovný, spolupracoval, nebo spíš mu třeba řeknu, že je vidět že toto téma je pro něj opravdu náročné, že je to pro něj těžké, ale nikdy neřeknu přesně. Někdy se děti zeptám, chceš, aby toto věděli? Řekneš jim to sám nebo chceš abych jim to řekla, takže hodně se jich, jako toho dítěte ptám co chce ono samo, někdy mi samozřejmě řekne já bych byla ráda, kdyby to pěstounka věděla, ale bojím se jí to říct, tak nabídnu tu pomoc, že to třeba můžeme říct spolu nebo to, někdy mi děti, řeknou ne já ji to řeknu sama, a když to nezkusím, že spolu nebo tak, ale vždycky o tom jako říct jim, že to zůstane mezi námi pokud nebudou to chtít oni sami pustit dál a výsledek pro ty dospělé je spíš jenom je to pro něj opravdu těžké, nebo zkuste zpracovat na tom, a na tom, nebo všimněte si toho co vám říká, opravdu vám to říká, asi ten vztah důvěry je nejdůležitější.

T: Zaznělo tady teda už několik technik, já se zeptám, jestli bych dokázala ty techniky rozdělit do nějakých kategorií třeba podle účelu, např. tady ta skupina mapuje vztahy v rodině, tady ta skupina ta zase pracuje s identitou toho dítěte, popř. do jakých kategorií a konkrétní techniky nebo jestli třeba tady tu techniku jestli se prolínají, jestli si řekneš tady tu techniku jak tam tak tady v této oblasti využít?

ÚV: Myslím si, že jo že to lze prolínat. Děti v té náhradce vždycky řeší vztahy, vazby, protože oni, drtivá většina ví že jsou v náhradní rodině, takže řeší, kde mají tu biologickou rodinu, některé jsou s níma v kontaktu některé nejsou, a hledají ty svoje kořeny, takže hodně je jakože i u těchto dětí o tom vztahu důvěry jakou mají k těm pěstounům a o tom jestli mají kontakty se svou biologickou rodinou, v náhradní péči hodně řeším jako kontakty s biologickou rodinou ty styky, takže je tam hodně i důležité jestli si i ti dospělý sednou, jestli ti pěstouni přijmou tu biologickou rodinu ale, ve smyslu že, nemyslím přímo, že si ji pozvou domů na kávu, ale jestli ji přijmou, že maminka prostě je závislá, je nemocná a nějakým způsobem to akceptují tuto informaci a pracují s ní, nebo jestli mají vůči sobě averzi to je ta fetka, která odložila dítě, tak je jasné že ty vztahy už tady nejsou úplně dobré a jde o to jak to vnímá to dítě, já vždycky říkám, že to vnímáte, že tu maminku nesnášíte neznamená, že ju nesnáší to dítě jo, a to dítě si může vytvořit vztah úplně jiný, takže když potřebuju zjistit jaký vztah, fakt jakože, protože ty kontakty jsou takový kámen úrazu i kámen soudních sporů, protože pokud se nedomluví, tak to jeden z nich dá nějaký

návrh na soud, na úpravu styku, takže u toho dítěte spíš zjišťuju, to co mi říká ten pěstoun je pravda, nebo to co mi říká ta maminka je pravda, ale ptám se jakože ty vazby třeba u toho stromu s panáčky jako odhalí, jakože se fakt zjistí, já najednou zjistím, že dítě s maminkou nemá žádný problém naopak chce ji mít blízko sebe, naopak je v zářivých barvách nebo naopak jsou úplně ve stejných barvách, vnímá že jsou stejně naladěni, takže nevím přesně jak to...jo u těch styků, kontaktů s rodinou používám hodně ty vztahové vazby panáčky, je pravdou že i kamínky tady jdou velice dobře využít, protože jak říkám mají různý tvar, velikost, bravu, takže když zvolí přibližně stejné odstíny tak je jasné že taky jako to vyjadřuje zase nějakou identitu k té rodině, ale to jsme zase v tom, že vlastně řeším tu identitu toho dítěte, u toho My Backpacku je to opravdu spíš ta cesta, ten průběh té identity, kde jsou ty kořeny toho dítěte jakou cestu už ušlo a kde je teď, jestli je tam spokojené nebo jestli bylo v té cestě něco co způsobilo ty traumata, tohle už nedokážu jako takhle říct, říkám, je to o tom, že ze školy už jsem dlouho takže nedokážu úplně popsat, zas z laického hlediska, že mi to pomůže pochopit tu situaci, ale zase asi nedokážu úplně rozdělit. To bys mi musela říct kategorie a já bych ti je tam rozdělila.

T: Dobře, tak, když jsme se teda bavili, že ty kontakty bývají kámen úrazu a chtěla bych se zeptat které techniky, jestli je využíváš a za druhé, které techniky bys zařadila, když chceš pracovat s minulostí dítěte, s jeho identitou, s biologickou rodinou?

ÚV: Jo tak to je určitě ten My backpack, tady je opravdu se uvědomuje, je to v podstatě i pc program, kdy to dítě jasně vidí, že káčátko, které je v káčátkové rodině se dostane do rodiny pejsků, je to něco podobného jako příběh o ošklivém káčátku, jakoby to byla labuť. Ale káčátko nebyla labuť, takže tohle určitě ten My Backpack je o životním příběhu dítěte, aby si uvědomilo, že pochází z jiné rodiny, ušlo nějakou cestu a je v jiné rodině.

T: Já bych se chtěla zeptat např. osu života, nebo genogram?

ÚV: Teda v náhradce využívá kniha života, já se přiznám, že tady jsem trošičku převedla své kompetence na kompetence pěstounů a píšu jim to hodně do individuálního plánu dítěte, že oni budou pracovat na knize života. Takže opravdu zapisují důležité události v životě dítěte, lepší fotografie, z minulosti, přítomnosti i fotografie ústavního zařízení, odkud to dítě přišlo, já vždycky říkám udělejte si fotku dejte to do alba, jak ta budova vypadala, kde byla napište adresu, u některých dětí, co jsou v náhradní, možná ještě ale nevím jestli to technika, je to spíš takový rituál na který jsem spíš došla zkušeností a říkám to pěstounům ať slaví dovezeniny, že tím tomu dítěti dají najevo že si ho dovezli odněkud a ať mu povypráví ten příběh odkud si ho dovezly, ať mu odvykládají pohádku, která

vlastně, kde tím hlavním hrdinou jsou ty děti, takže dovezeniny, knihu života, se snažím vždycky převést na ty pěstouny, že oni mají opravdu ty informace k dispozici a když dítě přechází byť z jedné pěstounky do druhé něco se nepovedlo, tak tady ta kniha putuje s ním, aby to měl u sebe ty informace. Je pravda, že takový ten genogram nebo něco takového jsem řešila u dítěte, kde se fakt jako řešilo do jakého výchovného prostředí půjde a tam jsme si opravdu malovali kolečka, kde jsem já tady je mamka a taťka, tady jsou pěstouni, tady je sousedka, tady je moje teta, tady je moje kamarádka a zjišťovalo se, kdo jsou ty osoby blízké, na kterých mu záleží a tohle spíš i mě pomohlo v tom, jak kdyby, protože tu situaci dítěte nikdy úplně neřeším sama tak jsme uspořádali případovou konferenci na kterou jsme tady tyto lidi pozvali, že mě to pomohlo v tom, pochopit, kteří lidi jsou pro toho človíčka důležití a které jsem vlastně pozvala na tu případovou konferenci o tomhle jsem ani nevěděla, nevědomky jsem udělala nějakou techniku, takže je to možná v mnoha směrech i instinktivní nějaká práce co si myslím, že prostě zabere nezabere, jak se vlastně dostat k těm informacím, že kdybych se dítěte zeptala koho chceš mít na případové konferenci, protože zaprvé nepochopí co to je případová konference, takže se spíš bavím o tom, že se setkáme a jak to tam bude probíhat a určitě kdybych se zeptala koho tam chceš mít tak bude mlčet nebo řekne 2 osoby, ale když se o tom bavíme koho má v životě, klidně i trenéry jak ty děti chodí na ty kroužky, hezky o nich mluví a jsou pro ně důležité.

T: Takže když si třeba vezmeme kategorii identita dítěte tak tam vyšel ten genogram, osa života, rodokmen. Když teda budeme mapovat ty vztahy v rodině tak tam jsi říkala ty kamínky, strom, a napadá mě třeba ještě oblast nějaká porucha vazby attachmentu, jestli nějakou techniku tady v tomto máš nebo ještě se s tím nesešla?

ÚV: Asi tohle do toho asi úplně nepouštím, možná by to trošku šlo napasovat na ten My Backpack, kde se vlastně zjistí jak to to dítě má, nebo ta jeho kačenka jak to má, potažmo to dítě, možná ten My backpack, ale do tohoto opravdu to spíš jako je o tom že citlivý pěstouni zavnímají že něco není v pořádku tady v té vazbě a tam asi navazujeme spolupráci s psychologem. Jo že pro mě tady ty techniky jsou takové v tom každodenním životě ověřit si tu informaci jedna paní povídala a ať tomu trošku rozumím já a nemusíme dítě hnát k nějakému psychologovi a na nějaké vyšetření nebo na znalecké posudky, jakože to už je jako úplně poslední, abych si v tom trošku já udělala jasno, abych věděla jak potom s těma lidma, kam je dál vést, kam vést ty pěstouny, kam vést ty rodiče, takže je to spíš takové pro tu moji potřebu jako porozumět a dělat ty věci správně, ale pokud se zjistí něco takového tak určitě kontaktujeme psychologa.

T: A když jsme se tady bavili o těch kategoriích, napadla tě ještě nějaká další, kromě té minulosti, identity a vztahů v rodině, jestli se ještě na něco zaměřuješ třeba na nějakou specifickou oblast?

ÚV: Asi mě nenapadne.

T: Dochází u tebe k dalšímu vzdělávání se tady v té oblasti? Jestli chodíš na nějaké kurzy nebo popřípadě tvůj poslední kurz nebo školení?

ÚV: Takhle v podstatě sociální pracovník na městském úřadě se musí samozřejmě vzdělávat a...musí absolvovat akreditované školení, jak už od MPSV, které jsou právě zaměřené na ty techniky tak i musíme, v podstatě jsme v jisté kategorii i úředníci, takže i podle zákona o vzdělávání úředníků, musím říct, že různé semináře nebo školení jsou už samozřejmě akreditované obojím ministerstvem, takže je to pro nás jednodušší. Poslední co jsem absolvovala bylo spíš opravdu školení zaměřené na práva a povinnosti pěstounů jako osob pečujících a bylo to spíš asi zaměřeno na tu právní stránku, jakože byl to školitel byl právník a opravdu spíš říkal s čím se můžeme potýkat, hodně je to o tom že pěstouni mají právo pečovat o dítě, ale v podstatě nejsou zákonnými zástupci, hodně naráží na to co je běžnou záležitostí, kterou můžou vyřešit sami a co už není běžnou záležitostí na které potřebují zákonné zástupce, takže tam bylo takové různé rozkategorizování, co lze co nelze považovat. Musím říct, v mnoha školeních je to spíš o tom, že už to dělám docela dlouho takže spíš osvěžit si to, zopakovat, ve smyslu ježiš to už mě vypadlo, nebo na to jsem zapomněla, tím, že to člověk nepoužívá nebo to takže spíš jako osvěžení si něčeho v nějakém mi to pomůže rozhodování, právě tady v tom co je běžnou není běžnou, říkám jako příklad, něco co jsem samozřejmě tušila ale tím, že jsou ty školení můžeme sdílet, to co která jiná pracovnice řešila za případ a tak si řeknu aha, řešila jsem podobný, to by takhle šlo tady udělat, takže poslední školení co bylo tak bylo spíš zaměřeno na právní stránku pěstounské péče o právech a povinnostech pěstounů. Já hledám vždycky takové nějaké zajímavější školení, právě tady ty techniky, na to si trošku brousím zuby letos na nějaké osvěžení, protože vidím, že paní Zakouřilová má nějaké speciální techniky, samozřejmě základy, pak má pokračování a takové věci. Backpack jsem si taky našla, protože je to něco trošičku jiného absolvovala jsem školení na vlastně přípravu náhradních rodičů nebo pěstounů a to v podstatě metodou PRAY. Pokud chce být někdo pěstounem nebo náhradním rodičem musí absolvovat tzv. přípravy, kde je vlastně spojení nějakých od toho právního rámce, lékařského psychologického a všeho a ony jsou různé metody jak to těm lidem vstípit, co to ta pěstounka znamená a tahle metoda se právě zaměřuje, že to bere

jak kdyby na kompetence těch pěstounů, jo to co by pěstoun měl umět, pomáhat a chránit dítě, být součástí týmu, předávat si informace, spolupracovat s doprovůdkou, jo všimati si přání a potřeb dítěte, jo je tam nějakých 5 bodů a není to právě rozkategorizováno na právní stránku, lékař, psycholog, ale je to rozkategorizováno podle kompetencí pěstounů. Jo a v rámci té jedné kompetence se baví, co všechno tam spadá, co všechno by ten pěstoun měl umět. Takže ty přípravy jsou vedeny třeba tímto způsobem, že to pro mě bylo taky zajímavé, protože, tam jsem absolvovala školení které bylo v podstatě takové jako zážitkové, sebezkušenostní, tak to tam některé ty techniky to jsem měla slzy v očích ve mně zanechali, ale jo byla jsem ráda, že jsem si to takhle odzkoušela, že vím, co to pro to dítě znamenalo nebo tak, takže i tady tohle jo že, nesnažím se prostě že si splním, abych měla splněno, ale snažím se v tom hledat ty školení, které jsou pro mě něčím zajímavé, něčím zvláštní, některé předpokládám, že mi dají něco víc než si odsedět 6 nebo 8 hodin prostě a školitel mluví, mluví a nic se neděje.

T: A zeptám se tě, kdy jsi absolvovala to školení na tu metodu My Backpack, jestli před rokem dvěma?

ÚV: 2-3.

T: Ještě se zeptám, jestli máš nějakou techniku jakože, kterou jsi absolvovala ty jsi mi říkala, vyjmenovávala, ale jestli přímo na nějakou techniku?

ÚV: Asi to ne, ne jako trošičku se přiznám, jak mě teď přibývá takových těch sporů mezi pěstounskou a biologickou rodinou ve smyslu úpravy styku, proč se nemůže s dítětem vídat nebo proč už můžu nebo já nevím co....tak spíš mě teďkom třeba láká jít na nějaké školení aspoň nějaké základy mediačních technik, které bych využila třeba při rozhovoru, protože fakt jako je to spíš o tom já se vždycky snažím, aby to lidi nešli k soudu, já vždycky říkám, to je až ta poslední možnost, ale nevím, jak právě tady v tomto postupovat, samozřejmě se snažím vysvětlit jim jedné straně v čem ju chápu, druhé straně v čem ju chápu, v čem by se měli pochopit oni navzájem, ale teďka uvažuju, že bych šla do nějakého školení nebo nějaké proškolení, nevím jestli je přímo by to měl být jenom seminář kde mi to něco nastíní nebo jestli by se jednalo o něco takového sebezkušenostního, tak teďkom ty mediační techniky, říkám ale to už mě se tam trošičku vytrácí to dítě opravdu je to spor mezi dospělými, ale bohužel se objevuje a toto mě přijde, že mi teď trochu chybí, takže asi budu hledat tímto směrem no.

T: Tak teď se přesouváme k další oblasti poslední. Já bych se chtěla zeptat, z jakého důvodu sis právě zvolila cílovou skupinu práci s dětmi v NRP?

ÚV: No..to je těžké, nevím asi jsem tak nějak naladěna, sociální citění teď jsme se v práci bavili, že se, že neumíme být, když to řeknu blbě takové ty mrchy, ti sobci, řeknu to na příklad z dnešní doby mám 3 děti, mohla bych být s nima na ošetřování člena rodiny a byla bych tam už rok a do práce bych už ani nepáchla. Samozřejmě že já v tom vidím, to že nechám kolegy v tom, že budou dělat práci za mě, budou mít víc práce, nebudou to stíhat, navíc už jsem si nějaký vztah s rodinami navázala, takže by mi přišlo líto, že a já to z nich třeba od některých rodin cítím, že jsou prostě rádi, že už je mám delší dobu na starosti, že ten svůj příběh nemusí vykládat někomu jinému, že si se mnou už něco zažily, že vím, čím si prošli, a teď když by k nim měl přijít někdo jiný, tak je to zase někde jinde, je to pro ně nepříjemné, takže i když bych měla být doma tak si uvědomuju, vlastně strašně moc věcí, co mě to svědomí prostě nedovolí (smích), nedokážu si představit, že bych pracovala jinde než v sociální oblasti a přijde mi, o hodně smysluplnější pomáhat těmto dětem, samozřejmě na OSPODU, když to shrnu jsou takové 3 kategorie, je to klasická práce rozvádějících se rodičů, kde se spíš řeší bohužel spory rodičů, to dítě tam jako nějak mizí, pak jsou to výchovné problémy, to je agenda kurately pro děti a mládež, tam se přiznám, že nejsem nějak jako výchovně zdatná, abych dokázala nějakým způsobem vést výchovný pohovor s dítětem a nevyznám se ani v dnešní problematice opravdu já nevím ve smyslu kolik je typů drog a jakých a jaké mají účinky a takové věci, tady ta práce mi přišla jako smyslu plná, kde je vidět ten výsledek, když se to povede a děti se dostanou do rodiny, kde jsou spokojené, šťastné a tak. Samozřejmě ty oblasti na tom našem oddělení se hodně prolínají samozřejmě pokud já pracuji s dětmi tak jsou to děti s kterými už právě pracoval někdo z klasického odboru ve smyslu že to dítě bylo nějakým způsobem ohrožené, hledaly se možnosti, takže kolegyně mi ten spis postupně předával, a pracujeme na to spolu a já potom se snažím zajistit, aby opravdu se tomu dítě to dostalo, to co potřebuje, takže mi to přijde takové nejsmysluplnější a asi se v tom jako nejlíp orientuju no, právě možná proto říkám, že mi chybí ty mediační techniky, protože řešit hádky rodičů, tak nevím jak přesně, jak bych to jako dávala.

T: Já se zeptám, jak vnímáš svůj přístup k dětem v NRP?

ÚV: Snažím se dát jim najevo, že jsem tady pro ně, abych se dostala do nějaké takové pozice, že když budou potřebovat, že za mnou můžou sami přijít, že nepotřebují nikoho jiného oslovit, neříkám a asi mě tak nikdy brát nebudou i když v nějakých případech, že

musím být jejich kamarádka, to určitě ne ani to není smyslem, u nějakých se to jako blíží už ke kamarádskému vztahu, ale samozřejmě odsáď pocad', ty děti vědí, prostě na jednu stranu jsem nějaká autorita jo na druhou stranu se j snažím dát najevo, že jsem tady pro ně a je pro mě důležité, že prostě mi budou věřit takže, když se s nima bavím, něco slíbím, něco plácnu, tak se to fakt snažím dodržet, hodně se snažím připravovat na to setkání s nimi, takže i díky tomu, že mám těch rodin moc tak si vždycky připomínám, když mám jít do nějaké rodiny za dítětem, tak si prolistuju o čem jsme se bavili minule co tam nastaly za změny aby to dítě vidělo ten projevený zájem a o to jim hodně jde nejvíc jakože o ten že vědí aha tak ona si to z minula pamatuje, ten zájem, to dítě musí vidět zájem, protože jeho rodiče o něj zájem, nemají neměli a možná ani nebudou mít, takže ty děti jsou vděčné za jakýkoliv zájem.

T: Teď mě napadlo, jak jsi říkala, že máš hodně rodin, můžu se zeptat kolik?

ÚV: Dneska jsem to počítala, no rodin možná malinko miň, protože je tam více dětí, na kterých se vede více spisů, rodin tadle, dneska jsem počítala spisů mám 40 a rodin 30 něco.

T: Ještě se chci zeptat jaké bariéry nebo překážky vidíš v tvé práci při práci s těmi dětmi?

ÚV: Překážky. Asi vidím překážku spíš je to taková systémová, že je to úřad a opravdu musí dodržovat nějaké úřední hodiny a takové věci, i když samozřejmě tohle je překážka, která se vždycky se dá nějakým způsobem domluvit, musím říct, že naše přímá nadřízená je fajn, vždycky se nám snaží vyjít vstříc, takže když se domluvíme, byť je úřední den, potřebovala bych prostě zajít tady a tady, tak máme tu možnost ale, spíš to pociťuju tak jako vnitřně, že je ten úřední den a že bych nikam neměla, ale dá se to jako takhle domluvit, takže spíš někdy narážíme na takové ty pravidla co jsou jako fakt dané tím, že je to úřad, že si úplně nemůžeme dovolit, já nevím ať už je to o těch kontaktech jo, nemůžu si říct, že ve středu v tolik a tolik to bude, protože není volná místnost takže i ostatní se musí přizpůsobit nebo hledáme tu místnost pokud to je doprovodka tak si to může uzpůsobit nějak jinak, takže taková spíš, takové lehčí omezení tím, že je to na úřadě a musí se dodržovat nějaké pravidla úřední, ale jak já říkám vždycky hledám cesty jak to jde, takže prostě nebát se zeptat se a nějak to půjde.

T: Jako třeba když je to dítě nemluvné nebo nekomunikuje tak v tom překážku nevidíš?

ÚV: Nevidím, vidím v tom něco s čím se musí pracovat a to že je nemluvné asi pro to má nějaký důvod a v tom případě jo, prostě rozhodit sítě odborníků a hledat jak tomu dítěti pomoci, to že nemluví se mnou neznamena že nebude mluvit s někým jiným, no já v tom

jako překážku úplně nevidím, protože jako stát se to může určitě, ale říkám hledat to, proč to teda je tu příčinu a jestli by mluvil s někým jiným, jestli je v tom úplně něco, když bylo to dítě týrané, tak se s ním musí pracovat asi úplně jinak a v tomto případě to asi nebudu já, kdo bude tomu dítěti nejbližší, v tomto případě já ten spis povedu oficiálně, že mám složku na stole a budu to koordinovat a v podstatě nějak tu spolupráci různých institucí ale nebudu to já kdo to bude dělat no.

T: A chci se zeptat, třeba když je to dítě málo mluvné jestli využívalas právě nějakou tu techniku, abys ho víc rozmluvila nebo už raději k těm odborníkům?

ÚV: Ne, snažím se právě i přes to malování a tady toto a vždycky říkám, jako nenutím to dítě nikdy jakože mluvit, já mu klidně i řeknu, jakože vidím že dneska se mnou moc mluvit a nechceš mi třeba aspoň něco namalovat, jako že určitě ne já to respektuju, že se mu prostě nechce mluvit a ani nevím, de by mělo být dané, že by se mnou muselo mluvit, jo buď mi to vysvětlí nějakým způsobem pěstouni, že se zrovna dneska něco stalo a nechce se mu mluvit nebo je to něco dlouhodobého co třeba spolu i řešíme těžká, já určitě řeknu chápu, že se ti dneska nechce mluvit a on mě se taky dneska nechce mluvit a je to.

T: A zeptám se, co při svém výkonu práce považuješ za nejdůležitější v té oblasti?

ÚV: Mít pohodu sama v sobě, ve svém životě, protože pokud jsem nervózní tak, nebo něco se děje v mém osobním životě, tak pozoruju, že to má určitě vliv na tu profesní stránku, jo takže naučit se odpočívat, naučit se najít si čas, někdy je to právě i složité říkám i s těma návštěvama dětí a tak, jako taky mám nějaký osobní život, taky mám své děti, ale nechtěla bych aby se dělo něco na úkor jich, takže skloubit i tady tohle, takže se snažím, aby všechno klapalo doma a pak to může klapat i v práci.

T: Já se tě zeptám, co považuješ za nejtěžší úkol nebo činnost v té práci s těmi dětmi?

ÚV: Nejtěžší? Tak to je těžko říct, mě ubíjí to papírování, jako mě asi nevádí ta práce, a dojíždět za těmi dětmi, klidně i domů nebo do školy, nebo se s nima setkat venku, nebo já nevím co pobavit se, ale kolikrát strávit celý den tím, že někde jezdím nebo telefonuju, zjišťuju, zařizuju, no ale potom to samozřejmě dát na papír, ale to by asi nebylo taky nejhorší a všude to zaevidovat, každý záznam, každý telefonát, a i když jako říkám tu práci jako takhle asi plním prakticky to nějakým způsobem stíhám, jak kdyby řešit, ale už je obtížnější prostě ta byrokracie a to mě teda jako ubíjí.

T: Chtěla bych se zeptat, jaké pozitiva podle tebe ti ta práce přináší?

ÚV: Jo ty příběhy, které končí šťastně, jo asi jo ty příběhy, které jakože jsou a i ty příběhy, které skončí špatně jsou určitou inspirací, motivací jak to příště udělat jinak a někdy to uvědomění si, že někteří se mají hůř, že pořád jsme na tom dobře.

T: Kdybys mi měla popsat úskalí práce s těmi dětmi v NRP?

ÚV: Je to asi psychicky a časově náročné, protože přece jen každý má na mysl, že to není hračka je to dítě, které nějakou duši má nějaké prostě vědomí a nechce jí způsobit další trauma, další to a jsou to děti, které to mají v životě těžké a budou to mít těžké, že se s tím pořád budou vyrovnávat, někteří se vyrovnávají líp někteří hůř, takže se člověk vždycky snaží dát mu do života to nejhezčí no a aby to měl co nejlehčí, když si teda zažil něco tak špatného aby od teď se mu už nic špatného nedělo no.

T: A ještě se zeptám, tady jsme se bavili teda o tom, že využíváš několik těch technik, tak jak ty osobně ty techniky vnímáš?

ÚV: Pomáhá mi to, jak už jsem říkala, tím, že si udělám čas na tu techniku, tak se dozvím tolik informací, které mi zkrátí čas než abych to dítě a navíc mi přijde, že ty děti to stejně prokouknou, proč to dělám a než abych se ho 10 x ptala na to samé, tak se radši nachystám a soustředím se na ten jeden okamžik, n nějaký ten čas, který tomu věnuju, zjistím mnohem víc než kdybych prostě se ho ptala, jak to teda máš to mi neřekne vůbec nic. Takže určitě je to pomocník časový, ale i takový ten, jakože opravdu si myslím, že zjistím, co potřebuju no.

T: Takže ta technika jestli to chápu dobře, zjistit informace které bys potažmo bez té techniky nezjistila?

ÚV: Nejistila, to dítě by mi to neřeklo a já bych byl v té pozici, že dítě říká něco jiného, pěstoun říká něco jiného, rodič říká něco jiného, takže určitě je to taková ta záminka, že zjistím informace.

T: Já se tě zeptám, která technika se ti během tvojí praxe osvědčila? A jestli bys dokázala uvést nějaký konkrétní příklad, např. že jsi zaznamenala jako posun k lepšímu jako u toho dítěte v nějaké oblasti?

ÚV: Já musím říct, že asi nejčastěji jsem dělala ten strom, protože je asi velice jednoduchý a zabere málo času, mě teďkom ještě napadlo, u jedné holčičky jsem použila techniku, je to teda kreslení, ale tří stromů, nevím, jestli jsi někdy slyšela, ano, jeden člen rodiny jeden strom, tam se jako hodnotí kolik těch stromů, vzdálenost stromů, propracovanost typ

stromů, jestli je to jehličnan, listnatý, jako takovou tu sounáležitost k té rodině, ale to mě jenom tak napadlo. Ale tady u těch stromů s těma panáčkama mě to přijde jednoduché v tom, že je to předtištěné takže se nemusí nic chystat, dlouho to netrvá, než to namaluje, protože opravdu než vybarví pár panáčků nějakou barvou, protože to je o tom že vlastně o tom mluvíme, jednoduchá a rychlá technika, a zjistí se tam spousta věcí, pracuje se říkám i s výrazem panáčků, barvama, s blízkostí a velikostí prostě je tam spousta těch možností, takže strom s panáčky asi, ale zas z časových důvodů no.

T: A když jsi mluvila o těch stromech u té holčičky tak v čem ti to pomohlo tady ta technika?

ÚV: Asi zase v těch vztazích, protože shodou okolností ona namalovala 3 stejné stromy, takže bylo vidět, že všechny vnímá na stejné úrovni, dokonce ona byla uprostřed a od ní v úplně stejné vzdálenosti prostě byly ty osoby, které měli mezi sebou jak kdyby spor, zase šlo samozřejmě o styk, takže bylo vidět, že ta holčička nevnímá nějaký problém s jednou či druhou osobou stejně tak se může stýkat s tou a s tou, že problém byl fakt u těch dospělých, takže teď jsem zapoměla, na co ses mě ptala? Zopakuju.

R: Ten strom s těma panáčkama, toto se přiznám, že to zrovna byl chlape, ty chceš tu náhradku, ale tam jde vidět ten posun, byl to chlapec rozvádějících se rodičů a maminka bránila kontaktu, zamezovala, říkala, že je chlapec z toho nervózní dokonce, že se počůrává, ale maminka mluvila v takovém smyslu my se v noci počůráváme jako mluvila v množném čísle, tak já už jsem se jí jednou zeptala, získala jsem kuráž vy se taky počůráváte? Takže bylo to takové že si ho hodně, taková zhrzená matka, tatínek byl prostě běžný tatínek nic extra, jo možná byl trošku výbušnější povahy, ve smyslu, ale byl k tomu donucen těmi okolnostmi, protože maminka opravdu neumožňovala, neměla pro to žádný důvod, takže s ním jsem dělala strom s panáčkama a tady jsem zjistila, že tatínek byl v jeho těsné blízkosti toho chlapečka, byl vymalován modrou barvou, která je uklidňující, on to v podstatě vysvětlil že tatínek má rád modrou protože tatínek pracoval i na nějakém byl policajt měl i uniformu modrou ho to vystihovalo, a byl na stromě v těsné blízkosti toho chlapečka a byl tam v takové pozici, já jsem si do té doby myslela, že tento panáček shazuje jiného panáčka, ale ten chlapeček mi řekl, že zachraňuje toho jiného panáčka, takže jsem spíš mluvila s tím chlapečkem aha, takže tvůj taťka zachraňuje ostatní, a on se vlastně sám sebe ten chlapec přistihl, že o tom tatínkovi mluví velice hezky, protože doted'ka říkal, že za tatínkem nechtěl, protože se mu s taťkou nelíbí a já nevím co, a teď se ten chlapeček tím jak jsem to probírali já říkám já a on je tady vedle tebe tak to je fajn že a

tak a on pak tam bylo vidět jak e najednou zarazil, když jsme se o tom bavili že vlastně, on něm mluví hezky, že zachraňuje lidi, že je silný, proto je může zachránit, protože v sobě má tu sílu vnitřní, a pak z něho lezlo, ale taťka byl vždycky silný a taťka mě vyzvedával a taťka mě vyhazoval do vzduchu a už si vzpomínal na ty hezké zážitky, no a potom to byla záležitost která se samozřejmě řešila soudně, že ale jako musím říct, že to dopadlo ku prospěchu tatínka, že byl rozšířen styk s tatínkem a trošičku se to tam změnilo já jsem potom i mamince naznačila jako že vztah dospělých ne, že on si může vytvořit ten vztah, ten syn k tomu tatínkovi svůj, že ona má vztah s tatínkem narušený, to už asi nezmíníme ale ten syn může mít s tatínkem vztah pěkný.

ÚV: A je naopak nějaká technika, od které bys chtěla upustit nebo ji přestat používat?

R: Ne já si myslím, že každá technika má něco do sebe a každá je nějakým způsobem užitečná, myslím si, že každý pracovník si může najít tu svoji, tu, která mu pomůže já můžu si říct o nějaké technice, že zrovna já jí moc nerozumím, že mi moc nepomohla nebo nevím, jaký to měla extra smysl, ale věřím, že pro každého pracovníka to má nějaký jiný smysl, jo já ráda pracuju s tady těmato, ale netvrdím, že nějaké jiné nejsou dobré, nejsou vhodné.

ÚV: A v čem obecně vidíš smysl užívání těch technik?

R: No smysl vidím, v získání informací, které bych se normálně nedozvěděla a říkám jako opakuju, každou tou laickou analýzou...jo získání informací, které bych normální otázkou v rozhovoru nezjistila.

ÚV: A v čem vidíš hlavní cíl tvojí práce s dětmi v NRP? Čeho svojí prací chceš docílit?

R: Smích aby byly děti spokojené, šťastné, zdravé v dnešní době....cíl mé práce...jo prostě šťastné děti.

ÚV: A kdyby ses teďka zamyslela nad dětma, se kterými jsi měla možnost pracovat nebo pořád pracuješ tak je nějaký příběh který ti utkvěl v paměti, natolik, že na něj ráda vzpomínáš?

R: Takhle byt' teda pracuju v této oblasti relativně dlouho, pořád je to krátko na to abych zhodnotila, že se to jako povedlo já vždycky čekám jakože, ráda uslyším ten příběh, že toto dítě v NRP vystudovalo, založilo novou rodinu, má děti bydlí a daří se mu dobře, protože do této fáze jsem se nedostala byt' pár dětí zletilo po dobu mé pracovní kariéry tak stále nezletilo natolik aby vlastně jo nějaké vztahy mají, nějakým směrem to jde, ale já bych

jakože byla ráda kdyby tyto děti měly ty své rodiny a bylo by to takhle pěkně to by asi pro mě bylo takový ten cíl, který trošku teda jakože čekám to až, to až jak bude ten happy to jak ses mě ptala kdy má práce končí, tak jako, že řeknu v 18 všechno proběhlo dobře, dítě studuje a je u pěstounů a mají se fajn, tak mi tam ještě chybí ten konec.

T: A chtěla bys zdůraznit nějakou oblast, o které jsme se bavili, popřípadě něco doplnit něco na závěr?

ÚV: Asi mě nenapadá nic, už jsem se vyzpovídala.

T: A chceš se ty na něco zeptat?

ÚV: Asi ne.

T: Tak já ti moc děkuju a teď ukončuju nahrávku.